

**UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE**

NATAŠA SIMONVIČ BAKOŠ

Mentorica: redna profesorica dr. Ljubica Jelušič

**VKLJUČEVANJE ŽENSK V OBOROŽENE SILE
ZDRUŽENIH DRŽAV AMERIKE**

MAGISTRSKO DELO

Ljubljana, marec 2007

ZAHVALA

Iskreno se zahvaljujem mentorici prof. dr. Ljubici Jelušič za strokovne nasvete in usmeritve; dr. Janku Berlogarju, terminologu, lektorju in sodelavcu na Ministrstvu za obrambo RS, za lekturo besedila; Ireni Čufar, iz Pisarne za obrambno sodelovanje pri Ameriškem veleposlaništvu, za pomoč pri pridobivanju podatkov ter možu Vladanu za podporo in vzpodbudo.

KAZALO

1. UVOD	6
2. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR MAGISTRSKEGA DELA	8
2.1 Izhodišča in omejitve magistrskega dela	8
2.2 Opredelitev ciljev magistrskega dela	8
2.3 Hipoteze	9
2.4 Metodološki pristop	9
2.5 Struktura magistrskega dela	10
3. PREGLED ZGODOVINE VSTOPANJA ŽENSK V OBOROŽENE SILE ZDA	11
3.1. Vojna za neodvisnost (1775 – 1783)	11
3.2. Secesijska vojna (1861 – 1865)	13
3.3. 20. stoletje	14
3.4. Prva svetovna vojna (1914 - 1918)	15
3.5. Obdobje med dvema svetovnima vojnama	16
3.6. Druga svetovna vojna (1939 – 1945)	17
3.6.1 Ženske enote	18
3.7. Obdobje po drugi svetovni vojni	20
4. ZAKONODAJA V ZVEZI Z VKLJUČEVANJEM ŽENSK V OBOROŽENE SILE ZDA	24
4.1. Pregled pomembnih zakonodajnih sprememb glede vključevanja žensk v oborožene sile ZDA	24
4.2. Veljavna zakonodaja v zvezi z vključevanjem žensk v oborožene sile ZDA	27
5. ZAPOSLOVANJE PRIPADNIC OBOROŽENIH SIL ZDA	29
5.1. Število in delež žensk v oboroženih silah ZDA	31
5.1.1. Častnice	34
5.1.2. Podčastnice in vojakinje	35
5.2. Razporeditev po delovnih mestih, zvrsteh in rodovih	35
5.2.1. Pripadnice kopenske vojske	37
5.2.2. Pripadnice vojaške mornarice	38
5.2.3. Pripadnice mornariške pehote	38
5.2.4. Pripadnice vojaškega letalstva	39

5.3. Poveljniške dolžnosti	40
5.4. Pridobivanje kadrov	40
5.5. Usposabljanje	41
5.6. Karijerne poti in napredovanje na delovnem mestu	42
5.7. Napotitve v tujino	43
5.8. Način urejanja statusa mater in nosečnic	43
5.9. Vojne ujetnice	43
5.10. Status črnih pripadnic oboroženih sil ZDA	44
5.11. Status veterank oboroženih sil ZDA	46
6. SODELOVANJE ŽENSK PRI OPRAVLJANJU BOJNIH NALOG	49
6.1. Definicija bojne naloge	50
6.2. Udeležba pripadnic oboroženih sil ZDA v oboroženem boju	51
6.3. Razlike med časticami in vojakinjami	53
6.4. Udeležba žensk v drugi iraški vojni	54
7. OMEJEVALNI DEJAVNIKI PRI VKLJUČEVANJU ŽENSK V OBOROŽENE SILE ZDA	56
7.1 Pregled omejevalnih dejavnikov	56
7.2 Tradicionalni vzorci spolnih vlog	57
7.3 Stroški	59
7.4 Fizične značilnosti žensk	60
7.5 Zdravstvene značilnosti žensk	61
7.6 Psihične značilnosti žensk	63
7.7 Starševstvo in družinsko življenje	64
7.8 Odnosi med spoloma in diskriminacija žensk	67
7.9 Spolno nadlegovanje v oboroženih silah ZDA	68
8. DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA VEČJE VKLJUČEVANJE ŽENSK V OBOROŽENE SILE ZDA	76
8.1. Vplivi demografskih gibanj	79
8.2. Spremenjena vloga žensk v družbi	80
8.3. Vplivi gospodarskih zmogljivostih	80
8.4. Vplivi razvoja vojaške tehnologije	80
8.5. Vplivi spreminjanja vloge in naloge oboroženih sil ZDA	81
8.6 Primerjava motiviranosti vključevanja v oborožene sile ZDA med moškimi in ženskami	82
9. VPLIV VKLJUČEVANJA ŽENSK V OBOROŽENE SILE ZDA	84
9.1. Kohezija in bojna pripravljenost	84

10. PRISTOP RAZLIČNIH VLADNIH IN NEVLADNIH AKTERJEV K ZAPOSLOVANJU ŽENSK V AMERIŠKI VOJSKI	87
10.1. Vladne organizacije	88
10.2. Nevladne organizacije	89
10.3 Predstavitev problematike vključevanja žensk v oborožene sile ZDA v ameriških javnih medijih	89
10.4 Stališče vojske, ministrstva za obrambo in vlade glede vključevanja žensk v oborožene sile ZDA	91
10.5 Odnos feminističnih organizacij do vključevanja pripadnic oboroženih sil ZDA v bojne operacije	93
11. SMERI RAZVOJA ZAPOSLOVANJA ŽENSK V AMERIŠKIH OBOROŽENIH SILAH	95
12. ZAKLJUČEK IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ	97
13. POVZETEK IN KLJUČNE BESEDE /ABSTRACT AND KEYWORDS	103
14. SEZNAM LITERATURE	105
15. PRILOGE	113

1. UVOD

Uradna prisotnost žensk v vojaškem poklicu je razmeroma sodoben pojav, saj je področje vojaštva že od nekdaj veljalo za tradicionalno maskulinizirano področje. Kljub temu so se ženske vedno znova, formalno ali neformalno, vključevale v vojsko in v njej odigrale pomembne vloge.

Ženske so v vojski običajno opravljale naloge predvsem na področju zdravstva in administracije, opravljanje bojnih dolžnosti pa je bilo v večini zaupano moškim. Kljub temu najdemo v zgodovini vključevanja žensk v oborožene sile tudi primere, v katerih so se posameznice preizkusile v vlogi bojevnice.

Poklicne vojakinje, podčastnice in častnice so se v razvitih državah v večini pojavljale šele na začetku sedemdesetih let prejšnjega stoletja. Od tega obdobja se vojske odpirajo tudi za ženske, dostopno pa jim je tudi izobraževanje in usposabljanje v različnih vojaških izobraževalnih ustanovah.

Zaradi številnih dejavnikov, kot na primer spreminjanja položaja žensk v sodobni družbi, vse večjega števila posameznic, ki se želijo uveljaviti tudi na za ženske netradicionalnih poklicnih področjih, med katere sodi tudi vojska, želje po emancipaciji ter prehoda številnih oboroženih sil iz obvezniških vojaških sistemov v prostovoljne poklicne oborožene sile se danes ženske v vojaško organizacijo vključujejo v večjem številu kot nekoč.

To velja tudi za Združene države Amerike, ki kot sodobna in industrijsko razvita država v vojski zaposluje precejšnje število žensk, namreč 15 odstotkov. Glede na sorazmerno visok delež žensk v vojski lahko ZDA postavimo ob bok drugim razvitim državam, kot so Avstralija (13,3 odstotkov), Nova Zelandija (15,0 odstotkov), Južna Afrika (21,7 odstotkov), Kanada (16,3 odstotkov), Nizozemska (13,2 odstotkov) in Rusija (10,4 odstotkov). V teh državah, kjer je vključevanje žensk v oborožene sile postala ustaljena praksa, se je spremenil tudi njihov položaj. K temu so zlasti pripomogli zakonodaja in predpisi, ki zagotavljajo moškim in ženskam enake pravice (Manning in Wright, 2005 : 32).

Ženske so vstopale v ameriške vojaške vrste že od vojne za neodvisnost in kasneje sodelovale tudi v secesijski vojni. Uradno pa so se vključile v oborožene sile šele leta 1901 kot pripadnice korpusa bolničark kopenske vojske in vojaške mornarice (Army and Navy Nurse Corps). Ženske so veljale za dodatno delovno silo, s katero je vojska popolnjevala nebojna, podporna delovna mesta. S tem je, predvsem med obema svetovnima vojnoma, omogočala, da je bilo več moških na razpolago za izvajanje bojnih nalog. Ponavadi pa je vojska po prenehanju potreb po dodatnem osebju oziroma po koncu vojne ženske takoj odpustila, s tem da je njihov prispevek pogosto prezrla. Tako je bilo vse do konca druge svetovne vojne njihovo vključevanje omejeno zgolj na vojne razmere, medtem ko v mirnodobnih oboroženih silah praviloma niso bile vključene.

Poleg druge svetovne vojne je pomenil tudi prehod v poklicno vojsko (All-Volunteer Force) veliko prelomnico v zgodovini vstopanja žensk v ameriško vojsko. Po profesionalizaciji se je vojska soočala s padcem moške delovne sile, ugotovila pa je tudi, da je na nekatera delovna

mesta cenejše zaposliti ženske. Temu je sledilo, da so se ženske leta 1976 formalno začele usposabljati v ameriških vojaških akademijah.

Pripadnice oboroženih sil ZDA so nato sodelovale v vseh večjih oboroženih sporih v tujini. Njihovemu sodelovanju v zalivski vojni so sledile zakonske spremembe glede udeležbe žensk v oboroženem boju. Leta 1991 je Obrambni zakon (Defence Authorisation Act)¹ razveljavil nekatere omejitve pri vključevanju žensk v bojne naloge, kar je nudilo ženskam še več poklicnih možnosti v ameriški vojski.

Zaradi številnih zakonskih sprememb je od leta 1993 dalje ženskam odprto več kot 95 odstotkov vojaških kariernih poti. Odstotek zaposlenih žensk v vojski se razlikuje glede na zvrst in vsaka zvrst ima posebno zgodovino njihove integracije.

Pripadnice ameriške vojske so glede svojega položaja in števila marsikaj dosegle, kljub temu pa še marsikatero vprašanje ni rešeno. Odprta so predvsem vprašanja glede sodelovanja žensk pri opravljanju bojnih nalog, napredovanja v činih in na delovnem mestu ter glede spolnega nadlegovanja.

¹ Defense Authorization Act obravnava vsa vprašanja v zvezi z obrambnimi zadevami ZDA in je glavni zakonski instrument, s katerim kongres oblikuje splošno ameriško obrambno politiko. Zakon obravnava, poleg drugih vprašanj, tudi kadrovske zadeve ameriške vojske (www.en.wikipedia.org).

2. METODOLOŠKO-HIPOTETIČNI OKVIR MAGISTRSKEGA DELA

2.1. Izhodišča in omejitve magistrskega dela

V magistrskem delu bomo obravnavali problematiko integracije žensk v oborožene sile ZDA, predvsem z vidika njihovega zaposlovanja, deleža, položaja in napredovanja v vojski.

Po koncu druge svetovne vojne in po prehodu z naborniškega vojaškega sistema v prostovoljno poklicno vojsko se je delež žensk v ameriški vojski bistveno povečal, razširile so se tudi njihove vojaške vloge in možnosti napredovanja, tako v činih kot tudi na položajih. K izboljšanju statusa žensk v ameriških oboroženih silah so pripomogli tudi zakonodaja in predpisi, ki v splošnem zagotavljajo moškim in ženskam enake pravice. Kljub temu pa lahko trdimo, da še marsikateri problem ni rešen in da je vključevanje žensk v ameriške oborožene sile še »nedokončana revolucija« (Holm, 1992: 5). Nerešena so predvsem vprašanja glede njihovega vključevanja v bojne enote ter s tem posredno povezano tudi napredovanje v činih in na delovnem mestu.

V nalogi nas je predvsem zanimal položaj žensk v stalni sestavi ameriške vojske. Glede na to, da sta rezervna sestava in nacionalna garda rezervni komponenti ameriške vojske, in glede na to, da je obalna straža sestavni del ministrstva za domovinsko varnost, slednjih v magistrskem delu ne obravnavamo.

2.2. Opredelitev ciljev magistrskega dela

Glavni cilj magistrskega dela

V magistrskem delu se bomo osredotočili na vprašanja zastopanosti, zaposlovanja, položaja in napredovanja žensk v vojski ter na dinamiko spreminjajočega se odnosa do njihovega zaposlovanja v vojski, ameriški administraciji in javnih medijih.

Drugi cilji magistrskega dela

Drugi cilji, ki jih želimo doseči, so:

- preučiti omejevalne dejavnike pri vključevanju žensk v oborožene sile,
- opisati dejavnike, ki so prispevali k povečanju števila pripadnic oboroženih sil ZDA,
- opisati vpliv vključevanja žensk na učinkovitost in kohezijo oboroženih sil ZDA,
- opisati sodelovanje pripadnic oboroženih sil ZDA pri opravljanju bojnih nalog,
- ugotoviti možen razvoj zaposlovanja žensk v ameriški vojski, zlasti z ozirom na razvoj informacijske tehnologije.

2.3. Hipoteze

V magistrskem delu bom preverila naslednje hipoteze:

Glavna hipoteza:

H1: *Na večje vključevanje žensk v oborožene sile ZDA vpliva veliko dejavnikov, kot na primer izredne razmere (predvsem vojne), demografska gibanja, naraščajoči feminizem, gospodarska rast, razvoj vojaške tehnologije, prehod z naborniškega popolnjevanja na poklicno popolnjevanje itd. V času, ko ZDA niso bile vključene v večje vojne po svetu, sta bila najpomembnejša dejavnika za povečanje deleža žensk v oboroženih silah ZDA zlasti ukinitvev naborništvu in uvedba poklicne vojske leta 1973.*

Izvedene hipoteze:

H2: *Zgodovinsko gledano je povečana potreba po ženskih kadrih v ameriški vojski vedno sovpadala z izrednimi razmerami, to je predvsem s časom vojn. Ne glede na to, kako so bile ženske po potrebi vključene v oborožene sile in kakšne naloge so pri tem opravljale, je bilo praviloma po prenehanju te potrebe oziroma po koncu vojne njihovo vključevanje manjše in bolj regulirano.*

H3: *Kljub temu, da je ameriška administracija z zakoni o vključevanju žensk v oborožene sile ZDA poskušala izboljšati položaj in povečati delež žensk v ameriški vojski, se je njihov položaj zaradi formalnih in neformalnih omejitev le postopoma izboljšal.*

H4: *Kljub nekaterim trditvam, da imajo moški boljše tehnične in matematične sposobnosti kot ženske, je možnost vključitve žensk v oborožene sile ZDA večja, če ima določena zvrst več tehničnih dolžnosti.*

H5: *Pripadnice ameriških oboroženih sil težje napredujejo na delovnem mestu in v činih kot moški, saj je njihovo sodelovanje v bojnih nalogah omejeno, kar vpliva tudi na napredovanje žensk v vojski.*

2.4. Metodološki pristop

Magistrsko delo se bo opiralo na dostopno tujo in domačo literaturo ter ostale dostopne vire, ki teoretično in praktično obravnavajo tematiko vključevanja žensk v ameriške oborožene sile.

Pri preučevanju in izdelavi magistrskega dela bomo uporabljali več vrst virov in različne raziskovalne metode.

Uporaba sekundarnih virov:

- z metodami analize pisnih virov (obstoječe statistike, policy analize, članki itd.), deskripcije in kompilacije bomo preučevali dejavnike, ki vplivajo na omejitve pri zaposlovanju žensk v oboroženih silah ZDA, ter dejavnike, ki vplivajo na večje zaposlovanje;
- z metodo primerjave obstoječih statističnih podatkov bomo poskušali dokazati, da pripadnice ameriških oboroženih sil težje napredujejo kot moški;
- z uporabo znanstvene predikcije bomo preučevali možen razvoj zaposlovanja žensk v ameriških oboroženih silah.

Uporaba primarnih virov:

- z metodo analize dokumentov (zakonov in predpisov) bomo razsvetlili formalne omejitve pri zaposlovanju in napredovanju žensk v oboroženih silah ZDA.

2.5. Struktura magistrskega dela

Vsebina magistrskega dela je sestavljena iz več poglavji, ki so razdeljena na podpoglavja.

1. poglavje je namenjeno uvodu magistrskega dela in zajema uvodne misli o proučevani temi. V 2. poglavju so predstavljena izhodišča in omejitve, opredelitev ciljev proučevanja, hipoteze, opis metodološkega pristopa ter struktura magistrskega dela.

V 3. poglavju predstavljamo kratek zgodovinski pregled vključevanja žensk v ameriške oborožene sile, ki služi k boljšemu razumevanju problematike. Temu sledi v 4. poglavju kratek opis razvoja zakonodaje ter prikaz veljavne zakonodaje v zvezi z zaposlovanjem žensk v ameriški vojski.

Glavni vidiki vključevanja žensk v oborožene sile ZDA so prikazani v poglavjih 5, 6, 7, 8 in 9, ki se osredotočijo na problematiko zaposlovanja žensk ter prikazujejo različne omejevalne dejavnike in dejavnike njihovega večjega vključevanja v vojsko. Pomemben vidik je tudi vpliv prisotnosti žensk na občutek povezanosti oziroma kohezijo med posameznimi pripadniki enot.

V 10. poglavju poskušamo raziskati pristop nekaterih ključnih ameriških političnih akterjev do integracije žensk v vojsko, pri čemer se bomo osredotočili in omejili le na nekaj pomembnejših vladnih in nevladnih organizacij in akterjev, na primer ameriško ministrstvo za obrambo, ameriški kongres, Svetovalni odbor obrambnega ministrstva za pripadnice oboroženih sil ZDA (Defence Advisory Committee on Women in the Services – DACOWITS), feministične aktivistke in podobno. V 11. poglavju bomo preučili možen nadaljnji razvoj zaposlovanja žensk v ameriških oboroženih silah.

V 12. poglavju bomo podali sklepne misli in verifikacijo hipotez, ki smo jih zastavili v prvem delu magistrskega dela. Zadnji poglavji pa sta namenjena seznamu literature in prilog.

3. PREGLED ZGODOVINE VSTOPANJA ŽENSK V OBOROŽENE SILE ZDA

Zgodovinsko gledano so bile oborožene sile v ZDA in drugod po svetu vedno moško dominantno okolje, kljub temu pa so se ženske vedno znova vključevale v vojsko, bodisi v zaledju ali celo v samem bojevanju.

Ameriška zgodovina beleži skoraj 1,5 milijona žensk, ki so služile v vojnih obdobjih; pri tem so prezrte vse tiste ženske, ki so se že od nastanka ZDA vključevale v vojsko (Goldstein, 2003). Že v vojni za neodvisnost ZDA so ženske skrbele za bolne in ranjene vojake, pripravljale hrano, šivale in prale za vojsko, dobavljale hrano, oblačila in strelivo za enote v bojnih vrstah ter zbirale in posredovale pomembne podatke o nasprotnikovih namerah. Nekatere so se bojevale preoblečene v moške, druge pa so se udeležile bojevanja, ne da bi prikriale svoj spol. Mnoge so z vojaškimi enotami preživele hude stiske na bojišču, nekatere so bile celo ubite ali zajete kot vojne ujetnice.

Razlogov, zakaj so ženske sodelovale vojni, je več:

- nekatere so želele zbežati nesrečnemu domu, bodisi staršem ali soprogu,
- druge so se vključevale v vojaške enote iz gospodarskih razlogov,
- mnogo jih je tudi želelo stati ob strani svojim možem in zaročencem, ki so sodelovali v bojih,
- nekatere je v vojsko popeljala želja po dogodivščinah in pustolovščinah.

(Van Creveld, 2000: 7)

Uradno so ženske postale sestavni del oboroženih sil ZDA na začetku prejšnjega stoletja kot pripadnice korpusa bolničark kopenske vojske in vojaške mornarice². Šele druga svetovna vojna je pomenila veliko prelomnico v vključevanju žensk v oborožene sile ZDA, kajti takrat je prvič v zgodovini prišlo do njihovega množičnega vključevanja. Dejavnik, ki je tudi bistveno prispeval k večanju deleža žensk v oboroženih silah, je bil ukinitvev naborništva in uvedba poklicne vojske leta 1973.

3.1. Vojna za neodvisnost (1775 – 1783)

Iz obdobja vojne za neodvisnost obstaja pripoved o Molly Pitcher, ki je spremljala svojega moža na bojišče³. Ko je njen mož padel v bitki za Monmouth⁴, je prevzela njegov top ter nadaljevala z obstreljevanjem nasprotnika. Zgodba o Molly Pitcher je sicer nepotrjena in izmišljena pripoved, vendar je sestavljena iz različnih zgodb resničnih žensk, ki so se udeležile vojne za neodvisnost (Goldstein, 2003: 87-88; DeGroot, 2001: 25).

² Army and Navy Nurse Corps

³ Med vojno za neodvisnost je bila pogosta praksa, da so žene spremljale svoje može na bojna območja. Tam niso skrbele samo za svoje može, ampak tudi za ranjence. Imele so tudi druge naloge: skrbele so za oblačila vojakov, pripravljale hrano itd.

⁴ Bitka za Monmouth, 28. junij 1778. General George Washington je v tej bitki napadel britanske enote, ki so se umikale iz Philadelphije proti New Yorku.

V obdobju pred vojno za neodvisnost so se tudi ameriške ženske aktivno in množično udeležile protestov proti britanski vladi. Po razglasitvi Townsendovih zakonov⁵, ki so določali uvedbo carin na britansko blago, so se Američanke združile v raznih organizacijah, kot na primer združenje »Daughters of Liberty«, ki je podpiralo prebivalstvo v bojkotu uvoženega blaga iz Velike Britanije. Članice združenja so same izdelovale blago, čaj in druge potrebščine, ki jih zaradi visokih carinskih dajatev niso več uvažali iz Velike Britanije (www.gendergap.com).

Med britansko vladavino so Američani gledali na vojsko kot okupatorsko silo in ne kot vojsko, ki naj bi branila interese ameriškega ljudstva. Potem ko so ZDA dosegle neodvisnost, je bilo potrebno ustanoviti novo vojsko, to pa je predstavljalo zelo visok strošek, ki si ga novonastala država ni mogla privoščiti. Najboljša in najučinkovitejša oblika obrambe je v tem primeru bila rezervna vojska, sestavljena iz državne milice in iz prostovoljcev v vojnem obdobju. Vloga žensk v rezervni vojski ni bila vidna, je pa kljub temu obstajala. Od kolonialnih časov vse do 20. stoletja so ameriške ženske v vojski opravljale naslednje dolžnosti: bile so spremljevalke v pratežu, bolničarke, oskrbovalke in bojevnice (www.womensmemorial.org).

Tako so se ženske aktivno udeležile že vojne za neodvisnost (1775-1783). Matere in žene so svojim sinovom oziroma možem pomagale v zaledju tako, da so skrbele za njihova oblačila, jim priskrbele obutev, sveče in hrano. Vendar niso samo matere skrbele za svoje družinske člane. Številne Američanke so se združile v ženskih patriotskih društvih, ki so prav tako skrbeli za opremo in hrano vojakov ali zbirala denar, s katerim so potem nabavljala različne potrebščine (www.gendergap.com).

Znano je, da so ženske konfederacijskim enotam posredovale pomembne obveščevalne podatke. Leta 1777 je 16-letna Sybil Ludington prejezdila veliko razdaljo, da bi obvestila ameriške enote o napadu britanske vojske na oskrbovalno skladišče v Danburyju v Connecticutu. Prav tako je Deborah Champion jezdila skozi nasprotnikove bojne črte, da bi generala Washingtona obvestila o nasprotnikovih premikih. 48-letna mati devetih otrok, Lydia Barrington Darragh, je Washingtona opozorila na načrt britanske vojske, ki mu je v White Marshu v Pennsylvaniji nameravala nastaviti zasedo.

Ženske so med vojno za neodvisnost delovale predvsem kot bolničarke. Junija leta 1775 je kongres ustanovil kontinentalno vojsko⁶. V nekaj tednih po ustanovitvi je vrhovni poveljnik omenjene vojske, general George Washington, predlagal zagotovitev zdravstvene podpore v obliki bolničark, ki bi skrbele za ranjene in bolne vojake. Kongres je istega leta sprejel zgoraj navedeno podporo in generalu Washingtonu posredoval načrt, ki je določil eno bolničarko na deset bolnikov. Vloga bolničark v vojni za neodvisnost je bila zelo pomembna. To dokazuje že podatek o enoti kopenske vojske v dolini Forge. Skupno število pripadnikov enote za šest mesecev (v obdobju od 19.12.1777 do 19.6.1778) je v povprečju znašalo 23.539 vojakov.

⁵ Britanci so leta 1767 sprejeli Townsendove zakone, ki so določali obdavčitev potrebščin, kot na primer stekla, papirja in čaja, ki jih je Združeno kraljestvo izvažalo v kolonije. Britanija je ta denar želela vložiti v obrambo kolonij.

⁶ Continental Army

Vendar je to februarja znašala le 7.556 vojakov, ki so bili primerni za izvajanje dolžnosti, 6.881 jih je bilo bolnih, ostali niso imeli primerne opreme in oblačil ter oborožitve (www.gendergap.com).

Nekatere ženske so se udeležile bojnih operacij, vendar so se za to morale oblačiti kot moški, da bi prikrije svoj spol. To so morale početi ker, če bi se izvedelo, da so ženskega spola, bi jih moški sobojevniki poslali domov. Grozila bi jim tudi zaporna kazen. Večina primerov v moške preoblečenih vojakinj je danes znanih zato, ker je njihova identiteta bila odkrita, bodisi ker so med bojevanjem bile ranjene, zajete ali po naključju. Tako so mnogim ženskam med zdravljenjem v bolnišnicah odkrili pravi spol. Vse so bile po odkritju razrešene iz vojske, nekatere so bile celo prijete. Le malo katera je dobila vojaško pokojnino ali prejela vojaška odlikovanja za svojo udeležbo v boju. Nekatere so svojo pravo identiteto prikrivale še dolgo po koncu vojne, nekatere so o tem spregovorile kasneje, druge so svojo skrivnost vzele v grob (Salmonson, 1991, 53) .

Kot primer prikriivanja spola lahko navedemo zgodbo Prudence Wright, ki je poveljevala enoti žensk, ki so v moški preobleki branile mesto Pepperell v Massachusettsu. Njena enota je zajela britanskega kurirja in mu odvzela pomembne bojne načrte ter jih izročila massachusettski milici.

Margaret Cochran Corbin je leta 1776 med napadom britanskih enot na Fort Washington v New Yorku svojemu možu pomagala pri streljanju s topom. Ko je njen mož podlegel svojim ranam, je prevzela top, dokler sama ni bila ranjena. Leta 1779 ji je kontinentalni kongres dodelil invalidsko pokojnino in leta 1780 je bila edina ženska, ki so jo sprejeli v regiment vojnih invalidov (Invalid Regiment) v West Pointu. Leta 1783 je bil regiment razpuščen, vendar je Corbinova ostala v kraju, saj je vojska še naprej skrbela zanjo. Po smrti so jo pokopali na pokopališču v West Pointu in ostala je znana v zgodovini kot »prva ameriška vojakinja v vojni za neodvisnost« (www.gendergap.com).

Po vojni za neodvisnost je kongres napravil prvi formalni poskus omejiti in nadzorovati vključevanje žensk v oborožene sile ZDA in njihovo sodelovanje v slednjih. Leta 1802 je razglasil zakon, ki je določal, da lahko ena četa zaposli največ štiri ženske. Obenem je zakon ženskam omogočal vključevanje v katerekoli enote in zagotavljal prehrano in namestitvev (www.gendergap.com).

3.2. Secesijska vojna (1861 – 1865)

Vzrok secesijske vojne med severom in jugom ZDA je bil odprava suženjstva. Že od leta 1830 dalje so se ženske zelo zavzemale zanj. Zlasti knjiga avtorice Harriet Beecher Stowe *Koča strica Toma* je vplivala na javno mnenje o odpravi suženjstva (Salmonson, 1991, 50).

Mnoge ženske so uporabile svoje organizacijske sposobnosti in politične izkušnje, ki so jih pridobile s svojim delovanjem v gibanju za odpravo suženjstva, tudi v času secesijske vojne.

Nekatere so med vojno ustanovile organizacije, kot na primer Sanitarno komisijo ZDA⁷, druge so se aktivno udeležile secesijske vojne, in sicer ne samo v tipičnih vlogah bolničark ali posredovalk obveščevalnih podatkov, temveč tudi na bojišču.

Ni znano, koliko žensk se je dejansko udeležilo državljanske vojne na obeh sprtih straneh. Ameriško ministrstvo za obrambo ocenjuje, da je v vojni sodelovalo približno 400 žensk, preoblečenih v moške. Od tega je bilo približno 16 odstotkov ubitih v spopadih (www.gendergap.com).

Pred prvo svetovno vojno, predvsem v izrednih razmerah in v vojnih obdobjih, je bilo pridobivanje osebja za vojsko zelo enostaven postopek, saj je bil potreben samo podpis na seznam. Zdravniški pregledi niso bili potrebni, kar je ženskam olajšalo prikriti svoj spol in tako vstopiti v vojaško službo.

Tudi med secesijsko vojno so bili znani primeri žensk, ki so se udeležile vojne tako, da so prevzele moško identiteto. Nekatere so že pred vojno prikrivale svoj spol, da bi tako dobile službo in s tem reševale svoje eksistencialno vprašanje. Nekaj študij o zgodovini vključevanja žensk v oborožene sile ZDA omenja Saro Wakeman, ki je pred vojno delala na tovorni ladji, preoblečena v moškega. Ko se je začela vojna, se je prostovoljno javila v vojsko, kjer se je izdajala za vojaka Lyonsa Wakemana.

V tem obdobju je bila v mestu La Grange, v zvezni državi Georgia, ustanovljena izključno ženska milica, ki se je imenovala 'Nancy Harts' po junakinji iz vojne za neodvisnost. V tej vojni je namreč britanska vojska zajela njeno hišo in od nje zahtevala hrano. Nancy Hart se jim je uprla, ustrelila dva vojaka, ostale pa je zadržala, dokler niso prispele ameriške enote.

3.3. Dvajseto stoletje

Uradno so ženske postale sestavni del oboroženih sil na začetku prejšnjega stoletja kot pripadnice korpusa bolničark kopenske vojske in mornarice (Army and Navy Nurse Corps).

Leta 1901 je kongres sprejel Zakon o reorganizaciji kopenske vojske, ki je med drugim določal tudi ustanovitev korpusa bolničark kopenske vojske in vojaške mornarice. Omenjeni zakon je določal, da so se bolničarke lahko zaposlile v kopenski vojski za obdobje treh let. Čeprav niso dobile činov in tudi niso imele možnosti napredovanja v kopenski vojski, jim je pripadala pravica do zdravstvene oskrbe in dobile so uniforme.

Leta 1908 je bil ustanovljen sanitetni korpus vojaške mornarice in leta 1913 so bolničarke začele delati na ladjah USS Mayflower in USS Dolphin.

Čeprav so s tem uradno postale pripadnice kopenske vojske in mornarice, niso imele činov. Bolničarke kopenske vojske so leta 1920 sicer dobile naslovni čin, vendar so šele leta 1947 z

⁷ Sanitarna komisija ZDA (U.S. Sanitary Commission) se je začela kot žensko združenje v New Yorku in kot centralna agencija, katere namen je bil zagotoviti zdravniško pomoč, bolničarke in oskrbo z živili, oblekami in opremo. Komisija je nastala leta 1861 po vzoru Britanske sanitarne komisije, ki je delovala med krimsko vojno.

uvedbo Zakona o bolničarkah kopenske vojske in mornarice postale polnopravne pripadnice vojske.

Služba vojaške bolničarke velja za tipično žensko dolžnost. Sicer niso bile napotene na bojišča, a so kljub temu med opravljanjem dolžnosti mnogokrat tvegale svoja življenja.

3.4. Prva svetovna vojna

Število pripadnic ameriških oboroženih sil se je med prvo svetovno vojno znatno povečalo. V glavnem so opravljale sanitetne naloge, delale so tudi kot telefonistke ali na področju administracije (Wechsler-Segal, 1993: 82). V tem obdobju je v ameriški vojski služilo 33.000 žensk, pri tem jih je bilo 200 ubitih in 80 jih je prišlo v vojno ujetništvo (Defense Manpower Data Center, 2002).

Ko so ZDA vstopile v prvo svetovno vojno leta 1917, je aktivna sestava štela zgolj 403 bolničarke. Ameriški Rdeči križ je kasneje omogočil hitro mobilizacijo zdravstvenega osebja. Do konca prve svetovne vojne je prispeval 20.000 bolničark. V skladu z vojaškim bolnišničnim načrtom je vsak civilni zdravstveni center prispeval osebje in opremo za vojaške bolnišnice. Ameriški Rdeči križ ni prispeval samo osebja, ampak tudi sredstva ter je organiziral in vodil civilne bolnišnice, dokler niso bile slednje vključene v poveljstvo kopenske vojske. Po podpisu premirja leta 1918 je aktivna sestava vključevala 21.489 bolničark. Več kot 10.000 jih je služilo na tujem ozemlju, na primer v Franciji, Belgiji, Angliji, Italiji, Puerto Ricu, na Filipinih in drugod (www.womensmemorial.org; www.gendergap.com).

Pred prvo svetovno vojno črne bolničarke niso mogle biti vpoklicane v kopensko vojsko ali mornarico. Vendar vojna opusti veliko predsodkov, kajti ameriška vojska je med prvo svetovno vojno zaradi povečanega povpraševanja po kadrih spremenila tudi svojo politiko glede vključevanja temnopoltih pripadnic. Tako se je med prvo svetovno vojno število črnih bolničark v ameriški vojski povečalo na 1.800 pripadnic, ki pa so smele svoje delo opravljati samo na ozemlju ZDA.

Čeprav je kopenska vojska v svoje vrste uradno vključevala le bolničarke, je kljub temu zaposlovala ženske tudi na drugih delovnih mestih, in sicer na območju ZDA, kot tudi na vojnih območjih v tujini. V glavnem je zaposlovala telefonistke, pod pogojem, da so tekoče govorile francosko. Proti koncu prve svetovne vojne se je 450 žensk usposobilo za ta poklic, od tega jih je 223 služilo v tujini. Kopenska vojska že od samega začetka žensk ni nameravala za stalno zaposliti in jih je vključevala le kot pogodbeno osebje. Poleg tega jih je zavestno zavajala, saj so bile ženske prepričane, da so polnopravne pripadnice kopenske vojske (Goldstein, 2003: 88).

Po zaključenem usposabljanju je vsaka prejela telegram iz pisarne načelnika za zveze, ki je navajal, da so bile zaposlene v vojaško službo v skladu z zakonom o kopenski vojski. Vendar po koncu vojne te ženske niso dobile ne veteranskih ugodnosti niti odlikovanj, ker so bile v korpusu zvez kopenske vojske zaposlene kot civilne osebe. To se je zgodilo namerno in ne kot

napaka. Več kot 60 let so se te ženske bojevale za svoje pravice. Šele leta 1977 so jim je priznali vojaški stalež, zdravstveno zavarovanje in veteransko pokojnino.

Vojaška mornarica je imela pravičnejši odnos do žensk. Ob začetku prve svetovne vojne je izkoristila dejstvo, da je zakon o mornariški rezervi iz leta 1916 uporabljal besedo »osebje«, ne pa »moški«, ko se je govorilo o zaposlenih. Na osnovi tega dejstva je mornarica lahko vključila ženske v svoje vrste. Večina pripadnic vojaške mornarice je služila na ozemlju ZDA, nekaj tudi v tujini. Za razliko od kopenske vojske so vse dobile odlikovanja in priznale so se jim pravice do veteranskih dodatkov.

3.5. Obdobje med dvema svetovnima vojnama

Ko je bilo leta 1918 podpisana versajska mirovna pogodba, s katero se je zaključila prva svetovna vojna, in je bila vojska razpuščena, je večina moških ter vse ženske razen bolničark zapustilo oborožene sile. Vsem ženskam, ki so sodelovale v vojni, razen v kopenski vojski, so pripadale enake ugodnosti kot moškim pripadnikom oboroženih sil.

V naslednjih desetih letih, ki so sledila prvi svetovni vojni, ženske na področju vojske niso veliko dosegle. Anita Phipps, ki je bila direktorica Ženskega programa kopenske vojske ZDA, se je borila za ustanovitev stalnega korpusa pripadnic oboroženih sil⁸, vendar je ameriško ministrstvo za obrambo zavrnilo njen predlog in leta 1931 celo ukinilo njeno delovno mesto. Kopenska vojska je želela, da bi bile ženske le del dopolnilnih sil (Goldstein, 2003: 88). Vendar je kasneje, med drugo svetovno vojno, morala spremeniti svoj pristop do zaposlovanja, saj je bilo zaradi pomanjkanja osebja nujno potrebno mobilizirati več žensk, in sicer ne le kot dopolnilno silo, ampak tudi kot pripadnice stalne sestave.

Glavni razlog, zakaj so ženske bile uporabne v vojni, v miru pa ne, je v glavnem povečano povpraševanje po kadrih med oboroženimi spori. Ženske so v primeru povečane potrebe uporabljali predvsem kot dopolnilno ali nadomestno delovno silo, ki je vojski omogočala, da je moške uporabljala predvsem pri izdajanju bojnih nalog (Wechsler-Segal, 1993: 81). Opravljale so dolžnosti predvsem na področju administracije, zdravstva, telekomunikacije in drugih podpornih funkcij, torej v nalogah, ki niso neposredno povezane z bojnimi nalogami. Po koncu vojn in drugih spopadov so se zmanjšale tudi povečane potrebe po ženskih kadrih, kajti moški so se vrnil z bojišč in so bili spet na razpolago za popolnjevanje na vseh področjih vojske. Čas za vključitev žensk v stalno sestavo vojske pa še ni bil zrel, saj je bilo mnenje o njihovem vključevanju v oborožene sile še preveč tradicionalno obarvano.

Leta 1925 se je spremenil in dopolnil Zakon o mornariški rezervi, pri čemer je bilo ženskam celo prepovedano vključiti se v oborožene sile. Zopet jim je bilo dovoljeno vključiti se v vojaško mornarico šele leta 1938, torej z začetkom druge svetovne vojne.

⁸ Korpus pripadnic oboroženih sil naj bi bil stalna komponenta kopenske vojske in ne dopolnilni element. Vključeval naj bi 170.000 pripadnic v vojnem obdobju.

3.6. Druga svetovna vojna

Druga svetovna vojna je pomenila veliko prelomnico glede vstopanja žensk v vojsko. Ne samo da so se vojne udeležile v velikim številu, tudi število njihovih dolžnosti se je povečalo.

Še preden so ZDA vstopile v drugo svetovno vojno, se je njihova vojska zavedala pomembnosti večjega vključevanja žensk v oborožene sile. Kopenska vojska je bila med prvimi, ki je vključila znatnejše število žensk v svoje vrste, vendar se je pri tem držala svojega starega gesla, namreč da so ženske delale za vojsko ne pa v vojski («with the Army rather than in the Army«).

Med drugo svetovno vojno je v ameriški vojski služilo približno 400.000 žensk (glej tabela št. 3.1), ki so delovale zlasti kot bolničarke, na področju komunikacij in na drugih podpornih dolžnostih, kot na primer voznice tovornjakov, socialne delavke in na področju tehnike (Wechsler-Segal, 1993: 82).

Ob koncu druge svetovne vojne je bilo približno 12 milijonov pripadnikov oboroženih sil ZDA, vključno z 280.000 ženskami. Leta 1945 je bilo približno 100.000 pripadnic enote WAC⁹, 86.000 pripadnic enote WAVES¹⁰, 18.000 pripadnic mornariške pehote in 57.000 bolničark kopenske vojske ter 11.000 bolničark vojaške mornarice (www.gendergap.com).

Konec leta 1942 so kopenske vojska, vojaška mornarica in obalna straža imele po en korpus pripadnic. Edino kopenska vojska jim ni priznala polnopravnega statusa.

Zato da pridobivanje ženskih kadrov v oborožene sile ni bilo tako uspešno, je bilo več razlogov. Pri njihovem zaposlovanju v oborožene sile ZDA so za njih veljali strožji pogoji. Bile naj bi starejše, bolj izobražene in bolj izkušene. Te ženske pa so bile praviloma že poročene in se zato niso odločale za vstop v vojsko. Ob vstopu v vojsko so pogosto morale opravljati delo, za katero so bile preveč kvalificirane. Tako so na primer ženske, ki bi lahko opravljale tajniška in druga dela, delale kot služkinje ali varuške otrok pri družinah višjih častnikov. Težave pri pridobivanju ženskih vojaških kadrov so predstavljala tudi tradicionalna stališča družbe.

Drugi problem pa je predstavljalo javno mnenje o pripadnicah oboroženih sil ZDA. Te naj bi bile nemoralne ženske, ki so v vojski iskale le zabavo in spolne avanture. To je bila že stara metoda diskreditiranja žensk, zaposlenih v vojski, ki se je pojavljala že med krimsko in med prvo svetovno vojno.

Po napadu na Pearl Harbour je ameriška vojska ustanovila dve enoti, ki so jih popolnjevali izključno z ženskami. To sta bili enoti WAAC¹¹ in WAVES. Ženske so v obeh organizacijah opravljale predvsem zdravstvene in administrativne dolžnosti. Že naziv enot pa kaže, da so bile mišljene kot začasna podpora (Goldstein, 2003: 88).

⁹ Women's Army Corps

¹⁰ Women Accepted for Volunteer Emergency Service

¹¹ Women's Army Auxiliary Corps

3.6.1 Ženske enote

a) WAC (Women's Army Corps)

Leta 1942 je bil ustanovljen dopolnilni korpus pripadnic kopenske vojske ZDA, enota WAAC. Kot pove že samo ime, je bil korpus dopolnilna enota, torej ne sestavni del kopenske vojske. Pripadnice enote WAAC niso imele vojaškega statusa in nobenih dodatkov. Avgusta 1943 je v tej enoti služilo 63.000 žensk. Istega leta se je enota WAAC razpustila in oblikovala se je enota WAC (Women's Army Corps), s tem da so ženske dobile vojaški status in večino ugodnosti. Vendar se je le 80 odstotkov žensk vključilo v novo ustanovljeno enoto. Druge se niso odločile za ta korak, ker so bile razočarane nad odnosom kopenske vojske do njih. Pripadnice enote WAC niso nikoli sodelovale v bojnih operacijah (www.en.wikipedia.org).

Mnogi nasprotniki ustanovitve ženskih enot so se sklicevali na zdravstvene težave pripadnic enot WAC ter na težave glede discipline in morale pripadnic. Vendar zdravstvene težave pripadnic WAC niso bile prav nič večje kot tiste moških pripadnikov oboroženih sil, čeprav so se vrste težav razlikovale glede na spol. Pri moških so bile pogoste avtomobilske nesreče, med tem ko so med ženskami bili najpogostejši padci, kar je bila posledica slabe oskrbe z obutvijo. Druga težava, s katero so se pripadnice enote WAC soočale, je bila utrujenost kot posledica sedeče narave dela, ki so ga izvajale. V kopenski vojski so poudarjali zlasti težave, ki bi lahko nastale zaradi menstruacije. Vendar je to le malo vplivalo na učinkovitost dela žensk. Večjo škodo je naredila kopenska vojska, ki je nekatere ženske med menstruacijo za dva dni poslala v bolnišnico. V vojaškem letalstvu je bilo ženskam med menstruacijo prepovedano leteti. Vendar so mnoge pripadnice potem to zamolčale, da bi lahko nadaljevale z letenjem.

Večina težav glede discipline je nastala zaradi dejstva, da ženske niso bile seznanjene z novim vojaškim okoljem in da nadrejeni niso želeli ali niso znali učinkovito izvajati disciplinskih ukrepov (Goldstein, 2003: 89).

Dolžnosti, ki so jih pripadnice enote WAC opravljale v kopenski vojski, so večinoma zajemale pisarniška dela ali delo na področju zdravstva. Delale so kot operaterke radarjev, telefonistke, prevajalke, fotografinke ali so šifrirale oziroma dešifrirale sporočila.

V svojem delovanju se je morala enota WAC soočiti s številnimi ovirami pri pridobivanju pripadnic, predvsem s strani ministrstva za obrambo. Med te težave sodijo tudi predsodki o primernosti žensk za vključevanje v oborožene sile. Ti predsodki so se nanašali med drugim tudi na zdravstveno stanje, disciplino in moralo pripadnic enote WAC (Goldstein, 2003: 89).

Veliko težavo pri vključevanju žensk v enoto WAC je predstavljal način pridobivanja kadrov, zlasti zaradi zavajajoče medijske predstavitve pripadnic enote WAC kot nemoralnih žensk, celo prostitutk. To je bil glavni razlog, zakaj so se ženske le slabo odzivale na poskuse ameriške vojske pridobiti ženske v svoje vrste. Krivo za to je bilo verjetno tudi slabo zastavljeno oglaševanje z zgrešenimi gesli, kot na primer »osvoboditi moške za boj«, saj ženske niso želele omogočati vojski, da bi napotila več moških v bojne operacije ali celo v smrt (Goldstein, 2003: 92).

Leta 1978 je ameriška vojska razpustila ženske enote. Od tega leta dalje so bile ženske vključene v enote, v katerih so služili tudi moški.

b) WAVES (Women Accepted for Volunteer Emergency Service)

Leta 1942 je vojaška mornarica ZDA ustanovila izključno žensko enoto WAVES (Women Accepted for Volunteer Emergency Service). Ta enota je bila komponenta rezervne sestave in ženske so imele v njej polni vojaški status, čeprav manj ugodnosti kot moški pripadniki vojaške mornarice.

Ob koncu vojne je v enoti WAVES sodelovalo 8.000 častnic in 76.000 vojakinj.

Do leta 1944 so bile pripadnice enote WAVES nameščene le v ZDA, šele takrat so dobile pravico tudi do napotitve v tujino. Približno 4.000 pripadnic je bilo poslano v tujino, večina na Havaje.

Pripadnice enote WAVES so v glavnem opravljale administrativna dela ali dešifrirale sporočila. Delale so tudi kot zdravstvene tehničarke ali telefonistke.

Enota WAVES med drugo svetovno vojno ni vključevala temnopoltih žensk.

c) WASP (Women's Airforce Service Pilots)

Ženske so služile tudi v vojaškem letalstvu, in sicer v enoti WASP kot pilotke transportnih letal ali testne pilotke. Njihove naloge so zajemale med drugim prevoz vojaških letal iz tovarn v vojaška oporišča na ozemlju ZDA. Enota WASP je bila ustanovljena leta 1943 in je štela približno 1.000 pripadnic.

Glavna pogoja za ženske, ki so se želele vključiti v enoto WASP, sta bila:

- najmanj 500 ur letenja in
- komercialna licenca za letenje.

Pripadnice enote WASP niso imele vojaškega staleža, kar se je pokazalo kot problematično zlasti, ker niso bile deležne vojaške zdravstvene oskrbe ali življenjskega zavarovanja. Civilnega zavarovanja pa niso mogle dobiti zaradi rizičnosti svojega delovnega mesta. Prav tako niso imele vojaškega statusa in nobenih ugodnosti ter so bile slabše plačane kot moški pripadniki vojaškega letalstva ZDA. Enota WASP nikoli ni postala polnopravna komponenta oboroženih sil ZDA.

Med opravljanjem svoje dolžnosti je umrlo 38 pripadnic. Vojska ni krila niti njihovih pogrebnih stroškov, tako da so morale pripadnice same zbirati denar v pomoč sorodnikom pokojnih sodelavk.

Oborožene sile ZDA so želele enoto WASP združiti z enoto WAC, vendar se je temu poveljnica WASP, Jacqueline Cochran, ena najboljših pilotk v svojem času, močno upirala. Zavzemala se je za samostojnost enote, zlasti zaradi različnih standardov pri pridobivanju kadrov. Najnižja starost pripadnic enote WAC je lahko bila samo 21 let in niso smele imeti otrok, mlajših od 14 let, medtem ko so pripadnice enote WASP lahko bile stare 18 let in so lahko imele tudi otroke, mlajše od 14 let. Pomembna sta bila le število ur letenja in licenca za letenje. Standardi za vstop v enoto WASP so bili lažji zato, ker bi se drugače razpoložljiva delovna sila znatno zmanjšala.

Enota WASP je bila tik pred koncem druge svetovne vojne, ko je ameriška vojska ni več potrebovala, razpuščena. Pripadnice enote so bile vse odpuščene, kljub temu da so statistični podatki pokazali, da je bil delež števila napak pri ženskah 0,001 odstotka in pri moških 0,007 odstotka.

Po vojni se je mnogo žensk zaposlilo v civilnem letalstvu, sicer ne kot pilotke, ampak kot stevardese, marketinške predstavnice za letalske družbe ali kontrolorke letenja. Nekatere so si same kupile letalo in škropile žitna polja ali se pridružile letečim cirkusom.

Leta 1977 je bila enota WASP določena kot del stalne sestave oboroženih sil ZDA. Zakon št. 3277 je njenim pripadnicam zagotovil veteranski status ter jim dodelil veteransko pokojnino in druge pravice.

3.7. Obdobje po drugi svetovni vojni

Po končani vojni in demobilizaciji, ki ji je sledila, se je število žensk v oboroženih silah ZDA zmanjšalo na raven enega odstotka. Leta 1947, ko je vojaško letalstvo postalo povsem samostojna zvrst, so bile hkrati ustanovljene ženske enote kot del vojaškega letalstva.

Izkušnja žensk, ki so med drugo svetovno vojno sodelovale v vojski, je bila zelo pomemben mejnik v zgodovini njihovega vključevanja v oborožene sile ZDA. Sicer je bila demobilizacija pripadnic ameriške vojske zelo drastična, a se njihov delež kljub temu ni znižal nazaj na nič odstotkov (Goldstein, 2003: 92). Kot je bila praksa že v prvi svetovni vojni, se je vojska tudi tokrat odločila odpustiti veliko število ženskega kadra. Tudi ameriška družba še ni bila pripravljena za spremembo vlog spolov. Želela si je odpočiti od vojne in njenih grozot: vojaki naj bi se vrnil v varne domove, kjer so žene skrbele za gospodinjstvo, svoje može in otroke (Fenner, 2003: 11).

Kljub tem vrednotam si marsikatera ženska ni želela opustiti svojega poklica. Želele so si finančno neodvisnost in izboljšati svoj družbeni položaj. Mnoge so zato nadaljevale svojo poklicno pot, nekatere so se odločile za vojsko. Tudi vojska je želela obdržati nekaj ženskega kadra, in sicer predvsem na področjih, na katerih so se izkazale. Leta 1948 je bil v ZDA sprejet Zakon o integraciji žensk v oborožene sile¹², ki je predvidel stalne zaposlitve za ženske v vseh zvrsteh oboroženih sil. Dokument je ženskam sicer zagotovil polnopravni status, vendar je omejeval delež na dva odstotka celotnega števila vojske, dostop do določenih

¹² Women's Armed Services Integration Act

delovnih mest in napredovanje. V skladu s tem zakonom so lahko ženske dosegle samo čin podpolkovnice. Zakon je ženskam tudi prepovedal vstop v bojne enote vojaške mornarice, vojaškega letalstva in v mornariško pehoto. Prepoved vstopa žensk v bojne enote kopenske vojske v tem zakonu ni bila vsebovana, je pa ta zvrst oblikovala lastne predpise, ki so ženskam onemogočili sodelovanje v bojnih enotah (Manning in Wright, 2003: 4). Te omejitve po deležu in stopnji so veljale vse do leta 1967.

Število žensk v oboroženih silah se je nekoliko povečalo ob vsaki večji zaostritvi mednarodnih odnosov (korejska in vietnamska vojna). Zlasti dva dejavnika sta prispevala k povečanju števila pripadnic v oboroženih silah ZDA. Ženske so se zavedale svojih pravic in so se začele bojevati za enakopravnost tudi na področju vojske. Predvsem v 60-ih letih prejšnjega stoletja so se začele bojevati proti diskriminaciji in dosegle, da se je ukinila omejitev dostopnih delovnih mest in da je bilo ženskam omogočeno tudi napredovati v višje čine od podpolkovnice. Po koncu vietnamske vojne leta 1972 se je ameriška vojska soočala z velikim padcem številčnosti vojske, kot tudi priljubljenosti vojaškega poklica. Nastalo vrzel so poskušali popolniti z večjim zaposlovanjem žensk. Vojska se je odločila, da bo zaposlila več žensk, ki so bile primerno usposobljene, namesto moških, ki niso bili tako primerni (Fenner, 2003: 13).

Tako so leta 1967 ZDA odpravile omenjene omejitve pri zaposlovanju in napredovanju pripadnic oboroženih sil s spremembami in dopolnitvami k Zakonu o integraciji žensk v oborožene sile (P.L. 90 – 130). Pogoji za napredovanje in ugodnosti so se izenačili s tistimi za moške. Z ukinjanjem omejitev je v naslednjem desetletju prišlo do nadaljnega širjenja vloge žensk v oboroženih silah – po številu, v usposabljanju in poklicnih specializacijah, ki so se zanje odprle. Prevzemale so lahko tudi vodilne funkcije znotraj oboroženih sil in opravljale službo tudi na vojaških plovilih.

Na začetku 70-ih je Nixon želel prekiniti naborništvo in uvesti poklicno vojsko. Ameriški administraciji se je to zdelo mogoče brez večjega vključevanja žensk v oborožene sile. Vendar se je kasneje pokazalo, da se je manj moških, kot je bilo prvotno pričakovano, odločilo za vojaški poklic. Nastalo vrzel so popolnili z ženskami (O'Neill, 2001: 172). Z ukinitvijo naborništva in uvedbo poklicne vojske (All-Volunteer Force, 1973) se je število žensk v vojski od 1972 do 1980 povečalo z dveh na osem odstotkov in na 14,7 odstotkov leta 2001 (Manning in Wright, 2003: 4 – 9). Pred tem so se v ZDA ženske množično vključevale v oborožene sile le v času vojne. S profesionalizacijo se je vojska morala soočiti s padcem moške delovne sile, ugotovila pa je tudi, da je na nekatera delovna mesta ceneje zaposliti ženske (Goldstein, 2003: 93).

Leta 1975 je ameriški kongres odredil, da so se tudi ženske lahko začele usposablјati na vojaških akademijah. Ženskam je tako bil omogočen vstop v šolo za častnike in korpus za usposabljanje rezervnih častnikov (Reserve Officer Training Corps). Do sredine 70-ih let so lahko opravljale vse specializirane naloge, razen nekaterih nalog v bojnih enotah. Približno 40 odstotkov vseh nalog, ki so jih opravljale, ni sodilo v skupino tradicionalno ženskih opravil. V tem času se je institucionalna integracija žensk v enote oboroženih sil še stopnjevala. Leta 1978 so se ukinile posebne, izključno ženske enote ter ločena poveljevalna struktura in ženske so bile integrirane v tedanje enote oboroženih sil. Merila uspešnosti, disciplinski predpisi,

plače in ugodnosti so bili posledj enaki za vse. V tem času so ženske prvič napredovale v višje častniške čine.

V 80-ih letih se je število žensk povečalo z devet na 10,2 odstotkov in naprej v 90-ih letih na 12 odstotkov. K večji pomembnosti vloge žensk v oboroženih silah so prispevali predvsem odpravljanje omejitev števila, deleža žensk v posameznih zvrsteh in stopnje njihovega napredovanja ter odpravljanje omejitev pri vključevanju žensk v netradicionalne specialne funkcije.

Panamska invazija leta 1989, največji ameriški vojaški poseg po vietnamski vojni, je bila zelo pomembna za vključevanje žensk v oborožene sile ZDA, saj so v tem sporu postale zelo vidne. Sodelovalo je 770 pripadnic (glej tabela 3.1), kar je znašalo približno štiri odstotke skupne sile. Približno 150 pripadnic se je takrat znašlo na bojnem območju (Wechsler-Segal, 1993: 88; Moskos, 1990: 74-75).

Tabela št. 3.1: Število pripadnic oboroženih sil ZDA, ki so sodelovale v različnih vojaških akcijah od leta 1918 do danes

Spopad	Število žensk
Prva svetovna vojna	33.000
Druga svetovna vojna	400.000
Korejska vojna	120.000
Vietnamska vojna	7.000
Grenada	170
Panama	770
Zalivska vojna	41.000
Somalija	1.000
Haiti	1.200
Bosna	16.000
Kosovo ¹³	15.785
Afganistan ¹⁴	#
Irak ¹⁵	34.035

¹³ V številu so zajete vse pripadnice stalne in rezervne sestave ter nacionalne garde, ki so bile napotene na to območje od leta 2001 dalje.

¹⁴ Delež žensk je ocenjen na 9 do 10 % vseh pripadnikov ameriških oboroženih sil, ki so sodelovali v tej operaciji.

¹⁵ Podatek zajema število pripadnic oboroženih sil ZDA, ki so se udeležile operacije Iraqi Freedom. Operacija je potekala od oktobra 2002 do maja 2003.

Ta podatek še ni dostopen. Ocenjuje se, da znaša delež žensk v preteklih operacijah in v sedanji operaciji ISAF v Afganistanu približno 9 do 10 odstotkov vseh tistih, ki so kdaj bili napoteni v Afganistan.

Vir: Women's Research and Education Institute (WREI), marec 2005

V zalivski vojni je sodelovalo približno 41.000 žensk (glej tabela 3.1). 12 jih je umrlo, pet od njih so ubile nasprotnikove sile. Kljub strahu Pentagona pred slabim odzivom javnega mnenja zaradi ženskih žrtev je bilo javno mnenje o vključevanju žensk v oborožene sile ZDA še vedno pozitivno (Goldstein, 2003: 94). Na splošno gledano je bila zalivska vojna zelo pozitivna izkušnja za pripadnice oboroženih sil ZDA: sodelovale so v večjem številu, saj so takrat v dejanskih aktivnostih sestavljale 7 odstotkov celotnih sil, ki so delovale v vojni. Pripadnice ameriške vojske so svoje naloge v tej vojni dobro opravljale in tudi javno mnenje se je pokazalo pripravljeno sprejeti dejstvo, da so lahko tudi vojakinje ubite ali zajete kot vojne ujetnice. Kljub temu, da ženske uradno niso bile vključene v bojne naloge in se je poudarjalo pravilo izključenosti žensk iz bojevanja, so služile v vojnih razmerah. Ženske so v praksi sodelovale v logističnih, pehotnih in oklepni enotah na prvi bojni liniji, nobene pa ni bilo na letalonosilkah, ki so bile odstranjene iz prve bojne črte (Fenner, 2002: 17; Mariner, 1994: 55).

Leta 1991 je Obrambni zakon razveljavil nekatere omejitve vključevanja žensk v bojne naloge, kar je nudilo ženskam še več poklicnih možnosti v ameriški vojski. Leta 1992 je bila izvedena raziskava o možnosti njihove vključitve v bojne enote kopenske vojske. Študija je vsebovala sklep, da bodo ženske še naprej izključene iz bojnih enot. Leta 1994 je Pentagon odpravil tudi pravilo tveganja (»risk rule«), ki je določalo za ženske preveč nevarne vojaške evidenčne dolžnosti.

Od začetka 90-ih dalje jim je odprto več kot 95 odstotkov vojaških kariernih poti. Odstotek zaposlenih žensk v vojski se razlikuje glede na zvrsti in vsaka zvrst ima posebno zgodovino njihove integracije. Kopenska vojska zaposluje 15 odstotkov žensk. Vojaška mornarica, ki do leta 1977 ni dovolila njihovega zaposlovanje na ladjah, razen na bolniških ladjah, danes zaposluje 14 odstotkov žensk, pri čemer so te zaposlene zlasti na transportnih in oskrbovalnih ladjah. Mornariška pehota zaposluje najnižji delež žensk, namreč šest odstotkov, saj se večina njihovih pripadnikov uri za bojne naloge. Vojaško letalstvo zaposluje 19 odstotkov žensk, kar je najvišji delež žensk v vojski, saj delo v letalstvu ni neposredno povezano s bojevanjem (Defense Manpower Data Center, 2002).

4. ZAKONODAJA V ZVEZI Z VKLJUČEVANJEM ŽENSK V OBOROŽENE SILE ZDA

4.1. Pregled pomembnih zakonodajnih sprememb glede vključevanja žensk v oborožene sile ZDA

Leta 1948 je ameriški kongres sprejel Zakon o integraciji žensk v oborožene sile ZDA (Women's Armed Services Integration Act), ki je predvidel stalne zaposlitve za ženske v vseh zvrsteh oboroženih sil, vendar je omejeval njihov delež na dva odstotka celotnega števila vojske in od tega števila je lahko bilo le 10 odstotkov častnic. Omenjeni zakon je ženskam omejeval tudi dostop do določenih delovnih mest. V skladu z Zakonom o integraciji žensk v oborožene sile ZDA so te lahko dosegle samo čin podpolkovnice (O-5), poleg tega so bile izključene iz bojnega delovanja. Zakon je tudi določal, da niso smele službovati na ladjah ameriške vojaške mornarice (razen na bolniških in transportnih ladjah) ter na letalih, ki so sodelovala v bojnih operacijah. Ženske niso bile pooblašene za poveljevanje moškim pripadnikom oboroženih sil. Poleg tega zakona je kopenska vojska izdala številne direktive, ki so izključevale ženske iz neposrednega bojevanja (Harrell in drugi, 1999: 2).

Oborožene sile ZDA so leta 1951 sprejele direktivo, na osnovi katere so vse zvrsti lahko odpuščale ženske, ki so zanosile ali posvojile otroka. Leta 1971 je ameriško vojaško letalstvo¹⁶ dovolilo pripadnicam, da so v primeru avtomatične odpovedi zaradi nosečnosti ali posvojitve otroka lahko vložile pritožbo. Vojaško letalstvo je, kot prva vojaška zvrst, prav tako spremenilo pravila glede omejitve za pridobivanje ženskih kadrov z otroki (Manning in Wright, 2003: 4).

Zakon o integraciji žensk v oborožene sile je bil leta 1967 spremenjen in dopolnjen, pri čemer se je preklicala omejitev števila zaposlenih žensk v vojski, kot tudi nekatere omejitve pri napredovanju v činih. Tako so lahko napredovale tudi višje od čina podpolkovnice (O-5). Zakonske spremembe leta 1967 so bile zelo pomembne za pridobivanje pripadnic oboroženih sil ZDA in njihov položaj. Kljub temu ameriška vojska ni bila preveč uspešna pri izvajanju vseh zakonskih sprememb.

Leta 1972 je vojaška mornarica ZDA izdala direktivo¹⁷, ki je preklicala omejitve glede poveljevanja pripadnic, jim omogočala omejen dostop do vseh vojaških činov in dovoljevala častnicam opravljanje dodatnih dolžnosti, kot na primer na področju stikov z javnostjo, vzdrževanja in obveščevalne dejavnosti.

Profesionalizacija vojske leta 1973 je še dodatno izboljšala vključevanje žensk v oborožene sile ZDA. Pripadnice kopenske vojske, mornarice in letalstva lahko od takrat prevzamejo dolžnosti tudi na nebojnih letalih.

¹⁶ Kadrovski sistemi v posameznih zvrsteh ameriške vojske se med seboj razlikujejo. Zato lahko posamezna zvrst sprejme tudi posamezne kadrovske odločitve, ki niso odvisne od drugih zvrsti (Manning in Wright, 2003: 4).

¹⁷ Directive Z-116

Leta 1980 je kongres odobril Zakon o kadrovskem upravljanju z vojaškimi častniki (Defense Officer Manpower Personnel Management Act – DOPMA). Zakon je bil pomemben zato, ker je odpravil omejitve pri določanju plač in postopkih za častnice kopenske vojske, vojaške in pehotne mornarice. Zakon je prav tako določal, da so častnice lahko napredovale tudi v generalske čine.

Leta 1988 je delovna skupina za vključevanje žensk v oborožene sile pripravila »pravilo tveganja« (Risk Rule), ki je veljalo za vse vojaške zvrsti in je omejevalo ženskam dostop do preveč nevarnih vojaških evidenčnih dolžnosti. Pravilo je določalo, da pripadnice oboroženih sil ZDA niso smele biti uporabljene na tistih območjih bojišča, kjer je bilo »tveganje izpostavljenosti neposrednemu bojevanju in nasprotnikovemu ognju enako ali večje od tistega, kateremu so bile izpostavljene bojne enote«. Kasneje se je izkazalo, da je bilo »pravilo tveganja« zelo nedorečeno in da je bila njegova interpretacija zelo problematična.

Pomembna sprememba, ki se je nanašala na zaposlovanje žensk v ameriški vojski, je bil Dodatek k Obrambnemu zakonu (Defense Authorisation Act, 1991). Ta je preklical omejitve zaposlovanja žensk na bojnih letalih in bojnih ladjah. Vendar pripadnice oboroženih sil ZDA še vedno niso imele dostopa do dolžnosti na podmornicah in nekaj manjših bojnih ladjah. Lahko trdimo, da ameriška vojska ni bila sposobna izvesti zakonskih sprememb. Tako je šele leta 1993 na podlagi memoranduma¹⁸, ki ga je pripravil takratni minister za obrambo, Les Aspin, postopoma realizirala zakonske spremembe.

V letu 1994 je bila sprejeta druga pomembna zakonska sprememba v Obrambnem zakonu (1994). Zakon je preklical vse zakonske omejitve, ki so ženskam prepovedale opravljanje dolžnosti na bojnih ladjah, vendar jim je bil še vedno omejen dostop do podmornic in manjših bojnih ladij. Ta zakon je vzpostavil pomembne smernice za vključevanje žensk na delovna mesta, ki so jim bila prej nedostopna.

Zakon je prav tako določil, da:

- se učinkovitost in primernost za opravljanje posamezne dolžnosti določi na osnovi ustreznih standardov in ne glede na spol,
- se ne sme več spreminjati pogojev za zaposlovanje z namenom povečati ali zmanjšati delež zaposlenih žensk na posameznih vojaških dolžnostih.

Leta 1994 se je ukinilo tudi pravilo tveganja (risk rule).

Rezultati zakonskih sprememb iz obdobja od 1992 do 1994 so bili:

- ženskam so bila dostopna nova delovna mesta in dolžnosti,

¹⁸ Memorandum ministra je določil, da morajo vse zvrsti ameriške vojske omogočati ženskam zaposlovanje na bojnih letalih in s tem dostop do čim več ladij vojaške mornarice, upoštevajoč zakonska določila, ki so omejevala dostop žensk na bojne ladje. Memorandum je prav tako določil, da morata kopenska vojska in mornariška pehota poiskati dodatne možnosti zaposlovanja žensk v svojih vrstah. Poleg tega je ponovno potrdil izključitev žensk iz vseh enot pod ravnijsko brigade, katerih temeljna naloga je bila udeležba v neposrednem bojevanju na kopnem.

- enote, ki so bile pred tem ženskam nedostopne, so po ukinitvi »pravila tveganja« lahko zaposlovale tudi ženske.

Leta 1997 je ameriško ministrstvo za obrambo zaprosilo organizacijo RAND, da pripravi študijo o realizaciji zakonskih sprememb v ameriških oboroženih silah. Ta študija (Harrell, Margaret C.; Miller, Laura L. (1997): *New Opportunities for Military Women: Effects on Readiness, Cohesion, and Morale*. Rand Organisation) je pokazala, da je ameriška vojska dejansko omogočala ženskam vključevanje v več enot.

Tabela št. 4.2: Delovna mesta v oboroženih silah ZDA, na katerih se zaposlujejo ženske pred in po zakonskih spremembah

ZVRST	Delovna mesta (v %)	
	Pred aprilom 1993	Po zakonskih spremembah
Kopenska vojska	61,0	67,2
Vojaška mornarica	61,0	94,0
Vojaško letalstvo	97,0	99,7
Mornariška pehota	33,0	62,0
Ministrstvo za obrambo skupaj	67,4	80,2

Vir: Harrell, Margaret C.; Miller, Laura L. (1997): *New Opportunities for Military Women: Effects on Readiness, Cohesion, and Morale*. Rand Organisation

Tabela št. 4.2 prikazuje spremembo v številu delovnih mest, ki so po zakonskih spremembah postala dostopna tudi za ženske. Kot je razvidno iz tabele, se je število ženskam dostopnih delovnih mest povečalo v vseh zvrsteh, predvsem v mornariški pehoti. Kljub temu je študija pokazala, da je bilo število pripadnic v nekaterih ženskam na novo dostopnih enotah še zmeraj nizko v primerjavi z moškimi.

Študija je pokazala, da je bilo več razlogov za manjši delež v kopenskih enotah:

- pripadnice se niso odločale za nekatere dolžnosti, ki so jim postale na novo dostopne;
- ni bilo dovolj usposobljenih pripadnic, ki bi lahko opravljale te dolžnosti;
- pripadnice so se slabo odrezale na testih, ki so bili pogoj za opravljanje teh dolžnosti;
- pripadnice so se lahko zaposlile le na ravni brigade in višje;
- nekatera delovna mesta so ženskam formalno dostopna, dejansko pa niso, ker so označena kot ženskam nedostopne vojaške evidenčne dolžnosti;
- neformalne omejitve - na primer poveljnik, ki zaposluje voznika ali pomočnika, želi samo moške, saj bi v primeru voznice lahko nastale govorice.

4.2. Veljavna zakonodaja v zvezi z vključevanjem žensk v oborožene sile ZDA

Ameriška vojska ima tudi veliko smernic, uredb in direktiv, ki obravnavajo področje spolnega nadlegovanja, spolne diskriminacije ter politiko enakih možnosti, ki vključuje med drugimi tudi usposabljanje in izobraževanje ter ocenjevanje delovne učinkovitosti (Manning in Wright, 2005: 4 - 9, 28 - 30).

Splošna zakonodaja prepoveduje diskriminacijo po spolu. Oborožene sile so iz teh določil izvzete, vendar vojaška pravila posebej opredeljujejo polnopravno integriranost žensk v oborožene sile tako, da zaradi teh odmikov ženske niso zapostavljene.

Zakonov ali predpisov, ki bi posamezne funkcije izključevali iz spektra nalog, kamor so ženske lahko vključene, ni. Edini zakon, ki je to določal, je bil zakon št. 6015 (U.S.C. 6015), ki je bil ukinjen leta 1994. Zakonske prepovedi glede žensk na letalih, ki so neposredno vključena v oborožene spopade, so bile ukinjene leta 1991. Interni predpisi znotraj oboroženih sil in zato vsake zvrsti posebej določajo, da ženske ne morejo biti vključene v enote in naloge z najvišjo stopnjo verjetnosti neposrednega spopada z nasprotnikom. Glede na vse omejitve so ženske pripadnice ameriške kopenske vojske lahko razporejene na 91 odstotkov vseh vojaških evidenčnih dolžnosti in 70 odstotkov vseh položajev. V vojaški mornarici so ženske lahko razporejene na 94 odstotkov vojaških evidenčnih dolžnosti, v mornariški pehoti je ženskam odprtih 62 odstotkov vseh vojaških evidenčnih dolžnosti. V vojaškem letalstvu so ženskam dostopne vse vojaške evidenčne dolžnosti (razen dolžnosti na bojnih letalih).

Oborožene sile se popolnjujejo na temelju prostovoljnosti. Standardi za sprejem v oborožene sile so enaki za moške in ženske. Razlike obstajajo predvsem glede na starost, telesne sposobnosti in stopnjo zahtevane izobrazbe. Standardi za kandidate za sprejem na šolanje za častnike so za vse enaki. Trajanje začetnega obdobja je odvisno od vrste pogodbe, ki jo kandidat sklene z oboroženimi silami, načeloma pa ista vrsta pogodb določa enake pogoje glede trajanja službe za oba spola.

Plačilo, disciplinski predpisi in pogoji napredovanja so za vse enaki. Pri napredovanju so ženske prikrajšane takrat, kadar so izkušnje z mest, ki jim niso dostopna, del meril za napredovanje.

Nosečnice lahko prekinejo pogodbo, vendar če gre za redke specializacije ali pomembne naloge, ki jih opravljajo, to ni mogoče. Največkrat svoje dolžnosti opravljajo vse dotlej, dokler zdravnik ne odredi porodniškega dopusta. Predpisi predvidevajo plačan porodniški dopust, katerega trajanje določi zdravnik. V tem času mati prejema vse ugodnosti pri zdravstvenih storitvah, porodniški dopust pa se šteje v aktivno službo. Predpisi za moške ne predvidevajo očetovskega dopusta.

Leta 2003 Obrambni zakon (Defense Authorisation Act for FY 2003) prepove vojaškim poveljnikom, da od pripadnic zahtevajo ali jim strogo priporočajo nošenje *abaje*¹⁹ med opravljanjem dolžnosti v Savdski Arabiji. Sprejem te nove določbe je bil posledica tožbe podpolkavnice Marthe McSally, prve ženske pilotinje lovcev, ki je na washingtonsko zvezno

¹⁹ Tipično savdskoarabsko žensko pokrivalo, s katerim si ženske pokrivajo obraz.

sodišče vložila pritožbo v zvezi z ukazom poveljniškega centra ameriške vojske, da morajo ženske pripadnice ameriške vojske v Savdski Arabiji nositi tradicionalno muslimansko pokrivalo in upoštevati lokalne navade, medtem ko to pravilo ni veljalo za moške pripadnike. Omenjeni zakon prav tako določa, da mora ministrstvo za obrambo ZDA pripraviti letno poročilo o statusu žensk, zaposlenih v vojski.

Kot je razvidno iz zgoraj zapisanega, se je status žensk v vojski postopoma izboljšal, kar se je pokazalo tudi v sprejemu novih zakonskih določb, ki se nanašajo na položaj žensk v ameriški vojski. Vendar je izvajanje teh določb v marsičem odvisno od pripravljenosti posameznikov v vojski rešiti vprašanje položaja žensk v vojski in od družbenih vzorcev spolnih vlog, ki so zelo pomembni dejavniki pri vključevanju žensk v vojsko. Tako meni tudi Nuciari, ki pravi da se »zakonsko da rešiti marsikatero vprašanje, kot na primer porodniški dopust, zdravstveno oskrbo, spolno nadlegovanje in podobno, vendar se ne da rešiti medosebnih odnosov, ki so odvisni od kulturnih vzorcev.« (Nuciari, 2003: 290).

5. ZAPOSLOVANJE PRIPADNIC OBOROŽENIH SIL ZDA

Vojska že od nekdaj velja za izrazito moško ustanovo, kar je v preteklosti otežilo in še zmeraj močno vpliva na vključevanje žensk v oborožene sile na splošno. Tu gre zlasti za tradicionalno razumevanje vlog žensk v družbi in druge stereotipe, kot na primer psihične in telesne značilnosti žensk.

Po Dvojmoč-Kotniku (1995: 52) poznamo več vrst dejavnikov, ki vplivajo na povečanje deleža žensk v oboroženih silah. Te lahko v glavnem razdelimo na:

- zunanje pritiske, ki izhajajo iz spremembe splošnega položaja žensk v družbi,
- notranje zahteve, ki izhajajo iz težav pri pridobivanju novih kadrov in njihovem zadrževanju v oboroženih silah, iz razvoja tehnologije in vojaške tehnike ter spreminjanja vloge in nalog oboroženih sil (glej 7. poglavje).

Pomembno pri razpravi o vključevanju žensk v oborožene sile je tudi vprašanje o družbeni, zlasti spolni reprezentativnosti vojske. Trdimo lahko, da vojska zaradi selektivnosti pri pridobivanju kadrov spada v tisto skupino, »ki ne odraža strukturo civilnega prebivalstva, zato jih v socialno – kulturnem smislu lahko označimo kot nereprezentativne. To velja tudi za področje vključevanja žensk v oborožene sile, saj bi reprezentativna vojska morala zaposlovati približno 50 odstotkov žensk. Kljub temu lahko tudi na tem področju opazimo pozitivne spremembe, kot na primer strpnejši odnos do homoseksualcev in širše vključenosti žensk.« (Dvojmoč-Kotnik, 2002: 28 – 9).

Lahko trdimo, da nobene oborožene sile niso spolno reprezentativne in da ZDA glede deleža žensk v oboroženih silah spadajo v sam vrh. Tukaj lahko ZDA postavimo ob bok držav, kot so Avstralija, Nova Zelandija, Južna Afrika, Kanada in Rusija, ki imajo približno enak delež žensk v vojskah (glej priloga št. A).

Na splošno poznajo oborožene sile več načinov popolnjevanja z osebjem. Charles Moskos (1988: 16) razlikuje dva osnovna modela:

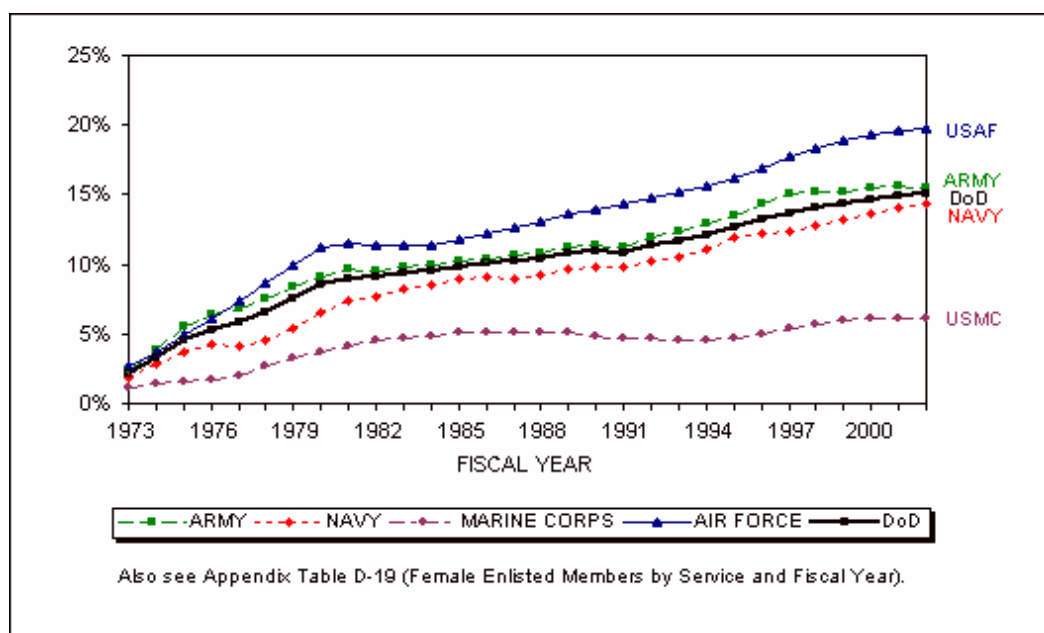
- popolnjevanje z obvezniki na osnovi vojaške obveznosti,
- popolnjevanje s poklicnimi vojaki.

Prav način pridobivanja vojaškega osebja močno vpliva na vključevanje žensk v oborožene sile, kar dokazuje tudi teza Moskosa (Moskos v Jelušič, 1997: 128) o institucionalnih oziroma poklicnih značilnostih socialne organiziranosti oboroženih sil (institutionalism/occupationalism).

V skladu s to tezo se v netradicionalnih državah s poklicno usmerjenim vojaškim sistemom vojaške vloge za ženske hitreje širijo, kot pa v tradicionalnih državah z obvezniškim sistemom. To pogojuje namreč sistem sam, saj so države s poklicnim vojaškim sistemom primorane zaposlovati tudi ženske zaradi pomanjkanja moškega kadra. Moških je lahko

premalo iz več razlogov – morda niso zainteresirani za vstop v vojsko, zaradi upadanja števila rojstev in splošne slabe fizične kondicije, mlade generacije moških morda niti ni dovolj. Ženske pa so lahko tudi varovalo pred pretiranim vstopanjem v vojsko manj zaželenih družbenih skupin. Bele ženske, ki so med ameriškimi vojakinjami v veliki večini, na primer prispevajo k zastopanosti bele rase v ameriški vojski. Pripadnice oboroženih sil so v instucionalnem vojaškem sistemu torej redke, delajo samo v zalednih službah, pogosto celo v izključno ženskih enotah. V poklicnem ustroju je žensk več, pri čemer so bile izključno ženske enote ukinjene. V tem sistemu ostanejo samo še omejevalni vzorci napredovanja v bojnih vrstah (Jelušič, 1997: 128 in 1995: 7).

Slika št. 5.3: Delež pripadnic stalne sestave oboroženih sil ZDA od leta 1973 do 2002

Vir: Office of the Under Secretary of Defense. Personnel and Readiness (2003). Population Representation in the Military Services. FY 2002

Obrazložitev kratic:

USAF – vojaško letalstvo ZDA
 ARMY – kopenska vojska ZDA
 DoD – ameriško ministrstvo za obrambo
 NAVY – vojaška mornarica
 USMC – mornariška pehota ZDA

Da se ženske dejansko v največjem obsegu zaposlujejo v poklicni vojski, pokaže tudi primer v ZDA (glej slika št. 5.3). Zanimivo je, da se je odstotek v oborožene sile vključenih žensk začel

povečevati prav z uvajanjem poklicnega popolnjenja oboroženih sil v ZDA v začetku sedemdesetih let, kar kaže tudi medletna primerjava (glej slika št. 5.3).

Že od vsega začetka so ženske v oboroženih sil zaposlovali kot cenejšo delovno silo. Večina se je zaposlila kot tajnice, stenografke, telefonistke ali celo kot voznice. V drugi svetovni vojni se je ameriška vojska zavedala, da lahko z ženskami nadomešča moško osebje in tako privarčuje denar. Dokazano je, da so pripadnice enote WAC vojsko stale tri odstotke manj kot moški pripadniki. Privarčevalo se je zlasti pri stroških bivanja in prehrane (Goldstein, 2003: 102).

Pri zaposlovanju žensk, kot tudi drugih marginalnih skupin, lahko opazimo vzorec, ki se pogosto pojavlja. Marginalne skupine se najprej označijo kot neprimerne za vključevanje v vojsko. Vendar ko nastopi izredno stanje, se določijo kot primerne za opravljanje določenih drugorazrednih nalog, kar opravičuje njihovo prikrajšanje pri ugodnostih in napredovanju. Že med opravljanjem svojega dela se ločijo od večine. Če se potreba po osebju poveča, si tudi one pridobijo več poklicnih možnosti. Če pa se potreba zmanjša, se njihove pravice po navadi prikrajšajo, grozi se jim celo z izključevanjem iz vojske (Fenner, 2001: 22-23).

Danes je večina žensk v ameriških oboroženih sil zaposlena na nizko plačanih delovnih mestih, s tem da ima večina tudi nižje čine.

Čeprav se pripadnice oboroženih sil v svojem delovanju vse bolj soočajo s situacijami, ki jih vključujejo v bojne operacije, na primer pilotke, ki s helikopterji prevažajo enote na bojna območja, jih ameriška vojska še naprej zaposluje na tradicionalno ženskih delovnih mestih.

Kljub temu, da so ženske v ameriški vojski veliko dosegle, marsikateri problem še ni rešen. Čeprav se je število ženskih pripadnic ameriških oboroženih sil nenehno povečevalo, so v vojski še vedno v manjšini in odstotek žensk z višjimi čini je sorazmerno manjši, kot je odstotek vseh žensk v vojski. Danes ima ameriška vojska 39 generalok in admiralk v aktivni sestavi in vse imajo generalske čine s tremi zvezdicami (čin generalpodpolkovnika). Ženska delovna mesta v vojski se omejujejo na opravljanje določenih opravil: največ pripadnic oboroženih sil je zaposlenih na področju podpore in administracije, temu sledijo delovna mesta na področju zdravstva, komunikacij in storitev (Defense Manpower Data Center, 2002).

Prav tako lahko opazimo, da se je položaj žensk v vojski v obdobju Bushevega predsednikovanja poslabšal. Na to kažejo dogodki, kot sta zmanjšanje števila članic organizacije DACOWITS in izključitev žensk iz izvidniške eskadrilje RSTA²⁰, ki je del bojnih brigad za hitro razmestitev kopenske vojske (Manning in Wright, 2003 : 9).

5.1. Število in delež žensk v oboroženih silah ZDA

Trendi vključevanja žensk v oborožene sile ZDA so prikazani v sliki št. 5.3. Po letu 1973, ko so ZDA uvedle poklicno vojsko, se je delež žensk v aktivni sestavi povečal od 1,6 odstotka v letu 1973 na 15 odstotkov v letu 2003.

²⁰ Reconnaissance, Surveillance, Target Acquisition (izvidništvo, nadzor in določanje ciljev)

Tako je bilo v letu 1964 v oboroženih silah ZDA samo 1,1 odstotka žensk, 1974. leta 3,5 odstotkov, v letu 1979 pa že 7,5 odstotkov. Pred leti so projekcije kazale, da naj bi njihov delež v oboroženih silah ZDA po letu 1984 dosegel okoli 12 odstotkov. To se je tudi potrdilo, čeprav z rahlo zamudo, saj je bilo v letu 1994 v oboroženih silah ZDA že 12 odstotkov žensk. Pri tem je zanimivo tudi to, da je v poklicnih oboroženih silah spolna reprezentativnost večja kakor v obvezniških, medtem ko na splošno za vse druge vidike reprezentativnosti (etnični, kulturni, religiozni, socialno-ekonomski, rasni) velja ravno obratno, torej da so poklicne oborožene sile manj reprezentativne od obvezniških (Dvojmoč-Kotnik, 1995: 75).

Tabela št. 5.4: Osebjne aktivne sestave oboroženih sil ZDA

Služba in čin	Število žensk	Število moških	Skupno število zaposlenih	Delež žensk v odstotkih
Skupaj v ministrstvu za obrambo				
Vojakinje/podčastnice	174.769	1.009.333	1.184.001	14,6
Častnice	35.143	192.904	228.047	15,4
Kopenska vojska				
Vojakinje/podčastnice	60.361	353.154	413.515	14,6
Častnice	12.322	68.454	80.776	15,3
Vojaška mornarica				
Vojakinje/podčastnice	45.318	268.575	313.893	14,4
Častnice	8.120	46.204	54.324	14,9
Mornariška pehota				
Vojakinje/podčastnice	9.654	148.724	158.378	6,0
Častnice	1.082	17.561	18.643	5,8
Vojaško letalstvo				
Vojakinje/podčastnice	59.436	238.880	298.316	19,9
Častnice	13.619	60.685	74.304	18,3
Obalna straža				
Vojakinje/podčastnice	3.384	27.934	31.318	10,8
Častnice	1.016	6.672	7.688	13,2

Vir: Ministrstvo za obrambo ZDA, Defense Manpower Data Center, 2005

Na povečanje deleža so vplivali številni dejavniki, ki vključujejo spremenjeno vlogo žensk v družbi, uvedbo poklicne vojske, povečano povpraševanje po kadrih in zakonske spremembe.

Danes služi približno 210.000 žensk v stalni sestavi ameriške vojske (ki jo sestavljajo kopenska vojska, vojaška mornarica, mornariška pehota in vojaško letalstvo) in več kot 4.400 žensk služi v stalni sestavi obalne straže²¹ (glej tabelo št. 5.4). Delež vseh pripadnic stalne sestave je 15 odstotkov, s tem da je delež pripadnic kopenske vojske 15,1 odstotkov (74.301), pripadnic mornarice je 14,6 odstotkov (54.677), pripadnic vojaškega letalstva je 18,8 odstotkov (70.743) in pripadnic mornariške pehote je 5,7 odstotkov (10.456).

Povečanje deleža pripadnic oboroženih sil ZDA je vplivalo na mnoge vidike upravljanja s kadri:

- prilagoditev potrebnih programov izobraževanja in usposabljanja,
- spremembe standardov glede fizične pripravljenosti,
- prilagoditev potrebnih namestitvenih prostorov,
- posodobitev zdravstvene oskrbe,
- sprememba predpisov o nosečnosti, porodniškem in očetovskem dopustu,
- spremembe v družinski politiki oboroženih sil ZDA (na primer varstvo otrok).

Vir: Office of the Under Secretary of Defense, Personnel and Readiness (2002)

Kot je razvidno iz tabele št. 5.5, sta se delež častnic ter delež podčastnic in vojakinj razvijala vzporedno, z manjšimi odstopanji v časovnem obdobju od 1992 do 1996.

Tabela št. 5.5: Delež častnic ter podčastnic in vojakinj aktivne sestave oboroženih sil ZDA v odstotkih

LETO	Častnice	Podčastnice in vojakinje
1980	8,4	8,6
1982	8,7	9,0
1984	9,4	9,6
1986	10,1	10,1
1988	10,7	10,6
1990	11,5	11,1
1992	12,2	11,5
1994	13,0	11,8
1996	13,4	13,2
1998	13,9	13,7
2000	14,4	14,2
2002	15,0	15,0

²¹ Obalna straža je v obdobju miru sestavni del ministrstva za domovinsko varnost, v primeru vojne pa sestavni del oddelka za vojaško mornarico.

Vir: Ministrstvo za obrambo ZDA, Defense Manpower Data Center, 2002

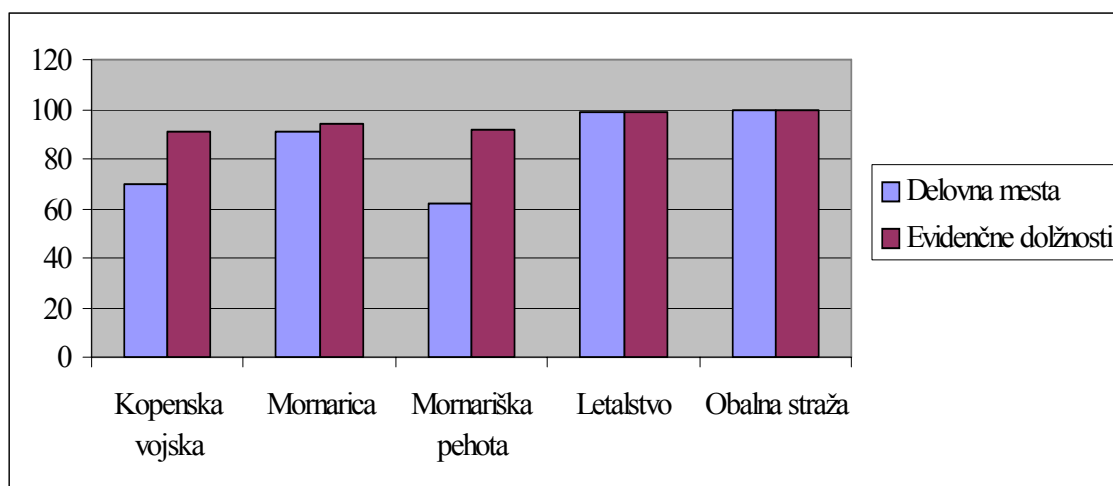
Zaradi sprememb v zakonodaji in oblikovanju javnih politik glede vključevanja žensk v vojsko ZDA na začetku in v sredini 90-tih let prejšnjega stoletja je velika verjetnost, da se bo delež žensk v oboroženih silah v naslednjih desetletjih še znatno povečal. Slika št. 5.6 prikazuje delež, delovna mesta in enote v vseh službah, ki so odprte za ženske.

5.1.1. Častnice

Nekaj več kot 16 odstotkov vseh pripadnic oboroženih sil ZDA so častnice, kar je približno enak delež kot pri moških pripadnikih (glej tabelo 5.4).

Pri vključevanju žensk v ameriške oborožene sile obstajata dva trenda, ki se bosta nadaljevala v naslednjih letih. Prvi se nanaša na napredovanje v činih. V 80-tih letih prejšnjega stoletja je bilo med vsemi polkovniki le dva odstotka polkovnic in tudi v letu 1992 so bili med polkovniki le štirje odstotki žensk. Zdaj je njihov delež narasel na nekaj manj kot 12 odstotkov v kopenski vojski, 11,5 odstotkov v mornarici in 12 odstotkov v vojaškem letalstvu. Le v mornariški pehoti znaša delež polkovnic 3,3 odstotke. To je pogojeno z dejstvom, da je bila pred dvajsetimi leti ženskam večina dolžnosti nedostopna.²² Poudariti pa je treba, da je velika večina polkovnic iz drugih zvrsti dejavna na področju zdravstva in duhovne oskrbe. Mornariška pehota pa nima lastnih vojaških vikarjev ali lastnega zdravstvenega osebja, saj jim te storitve zagotavlja vojaška mornarica. Danes ima ameriška vojska 39 generalk in admiralk v stalni sestavi (Manning in Wright, 2005 : 10 - 16).

Slika št. 4.6: Delovna mesta in enote, ki so trenutno odprta za pripadnice aktivne sestave ameriške vojske glede na zvrsti (v odstotkih)

²² Obdobje, ki je potrebno za napredovanje v čin polkovnice, je približno 20 let.

Vir: Ministrstvo za obrambo ZDA, Pisarna pomočnika ministra za obrambo, Poročilo za javnost, št. 449-94, 29. julij 2005; Oddelek za mornarico

Drugi večji trend v ameriški vojski je naraščajoči delež mlajših častnic v službah, ki vključujejo tudi splošne bojne dolžnosti. Te častnice delajo kot pilotke, navigatorke, pripadnice letalskih posadk v vseh zvrsteh, vključujejo tudi določena delovna mesta v vojaški mornarici (na primer površinsko vojskovanje) in artileriji zračne obrambe kopenske vojske. Pripadnice, ki so začele opravljati na novo dostopne dolžnosti, bodo prav tako napredovale v činih, kar bo v bodoče tudi prispevalo k povečanju deleža žensk v ameriški vojski.

5.1.2. Podčastnice in vojakinje

Enako kot častnice tudi vojakinje in podčastnice postopoma napredujejo v činih. Do leta 1988 so ženske predstavljale manj kot štiri odstotke višjih podčastniških činov (E-7 do E-9). Leta 1992 se je delež podčastnic povečal na 7,1 odstotkov pripadnikov kopenske vojske, 4,8 odstotkov pripadnikov mornarice, tri odstotke pripadnikov mornariške pehote in 7,8 odstotkov pripadnikov vojaškega letalstva. Leta 2005 je kopenska vojska imela že 11 odstotkov pripadnic s podčastniškimi čini, vojaško letalstvo 11,6 odstotkov, vojaška mornarica 7,1 odstotkov in mornariška pehota 4,9 odstotkov. Veliko število podčastnic je že doseglo višje podčastniške čine (Manning in Wright, 2005: 17 - 18).

Tudi vojakinje danes opravljajo vrsto različnih dolžnosti; so na primer pripadnice posadk na bojnih ladjah, posadk na bojnih in nebojnih letalih ali pa pripadnice enot, ki sodelujejo v mirovnih operacijah v tujini, kot na primer v Iraku in v Afganistanu (Manning in Wright, 2005: 18).

5.2. Razporeditev po delovnih mestih, zvrsteh in rodovih

Kljub odpiranjem novih vojaških evidenčnih dolžnosti na področju bojnega delovanja zaposluje ameriška vojska ženske še zmeraj na tradicionalno feminiziranih področjih, kot so zdravstvo, administracija, logistična podpora in komunikacije (glej tabeli št. 5.7 in št. 5.8). Te dolžnosti ustrezajo nalogam, ki so jih ženske v ZDA opravljale že v preteklosti, na primer kuhanje, šivanje, pranje, čiščenje in zagotovitev druge oskrbe.

Danes pripadnice oboroženih sil ZDA zasedajo predvsem nizko plačana delovna mesta in imajo nižje čine v primerjavi z moškimi (Goldstein, 2003: 103).

Do leta 1990 so kot spolno nevtralne vojaške evidenčne dolžnosti v kopenski vojski določili približno 50 odstotkov vojaških evidenčnih dolžnosti, v vojaškem letalstvu 97 odstotkov in v vojaški mornarici 60 odstotkov. Povsem drugače je bilo v korpusu marincev, v katerem je bilo spolno nevtralnih samo 20 odstotkov vojaških evidenčnih dolžnosti (Binkin, 1993: 12-13).

Leta 1994 je ameriška administracija ukinila prepoved opravljanja dolžnosti na skoraj vseh letalih vojaškega letalstva. V vojaškem letalstvu je ženskam nedostopnih samo še 0,3 odstotka

vojaških evidenčnih dolžnosti. Lahko so na primer tudi pilotke bojnih helikopterjev, ne morejo pa pilotirati helikopterjev za transport specialnih sil. V vojaški mornarici so za ženske nedostopna samo delovna mesta v komandoških enotah SEAL, na podmornicah in na minoiskalcih. Vendar se vojaške evidenčne dolžnosti na bojnih ladjah vojaške mornarice odpirajo samo, če se ženskam zagotovi ločena namestitvev. Zato poteka vključevanje žensk v vojaško mornarico nekoliko počasneje. Kopenska vojska in mornariška pehota sta počasneje vključevali ženske v svoje vrste. Kljub temu je bilo leta 1994 za ženske odprtih dodatnih 33 področji v korpusu marincev, z 48.000 delovnimi mesti, v kopenski vojski pa 32.000 delovnih mest. Ženskam je od takrat onemogočen dostop samo v pehoto, oklepne in artilerijske enote (tudi enote večcevni raketometov) oziroma v 27 odstotkov vojaških evidenčnih dolžnosti kopenske vojske (Dvojmoč-Kotnik, 2002: 54; Goldstein, 2003: 99 – 100; Manning in Wright, 2005: 9 – 20).

Tabela št. 5.7: Poklicni profil častnikov stalne sestave glede na spol (v odstotkih)

	Taktične operacije	Obveščevanje	Vzdrževanje	Zdravstvo	Administracija	Podpora/logistika	Usposabljanje	Ostalo
Ženske	11,1	6,4	11,5	38,3	11,6	11,4	4,1	5,8
Moški	41,6	5,2	14,4	12,5	5,5	8,7	6,0	6,1

Vir: Manning, Lory; Wright, Vanessa R. (2003): Women in the Military. Where they Stand. Fifth Edition. Women's Research and Education Institute (WREI), str. 17

Tabela št. 5.8: Poklicni profil vojakov/podčastnikov stalne sestave glede na spol (v odstotkih)

	Pehota, topništvo / mornarji	Popravilo elektrn. opreme	Komunikacije in obveščevanje	Zdravstvo	Tehnični VED	Podpora / admin.	Vzdrževanje električne/strojne opreme	Storitve/oskrba	Usposabljanje	Ostalo
Ženske	5,2	5,3	10,3	15,8	3,1	33,1	8,9	10,9	5,3	2,1
Moški	19,1	9,4	9,2	5,2	2,7	12,9	22,7	8,9	5,6	4,3

Vir: Manning, Lory; Wright, Vanessa R. (2003): Women in the Military. Where they Stand. Fourth Edition. Women's Research and Education Institute (WREI), str. 18

Kot je razvidno iz tabel št. 5.7 in 5.8, je največ žensk zaposlenih na področju zdravstva, pri čemer znaša delež častnic 38,3 odstotkov in delež vojakinj/podčastnic 15,8 odstotkov. Temu sledi administracija z 11,6 odstotkov oziroma 33,1 odstotkov. Druga področja, na katerih so ženske zaposlene po približno 10 odstotkov, so vzdrževanje, podpora in logistika ter komunikacija. Delež pripadnic, ki opravljajo bojne naloge, znaša zgolj 2,5 odstotkov (Goldstein, 2003: 105). Slednji se nanaša zlasti na pripadnice, ki so zaposlene na bojnih ladjah, kjer pa zopet opravljajo feminizirane naloge (na primer bolničarke na bojnih ladjah). Za kopensko vojsko pa velja, da so ženske izključene iz skoraj vseh bojnih nalog.

5.2.1. Pripadnice kopenske vojske

V kopenski vojski služi 72.683 žensk (12.322 častnic ter 60.361 podčastnic in vojakinj). Ženske predstavljajo 14,7 odstotkov vseh pripadnikov kopenske vojske. Odstotek vojakinj in podčastnic se je od leta 2003 do leta 2005 zmanjšal od 15,1 odstotkov na 14,6 odstotkov. Med tem pa se je delež častnic povečal od 14,9 odstotkov na 15,3 odstotkov.

Dokument, ki določa zaposlovanje oboroženih sil ZDA na različnih evidenčnih dolžnostih, je Pravilnik kopenske vojske o zaposlovanju pripadnic oboroženih sil (Army Regulation 600-13)²³. Pripadnice kopenske vojske se lahko zaposlijo na vseh vojaških evidenčnih dolžnostih ali delovnih mestih, razen v tistih na ravni bataljona ali v manjših enotah, ki opravljajo naloge neposrednega bojevanja.

V kopenski vojski je ženskam dostopnih 91 odstotkov vojaških evidenčnih dolžnosti (glej slika 5.6). Ženske niso vključene v naslednje rodove: pehota, oklepništvo in specialne sile. Vojakinjam in podčastnicam je dostopnih 200 od 236 (86 odstotkov) vojaških evidenčnih dolžnosti, častnicam specialistkam 64 od 66 (96 odstotkov) in častnicam 190 od 196 (96 odstotkov) (Manning in Wright, 2003: 19).

V kopenski vojski je 70 odstotkov položajev v poveljniški strukturi ženskam dostopnih. Ženske ne morejo služiti v naslednjih enotah:

- pehota,
- oklepne enote,
- specialne sile,
- artilerijske enote za podporo s topniškim ognjem,
- enote večcevni raketometov,
- rangerske enote,
- vodi za radarsko opazovanje na kopnem,
- bojne inženirske čete,
- enote zračne obrambe kratkega dometa.

Prav tako bo na delež pripadnic v kopenski vojski vplivala odločitev ameriške vlade, da izključi ženske iz izvidniških eskadrilj RTSA.

Jurišni bojni in izvidniški helikopterji so jim dostopni. Tu so lahko razvrščene v katerokoli enoto in na katerokoli dolžnost.

Zaenkrat kopenska vojska nima namena preklicati izključitev žensk iz neposrednega kopenskega bojevanja. Razlogov za prepoved vključevanja žensk v pehotne enote je veliko. Izvedene so bile raziskave, ki so pokazale, da ameriškim kandidatkam manjka fizična moč in

²³ Ženske so v vseh zvrsteh izključene tudi iz opravljanja nebojnih dolžnosti, ki zahtevajo izkušnje iz področja, iz katerega so izključene. Na primer, ženske ne morejo opravljati štabne dolžnosti, ki zahtevajo izkušnje iz bojevanja s podmornicami, ali dolžnosti na ravni brigade ali višje, ki zahtevajo izkušnje iz bojnih nalog na ravni bataljona ali v manjših enotah.

predvsem da negativno vplivajo na kohezijo in moralo enote (Coppola, LaFrance, Carretta, 2002).

5.2.2. Pripadnice vojaške mornarice

V vojaški mornarici služi 53.438 žensk (8.120 častnic ter 45.318 vojakinj in podčastnic). Ženske predstavljajo 14,5 odstotkov vseh pripadnikov mornarice.

V mornarici je ženskam dostopno 94 odstotkov vojaških evidenčnih dolžnosti, vključno z bojnimi ladjami, od leta 1994, ko so ženske prvič postale del posadke na eni izmed ameriških letalonosilk. Dolžnosti, ki jih ne morejo opravljati, in enote, v katerih ne morejo služiti, so:

- častnice:
 - vojskovanje s podmornicami,
 - komandoške enote SEAL²⁴;

- vojakinje/podčastnice:
 - specialno delovanje,
 - določena delovna mesta na podmornicah, na primer tehniki za izstrelke, sonarje in sisteme za vodenje ognja.

Položaji v poveljniški strukturi, ki so ženskam nedostopni, zajemajo delovna mesta:

- na podmornicah,
- na minoiskalcih,
- v enotah za specialno delovanje,
- v enotah za podporo mornariški pehoti.

Glavna razloga, zakaj ženske ne morajo izvajati nekaterih nalog, sta, da se naloge nanašajo na neposredno bojevanje na kopnem in omejene namestitvene zmogljivosti na nekaterih ladjah (Manning in Wright, 2003 : 19 –21).

5.2.3. Pripadnice mornariške pehote

V mornariški pehoti služi 10.736 pripadnic (1.082 častnic ter 9.654 vojakinj in podčastnic). Ženske predstavljajo 6 odstotkov vseh pripadnikov mornariške pehote. Njihov delež v mornariški pehoti je nizek zato, ker slednja vsebuje veliko dolžnosti v enotah osnovnih rodov (Manning in Wright, 2003 : 20; Moskos: 1990: 73).

²⁴ Kljub temu, da je bilo izvedeno že kar nekaj študij, s katerimi so želeli analizirati možnost, da bi v usposabljanje za pripadnike komandoških enot SEAL lahko sprejemali tudi ženske, te enote zaenkrat ostajajo izključno moška domena, čeprav so oborožene sile ZDA omogočile tudi ženskam enakopravno izobraževanje in usposabljanje za različne dolžnosti v vseh zvrsteh.

Ženskam je v mornariški pehoti dostopnih 92 odstotkov vojaških evidenčnih dolžnosti (35 od 38). Dolžnosti, ki jim niso dostopne, zajemajo delovna mesta v pehoti, tankovskih enotah, jurišnih amfibijskih enotah in v artileriji. Poleg tega jim je nedostopnih tudi 15 delovnih mest, ki so povezana z neposrednim bojevanjem, ter služenje v izvidniških enotah.

Ženskam je v mornariški pehoti dostopnih 62 odstotkov vseh položajev. Nedostopni položaji vključujejo delovna mesta v:

- pehotnih polkih in nižje,
- artilerijskih bataljonih,
- tankovskih enotah in jurišnih amfibijskih enotah,
- bojnih inženirskih enotah,
- izvidniških enotah,
- posadkah jurišnih plovil,
- enotah za zračno obrambo z majhnih višin,
- varnostnih ekipah za protiteroristični boj.

Razlog izključitve je sprejeta politika, ki ženskam ne dovoljuje vstopa v neposredno bojevanje, ki ga opravljajo pripadniki mornariške pehote.

5.2.4. Pripadnice vojaškega letalstva

V vojaškem letalstvu služi 73.005 pripadnic (13.619 častnic ter 59.436 vojakinj in podčastnic). Ženske predstavljajo 19,6 odstotkov vsega osebja vojaškega letalstva (Manning in Wright, 2005: 21).

V primerjavi z ostalimi zvrstmi je delež žensk v vojaškem letalstvu relativno visok. To potrjuje tudi trditev M. Nuciari (2003: 284), ki poudarja, da vojaško letalstvo zaradi tehnoloških potreb zaposluje večje število žensk kot ostale zvrsti. Vojaško letalstvo ZDA je tehnološko zelo razvito in vključuje več tehničnih dolžnosti kot bojvniških. Drugi avtorji trdijo, da je razlog tudi v tem, da bojevanje v vojaškem letalstvu ponavadi poteka iz večje razdalje, medtem ko so pripadniki mornariške pehote izurjeni za bližinski boj (Howes in Stevenson, 1993: 208).

V vojaškem letalstvu je ženskam nedostopnih še 0,3 odstotka vojaških evidenčnih dolžnosti. Na nekaterih delovnih mestih se zaposlujejo ženske zgolj v omejenem številu.

Nedostopna in omejena delovna mesta zajemajo naslednja področja in enote:

- častnice:
 - kontrola bojevanja (nedostopno),
 - enote za specialno delovanje (dostop omejen),
 - helikopterske enote za transport posebnih sil (helikopterji MH 53/MH 60) (dostop omejen),

- vojakinje /podčastnice:
 - kontrola bojevanja (nedostopno),
 - taktična zračna kontrola (nedostopno),
 - zračnodesantne enote (nedostopno),
 - strelci na helikopterjih MH 53/MH 60 (dostop omejen),
 - radijska kontrola (dostop omejen),
 - enote radijske komunikacije, ki sodelujejo z bojnimi enotami (dostop omejen).

5.3. Poveljniške dolžnosti

Ženske so si pridobile izkušnje na področju poveljevanja že med drugo svetovno vojno, in sicer v okviru ženskih enot. Vendar je bil razvoj poveljnic enako, če ne celo bolj, kompleksen kot razvoj moških poveljnikov, kajti ženske enote so bile razmeroma nove in vojska ni razpolagala z dovolj izkušenim ženskim kadrom, ki bi lahko prevzel poveljniške dolžnosti. Zato so prvim učnim enotam WAAC poveljevali moški, vendar ko je bilo možno, je vojska slednje zamenjala z ženskami. Ameriško splošno javno mnenje sicer tem poveljnicam ni bilo naklonjeno: ženske naj ne bi bile kos poveljevanju večjih skupin ali ne bi bile sposobne vzpodbujati lojalnosti enot. Kljub takim argumentom se je vojska odločila zaposliti ženske poveljnice, saj se je zavedala njihovih prednosti; ženske so lažje kot moški opravile preglede svojih podrejenih, moški bi lahko postali preveč pokroviteljski v odnosu do pripadnic svojih enot (Treadwell, 1954: 10. poglavje).

Ob formalni vključitvi v ameriške oborožene sile ženske niso bile pooblašene za poveljevanje moškim. V tistem času bi bilo nepojmljivo, da bi poveljevale moškim, tako prepričanje je veljalo tako v vojski kot tudi v celotni družbi. Postopoma se je to mišljenje spremenilo v prid ženskam. Leta 1972 je vojaška mornarica ZDA izdala direktivo²⁵, ki je preklicala omejitve glede poveljevanja pripadnic. Prvič so ženske prevzele poveljniške dolžnosti v spopadih med panamsko krizo (1989) in kasneje tudi med zalivsko vojno (1991). Pripadnice vojaške mornarice zdaj poveljujejo tudi bojnim ladjam.

5.4. Pridobivanje kadrov

Združene države Amerike imajo obsežne programe za pridobivanje vojaških kadrov v vseh zvrsteh. Za ženske in moške veljajo enaki standardi za vstop v vojsko.

Zaradi ugodne gospodarske situacije je morala vojska izboljšati strategije za pridobivanje kadrov. Poleg povečanega oglaševanja, dodatnih šolnin in olajšav želijo povečati tudi pridobivanje ženskih kadrov.

²⁵ Directive Z-116

5.5. Usposabljanje

Formalno se je izobraževanje in usposabljanje pripadnic oboroženih sil ZDA začelo leta 1969. V tem letu so se ženske začele usposablјati pri letalskem korpusu za usposablјanje rezervnih častnikov (ROTC) in na štabni šoli združenih oboroženih sil ZDA²⁶. Leta 1972 sta ROTC kopenskih sil in vojaške mornarice prvič sprejela tudi kandidatke (Manning in Wright, 2003: 4–9). Leta 1976 so postale tudi druge vojaške akademije ženskam dostopne. Tako so na primer akademije v West Pointu, Annapolisu in Vojaška letalska akademija v Koloradu prvič sprejele tudi kadetinje (Goldstein, 2003: 96). Istega leta so se prvič vključile kandidatke v programe letenja (razen v program letenja z lovci).

Tabela št. 5.9: Delež kandidatk (v odstotkih), ki so zaključile šolanje na ameriških vojaških akademijah v letih 1980, 1990 in 2001

ZVRST	1980	1990	2001
VOJ. LETALSTVO	10,9	10,4	17,8
KOPENSKA VOJSKA	6,8	9,8	15,9
VOJ. MORNARICA	5,8	9,7	16,6

Vir: Manning, Lory; Wright, Vanessa R. (2003): *Women in the Military. Where they Stand*. Fourth Edition. Women's Research and Education Institute (WREI), str. 17

Na začetku so se pripadnice usposablјale ločeno od moških. Mnogi zagovorniki vključevanja žensk v oborožene sile so menili, da bi bilo potrebno ženske in moške usposablјati skupaj že v osnovnem usposablјanju, saj bi se tako že od začetka navadili na nasprotni spol.

V zgodnjih 90-tih letih prejšnjega stoletja se je osnovno usposablјanje moških in žensk združilo v vseh zvrsteh oboroženih sil ZDA, razen v mornariški pehoti in v enotah osnovnih rodov kopenske vojske (Moskos, 2000: 20). Od leta 1997 dalje združuje tudi mornariška pehota moške in ženske v nadaljnjem bojnem usposablјanju (Goldstein, 2003: 98).

Rezultati žensk, ki se usposablјajo na vojaških akademijah, so primerljivi z rezultati moških kandidatov. Poleg nekaj razlik v fizičnem usposablјanju obstaja tudi nekaj razlik pri usposablјanju na orožju. V bistvu pa temelji usposablјanje žensk in moških na istih standardih. Prav razlika v standardih fizičnega usposablјanja je mnogokrat vir spolnih in drugih sporov med moškimi in ženskimi kandidati. Mnogim moškim ni po volji, da za ženske obstajajo drugačni standardi glede fizične pripravljenosti²⁷ (Goldstein, 2003: 96). Zaradi spolnega nadlegovanja žensk v osnovnem in funkcionalnem usposablјanju je komisija ameriškega kongresa leta 1998 predlagala ponovno ločitev žensk in moških v osnovnem usposablјanju. Vendar se Pentagon s tem iz praktičnih razlogov ni strinjal.

²⁶ Joint Armed Forces Staff College

²⁷ Za test morajo na primer opraviti deset dvigov trupa, med tem ko morajo ženske opraviti samo tri.

Najpogostejši težavi, s katerima se morajo ženske soočiti med osnovnim in funkcionalnim usposabljanjem, sta spolno nadlegovanje in občutek nesprejetosti v vojaško okolje. Ankete, opravljene v West Pointu, so pokazale, da se le tretjina žensk počuti sprejete v svojem šolskem okolju, medtem ko se več kot polovica moških dobro prilagaja na vojaško okolje (Goldstein, 2003: 96-97). V 90-tih letih so v medijih poročali o več primerih spolnega nadlegovanja v vojaških akademijah. Vendar to ne pomeni, da se je nadlegovanje resnično povečalo. Povečala sta se ozaveščenost žrtev in medijska pozornost na problematiko.

Namen osnovnega usposabljanja je civilno osebo spremeniti v vojaka. To se doseže zlasti z izpopolnjevanjem fizične kondicije in zmogljivosti ter z razvojem občutka za skupinsko pripadnost. Kot motivacijsko sredstvo se pri tem pogosto uporabljajo tudi seksistične izjave. Med osnovnim usposabljanjem inštruktor na primer označi kadete kot poženščene, če niso sposobni izvesti določeno nalogo. Torej se med osnovnim usposabljanjem strahopetstvo, pasivnost, nezaupljivost in nediscipliniranost predstavljajo kot tipične ženske lastnosti (Snyder, 2003: 192).

Takšne motivacijske strategije izpodkopljejo kredibilnost vojakinj in poskuse vzpostavljanja enakosti žensk ne samo v vojski ampak tudi v civilni družbi. Zato bi bilo potrebno posvetiti veliko pozornost izobraževanju in ozaveščanju inštruktorjev.

5.6. Karierne poti in napredovanje

Plačilo, disciplinski predpisi in pogoji napredovanja so za vse pripadnike oboroženih sil ZDA enaki. Vendar so mnoge pripadnice oboroženih sil ZDA prepričane, da so prikrajšane pri napredovanju predvsem takrat, ko so izkušnje z mest, ki jim niso dostopna, del meril za napredovanje (Stiehm, 2003: 71).

Posploševanje o kariernih poteh, delovni dobi in napredovanju pripadnic je zelo težko, saj se ženske v večjem številu vključujejo v oborožene sile ZDA šele zadnjih dvajset let. Drug razlog, ki omejuje posploševanje, je pomanjkanje relevantnih podatkov in raziskav o dolžini kariernih poti pripadnic oboroženih sil ZDA. Kljub temu lahko trdimo, da so karierne poti pripadnic v oboroženih silah krajše kot karierne poti moških pripadnikov (Nuncuari, 2003: 286- 287). Avtorica to trditev pojasnjuje z manjšim deležem višjih častnic v primerjavi z moškimi in navaja tudi nekaj študij in esejev Charlesa Moskosa, v katerih avtor poudarja, da so krajše karierne poti pripadnic oboroženih sil ZDA pogojene z diskriminacijo na delovnem mestu, s slabšimi pogoji pri napredovanju in tudi zaradi odločitve pripadnic, da se posvetijo zakonskemu življenju in materinstvu.

Pripadnice ameriških oboroženih sil postopoma napredujejo v činih. Tako je bili v 80-ih letih prejšnjega stoletja med vsem polkovniki le dva odstotka polkovnic in tudi v letu 1992 je bilo med polkovniki le štiri odstotke žensk. Zdaj se je njihov delež povečal na 10 odstotkov. Danes ima ameriška vojska 39 generalok in admiralk v aktivni sestavi in vse imajo generalske čine s tremi zvezdicami (čin generalpodpolkovnika). Drugi večji trend v ameriški vojski je naraščajoči delež mlajših častnic v službah, ki vključujejo tudi bojne naloge. Te častnice delajo med drugim tudi kot pilotke, navigatorke ali pripadnice letalskih ekip in bodo na osnovi

teh izkušenj lažje napredovale v činih, kot so pred tem njihove starejše kolegice (Manning in Wright, 2003: 12).

Pripadnice ameriških oboroženih sil se pritožujejo zlasti zaradi svoje izključenosti iz sodelovanja v bojnih nalogah. Menijo namreč, da jih prav to omejuje pri napredovanju na delovnem mestu, kot tudi pri napredovanju v činih (Howes in Stevenson, 1993: 208).

Pri tem se častnice razlikujejo od vojakinj in podčastnic. Častnice si svoje cilje na začetku zastavljajo zelo visoko. Daljša kot je njihova delovna doba, bolj se zavedajo omejenosti njihove karijerne poti. Menijo namreč, da brez poveljniških nalog v bojnih enotah v nasprotju s svojimi moškimi kolegi ne morejo napredovati. Vojakinje si v nasprotju s časticami svoje cilje ne zastavljajo tako visoko in zato kasneje tudi niso tako razočarane v svoji karieri kot častnice (Nuciari, 2003: 287).

5.7. Napotitve v tujino

Pripadnice oboroženih sil ZDA so bile že med drugo svetovno vojno napotene v tujino. Prav tako so sodelovale v vietnamski vojni, v invaziji na Grenado (1983) in v panamskem sporu (1988). Vendar je bil njihov prispevek najbolj viden v prvi zalivski vojni (1990/1991). V tej vojni je sodelovalo 40.782 žensk, 13 jih je bilo ubitih in dve sta postali vojni ujetnici. Leta 2001 je znašal delež pripadnic, ki so sodelovale v operacijah v tujini, 8,6 odstotkov vseh pripadnikov oboroženih sil ZDA.

5.8. Način urejanja statusa mater in nosečnic

Nosečnice lahko prekinejo pogodbo, vendar če gre za redke specializacije ali pomembne naloge, ki jih opravljajo, to ni mogoče. Največkrat opravljajo svoje dolžnosti vse dotlej, dokler zdravnik ne odredi porodniškega dopusta. Predpisi predvidevajo plačan porodniški dopust, katerega trajanje določi zdravnik (Bukinac, 1995: 110). V tem času mati prejema vse ugodnosti pri zdravstvenih storitvah, porodniški dopust pa se šteje v aktivno službo. Predpisi za moške ne predvidevajo očetovskega dopusta.

5.9. Vojne ujetnice

Eno izmed vprašanj, ki najbolj skrbi ameriško obrambno ministrstvo, je problem vojnega ujetništva žensk.

Ta se je pojavil prvič med drugo svetovno vojno, ko je bilo 88 pripadnic zajetih na področju pacifiškega bojnega območja ter so eno pripadnico zajeli Nemci (Goldstein, 2003: 94).

Udeležba žensk med zalivsko vojno je bila sorazmerno visoka, zato so se visoki vojaški uslužbenci najbolj bali odzivov javnega mnenja na vprašanja vojnih ujetnic in smrtnih žrtev med pripadnicami oboroženih sil.

Med zalivsko vojno sta bili prvič po drugi svetovni vojni dve pripadnici oboroženih sil ZDA zajeti kot vojni ujetnici. Iraške oborožene sile so zajele voznico tovornjaka, ki je pri prevažanju tovora naletela na nasprotnikove sile, in zdravnico pri reševanju ranjenega pilota. Vendar ju je takoj po prenehanju spopadov iraška stran spet izpustila. Visoki uradniki ministrstva za obrambo so se poleg burnega odziva javnega mnenja na zajetje žensk bali tudi dejstva, da bi lahko moški vojni ujetniki izdali pomembne tajne podatke v strahu, da bi prišlo do zlorab ujetnic s strani iraških sil (Goldstein, 2003: 94). Vendar je ameriško ministrstvo za obrambo pretiravalo s svojo zaskrbljenostjo glede vojnih ujetnic. Vojni ujetniki se zaslišujejo izolirano od drugih ujetnikov, s čimer se maksimira psihološki pritisk na posameznika. Poleg tega se pripadniki in pripadnice oboroženih sil med usposabljanjem pripravljajo za vse primere mučenj, vključno s spolnimi zlorabami in posilstvi.

Drug problem, ki se je pojavil med zalivsko vojno, je bil razlikovanje med bojnimi in nebojnimi operacijami (Goldstein, 2003: 95). V zalivski vojni je bilo med 375 ubitimi ameriški vojaki več kot polovica pripadnikov podpornih sil. Pentagon je tu sledil svojemu načelu, da če je vojak ženskega spola, ne sme sodelovati v bojnih operacijah in zato ne more biti odlikovan za sodelovanje v njih. Tako Pentagon ni priznal niti zdravnici niti voznici tovornjaka status vojne ujetnice, ki jima sicer pripada po mednarodnem pravu, in niti ena ni prejela odlikovanja za svoje ujetništvo.

Kljub temu je iraška kriza prispevala k ozaveščanju javnega mnenja o problematiki vojnih ujetnic in potemtakem tudi o problematiki vključevanja žensk v bojne operacije.

5.10. Status črnih pripadnic oboroženih sil ZDA

O zgodovini vključevanja črnih pripadnic oboroženih sil ZDA je zelo malo napisanega. Nekaj pisnih virov omenja njihovo sodelovanje v prvi svetovni vojni in v enotah WAVES med drugo svetovno vojno. Nekateri viri navajajo, da je vojaška mornarica črne pripadnice sprejemala šele dve leti po ustanovitvi te enote. Glavni razlog, zakaj je vojaška mornarica vključevala tudi črnke, je bilo pomanjkanje osebja (Moore in Webb, 2003: 85).

Črne pripadnice se razlikujejo od belk predvsem v tem, da je njihov delež med častnicami zelo nizek (9,3 odstotkov) (glej tabelo 5.10). Do leta 1998 nobena od črnih častnic ni dosegla višji čin od stotnice, medtem ko znaša delež črnih vojakinj in podčastnic 30 odstotkov celotnega števila vojakinj in podčastnic oboroženih sil ZDA (Moore in Webb, 2003: 84-85).

Črne pripadnice oboroženih sil ZDA so zaposlene zlasti na področju administracije (37 odstotkov), temu sledi področje zdravstva (13,4 odstotkov). Pravzaprav se njihov delež ne razlikuje dosti od deleža drugih pripadnic (Moore in Webb, 2003: 85).

Tabela št. 5.10: Odstotek pripadnic oboroženih sil ZDA glede na raso (delež v odstotkov)

Zvrst	Belke	Črnke	Hispanke	Indijanke	Azijke
SKUPAJ					
Vojakinje	48	34,3	10,1	1,6	4,0
Častnice	70	16,2	4,3	0,6	4,8
KOPENSKA VOJSKA					
Vojakinje	37,3	44,9	10,5	1,3	3,5
Častnice	62,2	23,8	5,0	0,5	5,6
VOJ. MORNARICA					
Vojakinje	47,5	31,1	12,2	3,1	5,1
Častnice	75,0	11,2	5,2	0,9	5,7
MORN. PEHOTA					
Vojakinje	53,7	22,0	17,5	1,7	3,3
Častnice	73,8	11,7	7,9	1,3	3,1
VOJ. LETALSTVO					
Vojakinje	59,0	27,3	6,7	0,8	3,8
Častnice	74,6	12,8	2,8	0,5	3,8

VIR: Women's Research and Education Institute (2003)

Ameriška vojaška mornarica dvakrat letno opravi anketo o enakih poklicnih možnostih in spolnem nadlegovanju²⁸. Ankete, ki so bile opravljene v letih 1989, 1991, 1993 in 1996, so pokazale, da so od vseh pripadnikov oboroženih sil ZDA črne pripadnice najmanj zadovoljne s svojimi poklicnimi možnostmi v mornarici (Moore in Webb, 2003: 83).

Ankete (Moore in Webb, 2003: 88-93) so pokazale, da so problemi, s katerimi se črne vojakinje, podčastnice in častnice v vojski srečujejo, zlasti:

- pomanjkanje podpore vodstva,
- rasna diskriminacija,
- zapostavljanje pri izvajanju disciplinskih ukrepov,
- pomanjkanje možnosti usposabljanja,
- odsotnost formalnih povezovanj med črnimi pripadnicami oboroženih sil ZDA,
- pomanjkljivi mentorski programi (formalni mentorski programi),
- favoriziranje,
- spolno nadlegovanje.

²⁸ Navy's Equal Opportunity/Sexual Harassment Survey – NEOSH

Črnke se pritožujejo predvsem zaradi rasne diskriminacije. Več kot tretjina jih meni, da imajo slabše pogoje pri napredovanju in nagrajevanju kot ostali. Menijo tudi, da so disciplinski ukrepi za črne pripadnike, bodisi moške ali ženske, strožji kot za belce. Kot razlog za to navajajo dejstvo, da so disciplinske komisije sestavljene izključno iz belcev in da ne vključujejo pripadnikov manjšin.

Mnoge črne pripadnice se počutijo v slabšem položaju kot belke in marginalizirane zaradi svoje rasne pripadnosti in spola. Torej se morajo soočiti z dvema problemoma: s seksizmom in z . Nekateri sociologi (Moore in Webb, 2001: 96) ta pojav opredelijo kot »spolni rasizem« (»gendered sexism«) in s tem izrazom mislijo na rasistično in spolno zatiranje črnk.

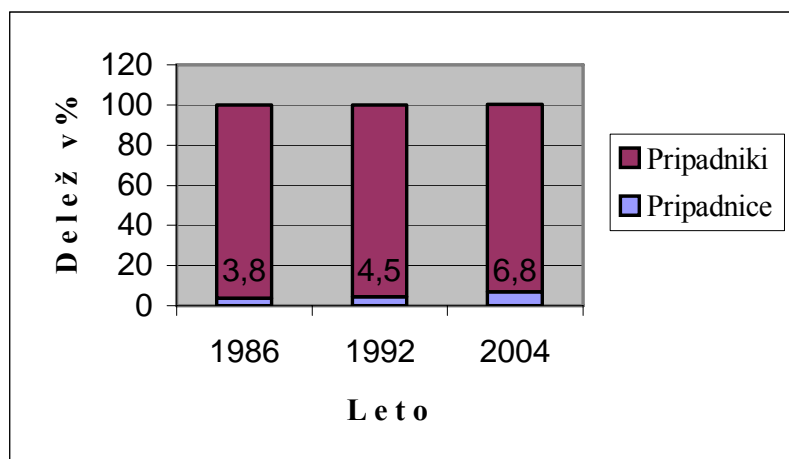
Večina črnih pripadnic se tudi pritožuje, da morajo biti bolj učinkovite in delavne kot belopolti pripadniki, bodisi moški ali ženske.

Mnoge črne pripadnice so žrtve dveh kulturnih stereotipov: predsodkov glede žensk kot tudi predsodkov glede barve kože. Kombinacija teh predsodkov onemogoča tem pripadnicam vzpostaviti uspešno karierno pot v oboroženih silah ZDA.

Večanje števila pripadnic oboroženih sil ZDA pomeni tudi večanje števila veterank v številu kot tudi v deležu. Od leta 1986 do leta 2004 se je število veterank povečalo za približno 33 odstotkov, to je z 1,2 milijona na 1,6 milijonov veterank oboroženih sil ZDA. Danes znaša delež veterank ameriške vojske 6,8 odstotkov celotnega števila veteranov (glej sliko št. 5.11). Projekcije za leto 2010 predvidevajo, da se bo delež veterank povečal na 10 odstotkov.

5.11. Status veterank oboroženih sil ZDA

Slika št. 5.11: Delež veterank oboroženih sil ZDA v letih 1986, 1992, 2004 (v odstotkih)

Vir: Bureau of Labor Statistics, 2004

Populacija veterank se od moških razlikuje v mnogih vidikih, zlasti pa v starosti, kot je razvidno iz tabele št. 5.12, saj je njihova povprečna starost nižja kot pri veteranih. Kot je razvidno iz tabele, je največji delež veterank mlajši od 45 let, medtem ko je največji moški delež veteranov starejši od 45 let oziroma v starostni skupini od 45 do 64 let.

Položaj veterank se je od 70-ih let do danes bistveno izboljšal. Za to sta zaslužna predvsem Center za veteranke oboroženih sil ZDA in Svetovalni odbor za veteranke. Ugodnosti in dodatki, katere jim država zagotavlja, zajemajo:

- invalidnine,
- zdravstveno oskrbo,
- zdravstveno zavarovanje,
- ugodnosti pri najemanju stanovanjskih kreditov,
- programe za pomoč pri izobraževanju in usposabljanju,
- pomoč pri zaposlovanju,
- poklicno svetovanje.

Tabela št. 5.12: Veterani oboroženih sil ZDA glede na spol, starost in raso (v odstotkih)

	Ženske		Moški	
	Število	Delež (v %)	Število	Delež (v %)
Skupaj veterani	1,621,000	100	22,271,000	100
STAROST				
Manj kot 45. let	779,000	48,5	4,193,000	18,8
45-64 let	549,000	33,9	9,458,000	42,5
65 in več	293,000	18,6	8,620,000	38,7
RASA				
Belci	1,24,000	76,9	19,525,000	87,6
Črnci	301,000	18,6	2,031,000	9,2
Hispanci	86,000	5,3	1,023	4,6
Drugi	73,000	4,5	715,000	3,2

Vir: Bureau of Labor Statistics, 2003

Raziskava Bureau of Labor Statistics leta 2003 je pokazala, da stopnja brezposelnosti za moške veterane v starostni skupini od 25 do 35 let (4,7 odstotkov) in v starostni skupini od 35 do 44 let (3,8 odstotkov) znaša manj kot pri civilnem moškemu prebivalstvu (6,3 oziroma 4,8 odstotkov). V nasprotju s tem znaša stopnja brezposelnosti za veteranke v starostni skupini od 25 do 35 let 8,2 odstotkov, kar je več kot pri civilnem ženskem prebivalstvu te starostne skupine (3,4 odstotkov). Medtem pa stopnja brezposelnosti za veteranke v starostni skupini od 35 do 44 let znaša 5,2 odstotkov, kar je približno enako kot pri civilnem ženskem prebivalstvu te starostne skupine (5,4 odstotkov) (www.bls.gov).

Ista raziskava je pokazala, da je večina veterank zaposlena na področju storitev, torej v pisarnah, v upravah in na področju komerciale.

6. SODELOVANJE ŽENSK PRI OPRAVLJANJU BOJNIH NALOG

Udeležba žensk v bojnih operacijah je zelo problematično in kompleksno vprašanje, ki ga je težko vključiti v empirične raziskave. Trditve, da so moški bolj agresivni kot ženske, so namreč zelo kontroverzne, saj je težko dokazati, ali so razlogi za to kulturni ali biološki. Upoštevati je potrebno tudi nekatere družbene vidike, ki se nanašajo na primer na skupinsko higieno in skupne prenočitve moških in ženskih pripadnikov med opravljanjem bojnih dolžnosti.

Glede vprašanja vključevanja žensk v oborožene sile ZDA se trejo nasprotujoča si mnenja tradicionalistov in tistih, ki podpirajo udeležbo žensk v oboroženem boju. Mnogi menijo, da ženske v svojem bistvu niso bojevnice in da ne ustrezajo standardom, ki so potrebni za udeležbo v oboroženem boju. Kljub takim prepričanjem so ženske aktivno sodelovale v mnogih bojnih operacijah in celo v obeh svetovnih vojnah. Tako je leta 1988 takratni predsednik Ronald Reagan podpisal izvršilni ukaz o spremembi postopkov za ravnanje z vojnimi ujetniki. Kar se je prej začelo z »I am an American fighting man« (Sem ameriški bojevnik.), se je spremenilo v »I am an American« (Sem Američan/Američanka.) (Moskos, 1990: 76).

Obstaja več argumentov, zakaj naj ženske ne bi sodelovale v bojnih operacijah oboroženih sil ZDA:

- vojskovanje je izključno moška naloga;
- ženske niso socializirane za izvajanje nasilja;
- ženske je treba zaščititi pred nasiljem;
- njihove čustvene značilnosti ne omogočajo prenašati stresnih situacij na bojišču,
- moški instinkt za varovanje žensk bi lahko motil in bistveno zmanjšal operativno sposobnost posameznika in enote;
- ženske so zaradi fizične šibkosti in zdravstvene občutljivosti neprimerne za bojne operacije. Njihova udeležba v bojevanju bi pomenila znižanje standardov, kar bi pa posledično ogrozilo učinkovitost enot;
- težko si je predstavljati, da bi ženske postale vojne ujetnice in da bi bile v ujetništvu lahko zlorabljene;
- prisotnost žensk v bojnih enotah škodi koheziji, tovarištvu med pripadniki, bojni morali in bojni pripravljenosti;
- zaradi udeležbe v boju bi morale pripadnice zapustiti svoje družine, kar bi slabo vplivalo na družinsko življenje ter vzgojo in razvoj otrok;
- ZDA so zelo konzervativna država. Udeležba žensk v neposrednem bojevanju bi lahko slabo vplivala na javno mnenje glede uporabe vojaških sil pri reševanju konfliktov

(Sagawa in Campbell, 1992: 3 – 4; Dvojmoč-Kotnik, 2002: 52-57; Women in the Military: Combat Roles Considered; Pipe Kennedy, 2000: 41).

To je le nekaj izbranih argumentov, ki pa jasno ponazarjajo kompleksnost vprašanja sodelovanja žensk pri izvajanju bojnih nalog..

Ob navajanju teh argumentov je treba upoštevati, da so ženske odigrale pomembno vlogo v mnogih oboroženih spopadih. Treba je tudi opozoriti na dejstvo, da so bile po koncu teh spopadov potisnjene na obrobje in da so bile njihove zasluge mnogokrat zamolčane in pozabljene.

Visoka častnica ameriške vojske Mariner (1994: 56) poudarja, da je že sama percepcija problema vključevanja žensk v oborožene sile ZDA problematična. Vključevanje žensk v oborožene sile se namreč ne obravnava glede na posameznico, ampak kot problem žensk nasploh. Razlikovanje ljudi glede spola pa veliko pripomore k stereotipizaciji ter končno tudi k seksizmu.

Zagovorniki vključevanja žensk pri opravljanju bojnih nalog zanikajo mnoge zgoraj omenjene argumente in trdijo, da:

- uporaba žensk za opravljanje bojnih nalog povečuje bojno pripravljenost, saj se poveča razpoložljivost možnih pripadnikov bojnih enot;
- ženske se sicer ne morejo primerjati z moškimi glede svojih fizičnih značilnosti, moči in vzdržljivost, vendar obstaja peščica žensk, ki ustrezajo tem standardom;
- pripadnice ne ogrožajo kohezije enote, ki jo je treba zavestno razvijati.

(Women in the Military: Combat Roles Considered)

6.1. Definicija bojne naloge

Prav vprašanje primernosti žensk za opravljanje bojnih nalog je sprožilo resne razprave o definicijah bojne naloge. Kot rezultat teh razprav je leta 1994 ministrstvo za obrambo objavilo definicijo (Harrell in drugi, 1999: 3) pojma »neposredno bojevanje na kopnem«, ki se glasi:

Neposredno bojevanje na kopnem

je oborožen spopad z nasprotnikom na kopnem, v katerem sodelujejo posamezniki ali ekipe, ki so izpostavljene nasprotnikovemu ognju ali visoki verjetnosti neposrednega fizičnega stika s pripadniki nasprotnikovih sil.

Neposredni boj poteka v prednjem delu bojišča in zajema določanje nasprotnikovega položaja in približevanje nasprotniku, z namenom uničiti njihove enote s pomočjo obstreljevanja, manevrov ali udarnega delovanja.

Ta definicija se je pokazala za problematično, saj je bila preveč splošno zastavljena, nepopolna in ni mogla v celoti zajeti vprašanja udeležbe žensk v oboroženem boju.

6.2. Udeležba pripadnic oboroženih sil ZDA v oboroženem boju

Na začetku formalnega vključevanja žensk v oborožene sile ZDA je bila ženskam udeležba v bojnih operacijah onemogočena. Tako niso smele opravljati dolžnosti, ki bi bile lahko povezane z bojevanjem.

ZDA so jim prepovedale sodelovati celo v enotah, ki bi lahko s svojim delovanjem kakor koli neposredno povzročale materialne izgube ali žrtve. Rezultat politike vključevanja žensk iz leta 1978 je bila prepoved služenja v enotah, kjer bi bile lahko ubite (DEOMI, 1991: 14).

Do leta 1990 so kot spolno nevtralne vojaško evidenčne dolžnosti v kopenski vojski določili približno 50 odstotkov vojaških evidenčnih dolžnosti, v vojaškem letalstvu 97 odstotkov in v vojaški mornarici 60 odstotkov. Povsem drugače je bilo v korpusu marincev, v katerem je bilo spolno nevtralnih samo 20 odstotkov vojaških evidenčnih dolžnosti (Binkin, 1993: 12-13).

Leta 1993 je takratni ameriški minister za obrambo Les Aspin najavil, da ženske ne bodo več izključene iz neposrednih bojnih operacij v mornarici in v letalstvu. Leta 1994 pa je Pentagon odpravil tudi pravilo tveganja, ki je določalo za ženske preveč nevarne vojaške evidenčne dolžnosti.

Leta 1994 je ameriška administracija ukinila prepoved opravljanja dolžnosti na skoraj vseh letalih vojaškega letalstva. V vojaškem letalstvu je ženskam nedostopnih samo še 0,3 odstotka vojaških evidenčnih dolžnosti. Lahko so na primer tudi pilotke bojnih helikopterjev, ne morejo pa pilotirati helikopterjev za transport specialnih sil. V vojaški mornarici so za ženske nedostopna samo delovna mesta v komandoških enotah SEAL, na podmornicah in na minoiskalich. Vendar se vojaške evidenčne dolžnosti na bojnih ladjah vojaške mornarice odpirajo samo, če se ženskam zagotovi ločena namestitev. Zato poteka njihovo vključevanje v vojaško mornarico nekoliko počasneje. Kopenska vojska in mornariška pehota sta počasneje vključevali ženske v svoje vrste. Kljub temu je bilo leta 1994 za ženske odprtih dodatnih 33 področij v korpusu marincev, z 48.000 delovnimi mesti, v kopenski vojski pa 32.000 delovnih mest. Ženskam je od takrat onemogočen dostop samo v pehoto, oklepne in artilerijske enote (tudi enote večcevni raketometov) oziroma 27 odstotkov vojaških evidenčnih dolžnosti kopenske vojske (Dvojmoč-Kotnik, 2002: 54; Goldstein, 2003: 99 – 100; Manning in Wright, 2003: 9 – 20).

Ženske so sedaj izključene samo iz tistih nalog, pri katerih bi lahko v kopenskem vojskovanju prišle v neposredni stik z nasprotnikom. Vendar, kot so dokazale že v zalivski vojni, vojni v Bosni in sedanji vojni v Iraku, je to omejevanje zelo problematično, saj v današnjem vojskovanju frontne linije niso več jasno razvidne in so postale vedno bolj spremenljive. Boj ne poteka več samo v sprednjem območju in podporna območja niso varna pred nevarnostmi, ki spremljajo bojevanje. Čeprav ženske tehnično opravljajo podporne dolžnosti, jih kljub temu lahko ubije ali zajame nasprotnik²⁹ (Goldstein, 2003: 98 – 100).

²⁹ V mirovnih operacijah so pripadnice vojaške policije bližje frontnih linij kot pehotne ali oklepne enote, ki se popolnjujejo samo z moškimi.

Vojska postaja vedno bolj nebojevniška. Omenjeni trend potrjujejo naslednji podatki: med ameriško državljansko vojno (1861 – 1865) je 93,2 odstotkov vojakov opravljalo bojne naloge in samo 0,6 odstotka vojakov vzdrževalne naloge, 0,2 odstotka pa tehnične in znanstvene naloge. V letu 1954 so bili odgovarjajoči deleži 28,8 odstotkov, 20,3 odstotkov, 17,5 odstotkov in 14,5 odstotkov. Zaradi opisanega trenda upadanja deleža bojnih nalog na račun povečevanja deleža nebojnih je nadaljnje povečevanje deleža žensk v oboroženih silah ZDA zelo verjetno in tudi povsem sprejemljivo vsaj pri izvajanju primarno nebojnih nalog, čeprav to neposredno vodi v funkcionalno, če ne tudi že v položajno diferenciacijo žensk v oboroženih silah (Dvojmoč-Kotnik, 2002: 55).

Vprašanje, ali ženske vključiti v boj ali ne, je zelo odvisno tudi od različnih dejavnikov, kot na primer kulturne in družbene tradicije, ideologije, verskega sistema in od varnostnih okoliščin v državi, na primer vojne. Med vojno je namreč vojaška organizacija pogosto prisiljena razširiti svoje meje tudi za vključitev znatnejšega števila žensk.

Vključitev velikega števila žensk v vojaške spopade ZDA v zadnjih dvajsetih letih, zlasti v zalivski vojni, je spremljal ambivalenten odnos javnega mnenja. Javnost se je zavedala, da enake možnosti za ženske lahko pomenijo tudi enako ogroženost na bojišču (Binkin, 1993: 2). Težko je tudi napovedati, kako bi v konkretni državi in konkretnem primeru javno mnenje presojalo o udeležbi žensk v bojnih akcijah. Pomembni kazalci so lahko rezultati javnomnenskih raziskav. V času ameriške invazije na Panamo je 72 odstotkov Američanov menilo, da ženskam ne bi smeli preprečevati udeležbe v bojnih akcijah, če same tako želijo (Greenberg in drugi, 1990: 1920). Povsem enak rezultat je dala anketa, ki je bila opravljena, preden so poslali ameriške vojake v zalivsko vojno – 73 odstotkov Američanov je sprejelo dejstvo, da se pošljejo v boj tudi ženske (Mannings, 1992: 22). Verjetno bi se javno mnenje spremenilo in podpora vključitvi žensk v neposredni boj ne bi bila več tako enotna, če bi omenjene operacije med vojakinjami terjale večje število žrtev.

Več kot 40.000 žensk, kar je predstavljalo sedem odstotkov celotnih sil ZDA, je služilo v prvi iraški vojni. Pilotirale so helikopterje, poveljevale baterijam zračne obrambe in bataljonom vojaške policije. Ženske so v tej operaciji umirale, bile so ranjene in nekatere so postale celo vojne ujetnice. Vse ženske se niso vrnile noseče, tako kot so večinoma pričakovali od njih, ampak so s svojim odgovornim in uspešnim delom vzpostavile kakovostnejše odnose med moškimi in ženskami in si pridobile težko zasluženno spoštovanje moških soborcev (Dvojmoč-Kotnik, 2002: 56).

Zalivska vojna je predstavljala veliko prelomnico v vključevanju žensk v bojne operacije, tako kot je bila vietnamska vojna prelomnica za vključevanje črnih pripadnikov v oborožene sile ZDA (Mariner, 1994: 55). Dosežki pripadnic oboroženih sil ZDA so pritegnili veliko pozornost medijev, kar je tudi vplivalo na politiko vključevanja žensk v vojaško organizacijo in končno tudi na njihov položaj v vojaški organizaciji (Wechsler-Segal, 1993: 81).

Mnogi zagovorniki neposrednega bojevniškega vključevanja žensk v ZDA menijo, da preprečevanje njihovega prostovoljnega vključevanja v izvajanje bojnih nalog pomeni zanikanje njihove državljanske enakopravnosti. Resnično enakost žensk v vojski bo mogoče doseči samo z odpravo politike njihove izključenosti iz boja, ki je v smislu sodobnega vojskovanja povsem neprimerna (Wechsler-Segal, 1993: 81).

Dvojmoč-Kotnik (2002: 57) meni, da je težko predvideti, »kako bo družba presojala ob nasprotjih med individualnimi pravicami žensk do obrambe in tradicionalno izključitvijo žensk iz boja. Politični voditelji namreč še vedno ocenjujejo, da družba še ni pripravljena postaviti ženske pred bajonete. Takšno mnenje je še vedno prevladujoče, čeprav je ameriški Obrambni svetovalni odbor za ženska vprašanja na podlagi pozitivnih izkušenj iz zalivske vojne ocenil, da je treba zavreči mnenje o neprimernosti žensk za izvajanje bojnih nalog, in predlagal umik zakonskih omejitev za njihovo bojno delovanje.«

6.3. Razlike med časticami in vojakinjami

Mnenje pripadnic oboroženih sil ZDA glede udeležbe v bojnih operacijah se razlikuje zlasti glede na njihov položaj in čin - vojakinje in podčastnice so večinoma proti vključevanju v bojne operacije, medtem ko so častnice, zlasti pilotke, večinoma za – ter, glede na pripadnost k rasi - črnke so manj pripravljene udeležiti se boja.

Tako meni tudi Dvojmoč-Kotnik (2002: 56): »Nekoliko drugačno predstavo o vključevanju žensk v opravljanje bojnih nalog dobimo, če upoštevamo mnenje vojakinj in njihovo pripravljenost za tovrstne akcije. V nasprotju s pričakovanji mnogih je samo 12 odstotkov vojakinj, 10 odstotkov podčastnic in 14 odstotkov častic oboroženih sil ZDA pripravljenih prostovoljno sodelovati v neposrednem boju.«

Neka raziskava je pokazala, da se 61 odstotkov častic strinja s tem, da izključitev iz bojnih operacij škodi njihovem napredovanju v činih; tako meni tudi 38 odstotkov vojakinj in 49 odstotkov podčastnic (Miller, 2003: 119).

Za karierno pot častic in njihovo napredovanje v činih je potrebno opraviti vrsto nalog, usposabljanj, zato izključitev iz bojnih operacij resno ogroža njihovo kariero.

Razlika med časticami in vojakinjami glede vprašanja udeležbe v bojnih operacijah

Prednosti in slabosti sodelovanja v bojnih operacijah se razlikujejo pri časticah in vojakinjah/podčasticah.

1. Bojne naloge so za častnice na splošno nadgradnja njihovega znanja in spretnosti, ki jih že obvladajo, to so vodenje in poveljevanje ter pilotiranje. Vojakinje/podčastnice bi se morale naučiti izvajati popolnoma nove naloge.
2. Častnice so bolj usmerjene na načrtovanje svoje poklicne kariere v vojski; zato so jim napredovanje in karierne možnosti bolj pomembne kot vojakinjam/podčasticam, ki v glavnem načrtujejo kariero v vojski samo za nekaj let.
3. Delež častic v primerjavi z vojakinjami, ki imajo otroke, je znatno manjši.
4. Verjetnost, da padejo v boju, je večja za vojakinje kot za častnice.

Zgoraj navedeno dokazuje, da ima bojno sodelovanje več prednosti za častnice kot za vojakinje/podčastnice (Miller, 2003: 123 -124).

Razlika med pripadnicami različnih ras glede vprašanja udeležbe v bojnih operacijah

Mnenja o udeležbi v oboroženem boju se razlikujejo tudi glede rasne pripadnosti pripadnic oboroženih sil ZDA. Ta se seveda dodatno povezujejo tudi s pripadnostjo družbenemu razredu in so odvisna tudi od činov in izobrazbe.

Črnke so praviloma proti vključevanju v oborožen boj. Razlogi za to so:

1. statistika je pokazala, da je pri črnkah večja verjetnost, da so poročene in da imajo otroke,
2. mnoge črnke menijo, da so v življenju že dovolj trpele (rasizem) in zaradi tega ne želijo sodelovati v bojevanju

(Miller, 2003: 123 -124).

6.4. Sodelovanje pripadnic oboroženih sil ZDA v drugi iraški vojni

Trenutno je približno 9 do 10 odstotkov vseh pripadnikov ameriške vojske, ki služi na iraškem ozemlju, ženskega spola (Manning, 2005: 9). Naloge, ki jih ženske tam opravljajo, so predvsem na področju bojne podpore in zajemajo zdravstveno oskrbo, vzdrževanje vozil, prevoz in naloge na področju civilno-vojaških odnosov.

Mnogi strokovnjaki, med njimi predsednica Svetovalnega odbora za vprašanja pripadnic ZDA (DACOWITS), menijo, da se vloga žensk v sedanji iraški vojni zelo razlikuje od tiste v zalivski vojni, to pa ne bo bistveno vplivalo na status pripadnic oboroženih sil ZDA in na formalne omejitve glede njihove udeležbe v bojnih nalogah (Curphey, 2004: 3).

Sedanja iraška vojna se razlikuje od prejšnjih spopadov tudi v številu smrtnih žrtev pripadnic ameriških oboroženih sil, ki je bistveno večje kot prej (glej prilogo C). Do sedaj je bilo v iraški vojni ubitih 61 pripadnic oboroženih sil ZDA, od tega jih je bilo 42 ubitih v sovražnem ognju, ostale so bile udeležene v avtomobilskih ali drugih nesrečah. 304 pripadnic pa je bilo ranjenih. Za primerjavo lahko navedemo, da je bila med vietnamsko vojno v oboroženem boju ubita zgolj ena pripadnica, drugih sedem je bilo ubitih v letalskih ali helikopterskih nesrečah, dve sta umrli zaradi bolezni. V zalivski vojni je bilo ubitih pet pripadnic oboroženih sil ZDA in 10 je bilo ubitih v različnih nesrečah.

Ta velika razlika v številu smrtnih žrtev dokazuje spremenjeno naravo te vojne, kjer so lahko tarče bojnih spopadov tudi pripadniki podpornih enot. Kljub temu, da se ženske ne vključujejo v pehotne in oklepne enote ter v enote bojnih inženircev ali specialne sile, jih to ne varuje pred nevarnostmi, smrtjo in vojnim ujetništvom.

Narava bojevanja v sedanji iraški vojni se je spremenila in se zelo razlikuje od bojevanja v prejšnjih spopadih, v katerih so bile udeležene oborožene sile ZDA. Po zasedbi Bagdada so se

hitro oblikovale uporniške sile. V sedanji iraški vojni ni frontnih linij kot v tradicionalnem vojskovanju. Spopadi potekajo povsod, saj se uporniške sile poslužujejo metod gverilskega bojevanja – zasede, bombni napadi, napadi z bombometi ali detonacije avtomobilskih bomb.

Kopenska vojska, ki se je zavedala narave asimetričnih groženj, je leta 2004 poskušala prepričati ameriško ministrstvo za obrambo, da prekliče vse omejitve glede sodelovanja žensk v bojnih nalogah, vendar so bila ta pogajanja neuspešna. Goreča nasprotnica udeležbe žensk v bojnih nalogah in direktorica Centra za vojaško pripravljenost, Elaine Donnelly, je celo uspela prepričati Pentagon, da izključi ženske iz izvidniških eskadrilj RTSA. Leta 2005 je ameriško ministrstvo za obrambo kongresu poslalo predlog za izključitev žensk iz sodelovanja v iraški vojni. Kongres je predlog sicer zavrgel, javne polemike glede neprimernosti pripadnic za udeležbo v vojni pa se nadaljujejo.

7. OMEJEVALNI DEJAVNIKI PRI VKLJUČEVANJU ŽENSK V OBOROŽENE SILE ZDA

Glede vključevanja žensk v oborožene sile veljajo ZDA za eno najbolj naprednih držav na svetu, saj trenutno njihov delež v oboroženih silah znaša kar 15 odstotkov. Poleg tega sodijo ZDA tudi med države, ki imajo dolgoletne izkušnje pri vključevanju žensk v oborožene sile. A kljub temu, da so ženske v oboroženih silah ZDA že veliko dosegle, so mnenja glede njihovega vključevanja v vojsko še vedno deljena.

Še zmeraj potekajo razprave o tem, ali so ženske primerne za vključevanje v oborožene sile oziroma katere vojaške dolžnosti lahko opravljajo in iz katerih naj bi bile izključene. Te razprave potekajo med tradicionalisti, ki nasprotujejo enakopravnemu statusu žensk v oboroženih silah ZDA, in zagovorniki njihovega večjega vključevanja v oborožene sile.

Med omejevalne dejavnike pri vključevanju žensk v oborožene sile ZDA, ki jih navajajo tradicionalisti, lahko na splošno štejemo argumente, kot so:

- tradicionalni vzorci spolnih vlog,
- stroški vključevanja žensk v vojsko,
- fizične značilnosti žensk,
- psihične značilnosti žensk,
- starševstvo, nosečnost in družinsko življenje,
- odnosi med spoloma in diskriminacija žensk.

Nekateri trdijo, da vključevanje žensk v oborožene sile bistveno prispeva k neučinkovitosti vojske in s tem oslabi nacionalno varnost. Glavna argumenta, da žensk ni smiselno vključiti v vojsko in jih zadolževati z bojnimi nalogami, sta zlasti njihova fizična šibkost in pomanjkanje bojnih lastnosti (Mariner, 1994: 56).

Zagovorniki večjega vključevanja žensk v vojsko pa poudarjajo enakopravnost žensk, ki naj bi bila bolj pomembna od učinkovitosti vojske.

7.1. Pregled omejevalnih dejavnikov

Dvojmoč-Kotnik (2002: 30 – 31) navaja obsežen pregled argumentov nasprotnikov vključevanja žensk v oborožene sile:

1. vključevanje žensk v doslej izključno moško okolje ogroža moško nedotakljivost v vojski in je v nasprotju z dolgoletno tradicijo;
2. ženske niso bile socializirane za izvajanje nasilja;
3. njihove čustvene značilnosti ne omogočajo prenašati stresnih situacij na bojišču;
4. boj za mir, dom in družino je izključno moška vloga;
5. naloga moškega je, da ženske zaščiti, ne pa, da tekmuje z njimi;

6. moški instinkt za varovanje žensk bi lahko motil in bistveno zmanjšal operativno sposobnost posameznika in enote;
7. prisotnost žensk in heteroseksualnih odnosov bi zmanjšala moško tovarništvo, ki je odločilnega pomena v vojskovanju, kar bi privedlo do zmanjšanja kohezije oziroma povečanja dezintegrativnih silnic v vojaških enotah in škodljivo vplivalo na njihovo moralo;
8. operativna sposobnost enot bo dodatno zmanjšana zaradi težav pri poveljevanju in grožnje obstoječim standardom urjenja in usposabljanja;
9. ženske so zaradi fizične šibkosti in zdravstvene občutljivosti neprimerne za pehotne, oklepne in druge, fizično posebej zahtevne enote;
10. ženske so bolj ranljive in pogosteje zapuščajo vojsko kot moški;
11. zaradi njihove materinske funkcije so začasno povsem neuporabne za svoje enote, kasneje pa je zaradi materinstva njihovo delo v enoti precej moteno;
12. težko si je predstavljati, da bi ženske postale vojne ujetnice, da bi lahko bile v ujetništvu zlorabljene ali da bi bile v boju ubite;
13. odprtje oboroženih sil za ženske bi lahko privedlo do večje militarizacije družbe;
14. ekonomski stroški prilagajanja opreme in oborožitve ter namestitvenih zmogljivosti bi bili v primerjavi s koristmi vključevanja žensk previsoki;
15. vojska z velikim deležem vojakinj, ki opravljajo vse več tradicionalno moških nalog, se lahko zdi drugim državam, tako možnim nasprotnicam kot zaveznicam, šibka in neučinkovita;
16. prisotnost žensk lahko vpliva na spremembo tipa moških, ki se odločajo za vojaško službo, predvsem v posebnih, to je padalskih, izvidniških in diverzantskih enotah. Te enote so namreč nosilke »mačo imidža«, ki pa ga lahko prisotnost žensk v takšnih enotah močno zmanjša, s čimer se zmanjša tudi njihova privlačnost;
17. prisotnost žensk lahko bistveno poslabša samopodobo in samozaupanje vojakov. To je lahko posledica razmišljanja, da ne morejo biti posebej kakovostni vojaki, če vse, kar zmorejo oni, zmorejo tudi ženske;
18. moški bodo prizadeti zaradi dvojnih standardov oziroma privilegijev žensk pri doseganju fizičnih standardov ali zaradi popustljivejšega ravnanja nadrejenih;
19. pogosta bo zloraba nosečnosti kot izgovora za odhod iz enote v primeru velike verjetnosti vojaških akcij.

V nadaljevanju bomo podrobneje predstavili nekaj najpomembnejših dejavnikov, ki zmanjšujejo primernost žensk za vključevanje v oborožene sile ZDA.

7.2. Tradicionalni vzorci spolnih vlog

Vojskovanje je, zgodovinsko gledano, vedno bila izrazito moška dejavnost³⁰. To prepričanje velja še danes, kljub temu, da so ženske v ZDA sodelovale že v mnogih vojaških operacijah in vojnah (Wechsler-Segal, 1993: 81). Tako meni tudi Dvojmoč-Kotnik (2002: 32 –32), ki poudarja: »Vsekakor je vojaški poklic vsaj do pred kratkim veljal za izključno moški poklic, pri čemer ni šlo samo za objektivno zahtevnost poklica, ampak tudi za tradicijo, stereotype in predsodke.«

³⁰ Bojevanje je dolgo veljalo za dokaz moškosti (Howes in Stevenson, 1993: 209).

Že od nekdaj je biti bojevnik, osvajalec in zaščitnik ustaljeni stereotip moškega, medtem ko je bila vloga žensk ponavadi neagresivne narave. Ženske niso bile socializirane za ubijanje, njihova tradicionalna naloga namreč je dajanje življenja in vzgoja otrok. Velja ustaljeni vzorec, da ženske v nobenem primeru ne morejo zaščititi moških, saj je njihova naloga braniti svojo domovino, lastni dom in družino. Zato naj moški ne bi želeli, da se ženske v večjem številu vključujejo v oborožene sile, ali, v ožjem smislu, sodelujejo v bojnih operacijah, saj jim tako otežijo, da se še naprej izdajajo kot zaščitniki in branitelji družine v ožjem in družbe v širšem smislu (Mariner, 1994: 56).

»Vprašanje neenake vključenosti spolov in zapostavljenosti žensk v oborožene sile je posledica prevladovanja moško središčne kulture, kar se potrjuje prek marginalnosti dejanske vloge žensk v javni sferi nasploh. Vstopanje žensk v javne dejavnosti, ki so veljale za izključno moške, je praviloma še vedno zelo omejeno.« (Jogan, 1995: 17 – 18).

Maskulinizacija vojaške organizacije ZDA se zrcali tudi v nizkem deležu žensk v zgodovini oboroženih sil in izključenosti žensk iz nekaterih dolžnosti, za katere se meni, da niso primerne za ženske, ali v razporeditvi na določene dolžnosti, ki veljajo za tipično ženske.

Tradicionalni vzorci spolnih vlog so še zmeraj zelo pomembni dejavniki pri vključevanju žensk v oborožene sile. Kljub zakonskim spremembam in regulativnim ukrepom, ki naj bi povečali njihov delež v vojski, izboljšali njihov status in zagotavljali enakopravnost pri zaposlovanju, sta njihov položaj in poklicna pot še zelo odvisna od tradicije in predsodkov.

Gotovo velja, da je vključenost žensk v oborožene sile odvisna predvsem od njihovega splošnega položaja v družbi, ki je oblikovan na osnovi tradicionalne in kulturne opredelitve primernosti posameznih vlog zanje. Večja kot je prisotnost tradicionalnih spolnih norm v družbi, večja je omejenost vključevanja žensk v oborožene sile. Še posebej je to opazno v družbah, v katerih ima religija pomembno mesto v družbenem in političnem življenju. Ne glede na to, ali so omejitve, ki preprečujejo večje vključevanje žensk v oborožene sile in posebej v bojne situacije, religioznega ali sekularnega izvora, pomagajo ohraniti stereotip idealne ženske, ki življenje posveča zgolj družini in domu. Ženske sodelujejo v oboroženih silah zgolj v obsegu, ki ga dopuščajo kulturne značilnosti, vrednote in vzorci spolnih vlog, tudi tedaj, ko ostale razmere spodbujajo in pospešujejo njihovo vključevanje (Dvojmoč-Kotnik, 2002: 34).

Poseben problem glede različnih tradicionalističnih mnenj o vključevanju žensk v vojsko in njihovem statusu so lahko večnacionalne enote ali napotitve pripadnic v države z izrazito tradicionalno patriarhalnim razumevanjem vloge žensk v družbi, na primer napotitve pripadnic oboroženih sil ZDA v muslimanske države (Irak, Afganistan, Savdska Arabija).

Prav gotovo lahko trdimo, da obstajajo razlike med moškimi in ženskami, ki so fizično, psihično in tudi tradicionalno pogojene. »Navsezadnje le ne smemo pozabiti, da obstajajo med ženskami in moškimi razlike, ki jih morata nekako upoštevati tudi kultura in vzgoja. Torej razlikovanje med moškimi in ženskimi spolnimi vlogami kljub vsemu ni samo posledica tradicije, kulture in vzgoje, kot bi rade prikazale nekatere najbolj zagrete feministke, čeprav družbene okoliščine gotovo okrepijo naravne razlike in jih v prenekaterih okoljih celo preveč

poudarjajo in privedejo do absurda.« (Dvojmoč-Kotnik, 2002: 35). Te razlike je treba upoštevati in jih poskušati uporabiti v prid boljše pripravljenosti in učinkovitosti vojske.

Mariner (1994: 55) meni, da skupno usposabljanje in večje vključevanje žensk v ameriške oborožene sile pripomore k temu, da se moški, zaposleni v vojski, znebijo predsodkov glede tradicionalnih spolnih vzorcev. Avtorica svojo trditev pojasnjuje z dejstvom, da je v oboroženih silah ZDA bistvena razlika v mnenjih mlajših in starejših pripadnikov glede vključevanja žensk v oborožene sile. Vendar so prav starejši pripadniki, ki zaradi hierarhično toge narave vojske zasedajo višje vojaške položaje, tudi pomembni pri odločanju o kadrovske politiki vojske.

Zanimiva je tudi primerjava med vojskovanjem in materinstvom. Elstain (2003: 45) v svojem eseju omenja analognost med vojskovanjem in materinstvom. Avtorica meni, da sta obe obliki mogočni izkušnji občutka za odgovornost in občutka krivde, če se naloga ne opravi tako, kot je to zahtevano. Vojskovanje in materinstvo sta pomembni izkušnji, ki spremenita pogled osebe na življenje. V zahodni kulturi pomenita obe obliki, da je oseba, bodisi bojevnik ali mati, prešla proces odraščanja.

7.3. Stroški

Visoki ekonomski stroški ter s tem povezani infrastrukturni in logistični problemi predstavljajo enega najbolj citiranih omejevalnih dejavnikov pri vključevanju žensk v oborožene sile ZDA

Pri vstopu znatnejšega števila žensk v vojašnice, druge vojaške objekte in plovila je treba prilagoditi osnovne namestitvene in sanitetne zmogljivosti (na primer po spolu ločeni oddelki in ločene sanitarije). Pri tem je zagotavljanje posebnih namestitvenih možnosti na ladjah precej dražje kot preurejanje zmogljivostih na kopnem.

Poleg tega je ženskam treba prilagoditi tudi oblačila, kot na primer uniforme in zaščitno opremo (čelade, neprebojni jopiči, zaščitne maske). Preoblikovati je treba dimenzije nekaterih delovnih mest, na primer kokpita letal, operaterska mesta v oklepnih vozilih in drugih oborožitvenih sistemih ter jih prilagoditi ženskim meram.

Z obsežnejšim vključevanjem žensk v oborožene sile so morale ZDA standarde za uniforme in zaščitno ter ostalo opremo prilagoditi, tako da zdaj ustrezajo tudi ženskam. Veliko zaslugo za to je imela organizacija DACOWITS, ki se je zavzemala za oblikovanje ženskam primerne obutve. Ker so bile do sedaj ženske izključene iz bojnih nalog, zaenkrat še ni bilo treba prilagajati delovnih mest v bojnih letalih in oklepnih vozilih ter nekaterih drugih bojnih sistemih (DACOWITS).

Znatni stroški nastajajo tudi zaradi prilagajanja predpisov in predvsem glede nadomestil, povezanih z nosečnostjo in materinstvom, upokojitvijo iz zdravstvenih razlogov in bolniškimi izostanki, ki so v oboroženih sila ZDA statistično pogostejši pri ženskah (Mariner, 1993: 60).

7.4.Fizične značilnosti žensk

Fizična moč je v sodobnem vojaškem kontekstu vedno manj pomembna, saj jo v veliki meri nadomešča vojaška tehnologija.

Kljub temu, da razvoj tehnologije in vojaške tehnike zmanjšuje pomen fizične moči na sodobnem bojišču in tako zagotavlja ustrežnejše razmere za večje vključevanje žensk v oborožene sile, tega ne smemo razumeti v smislu popolnega zmanjšanja pomena fizične sile v vojskah, ampak zgolj kot relativizacijo njenega pomena. Zato ne moremo zanikati nekaterih fizičnih in psihičnih ter bioloških razlik, ki omejujejo primernost žensk za opravljanje nekaterih fizično še vedno zahtevnih nalog v oboroženih silah. Posebnosti v kopenski vojski oziroma nekaterih njenih rodovih (pehoti, inženirji, artileriji itd.) mnogim ženskam onemogočajo, da bi bile pri opravljanju nekaterih nalog v okviru vojaške službe v teh enotah enakovredne moškim (Dvojmoč-Kotnik, 2002: 37).

Moški imajo prednost pred ženskami predvsem zaradi:

- telesne strukture in
- značilnosti kardiovaskularnega ter respiratornega sistema

(DEOMI, 1991: 17).

Statistično gledano je moč zgornjega trupa žensk za 42 odstotkov manjša kot pri moških. Raziskave so pokazale, da je povprečno ena petina najbolj fizično zmogljivih žensk primerljiva s petino najmanj fizično zmogljivih moških, kar pomeni, da so ženske zaradi fizične zmogljivosti ovirane zlasti pri dvigovanju in nošenju težkih bremen (Moskos, 1990: 76).

Ameriška vojska izvaja teste fizične zmogljivosti kandidatov za vstop v vojsko, ki se imenujejo testi za ugotavljanje fizične moči (MEPSCAT- Military Entrance Physical Strength Capacity Test). Ti testi razvrščajo vojaške evidenčne dolžnosti v pet kategorij glede fizične moči. 64 odstotkov je označeno s kategorijo fizično najtežjih vojaških evidenčnih dolžnosti. Predvideva se, da je samo osem odstotkov žensk sposobnih opravljati te dolžnosti (Miller, 2003: 112). Vendar testi MEPSCAT za opravljanje vojaške službe niso relevantni in se uporabljajo samo za dajanje smernic.

V vojski ZDA so fizični standardi za izvajanje posameznih nalog v okviru oboroženih sil spolno diferencirani. Zaradi fizičnih razlik med moškimi in ženskami so morali nekatere standarde za ocenjevanje telesne pripravljenosti prilagoditi ženskam. Na letalski vojaški akademiji so morali na primer normirani čas teka na dve milji za ženske podaljšati za eno minuto, sicer bi se soočili z 81-odstotnim negativnim rezultatom pri kadetinjah. V nekem drugem vojaškem oporišču morajo moški v dveh minutah opraviti 35 sklec, ženske pa samo 18 (Mariner, 1993: 60).

Mnogi menijo, da takšno prilagajanje fizičnih standardov daje ženskam napačne in precenjene predstave o njihovi fizični pripravljenosti. Deloma se lahko s tovrstnimi ugovori strinjamo,

predvsem ko gre za vključevanje žensk v enote, ki opravljajo nekatere posebne naloge, na primer v izvidniške, diverzantske ali zračnodesantne. V splošnem pa se vse prepogosto pozablja, da sodobno bojevanje vse manj poteka na frontnih linijah.

Mnogi avtorji se ukvarjajo s fizično zmogljivostjo žensk. Nasprotniki so namenili veliko pozornosti dokazovanju ženske fizične neprimernosti za vojsko, zagovorniki pa trdijo, da lahko tudi ženske s primernim usposabljanjem pridobijo na fizični moči, ki je potrebna za opravljanje različnih nalog v vojski (O'Neill, 2001: 177).

Vprašanje o fizični primernosti žensk je pogosto napačno zastavljeno, saj ni pomembno, kako fizično močne so ženske ob vstopu v oborožene sile, ampak kako močne naj bi bile. Prepogosto se torej pozablja tudi na to, da lahko ženske ob primerni fizični vadbi v znatni meri, čeprav nikakor povsem, nadomestijo zaostanek v fizičnih sposobnostih. V vojski ZDA so na primer izvedli preizkus fizičnih zmogljivosti žensk. Po šestih mesecih urjenja je vseh 41 prej slabo fizično pripravljenih žensk doseglo raven pripravljenosti moških, saj so zmogle preteči s 34-kilogramskimi nahrbtniki tri kilometre in s 45-kilogramskimi nahrbtniki narediti na desetino počepov (Dvojmoč-Kotnik, 2002: 38).

7.5. Psihične značilnosti žensk

Poleg fizičnih lastnosti, tradicionalnih spolnih vzorcev in infrastrukturno-logističnih problemov lahko štejemo tudi njihove psihične značilnosti in osebnostne poteze za omejevalne dejavnike pri vključevanju žensk v oborožene sile. Vendar so te značilnosti mnogokrat odraz predsodkov glede vloge moških in žensk v družbi.

Med značilnosti žensk lahko štejemo na primer prijaznost, neagresivnost, plahost, čustvenost in pasivnost (glej tabelo št. 6.13). Prav te osebnostne lastnosti žensk pa niso cenjene v vojski, ker so v nasprotju z vojaškim konceptom, ki se odraža v tekmovalnosti, agresivnosti, drznosti in grobosti, ki so tipične lastnosti bojevnika in zaščitnika.

Ne moremo zanikati, da se moški in ženske glede psihičnih značilnosti dejansko razlikujejo. »Povsem jasno je, da so moški v povprečju agresivnejši kot ženske. Vendar ne vemo zagotovo, ali so posamezniki z višjo stopnjo agresivnosti tudi bolj disciplinirani in učinkoviti vojaki. Prej bi veljalo obratno, vsaj v netradicionalnih okoliščinah sodobnega bojišča.« (Dvojmoč-Kotnik, 2002: 39).

Razlika v osebnostnih značilnostih med spoloma ni samo posledica družbenih in kulturnih stereotipov, ampak je lahko utemeljena tudi z biološkimi razlikami. Raziskave namreč kažejo, da so nekatere moške lastnosti povezane tudi s povsem biološkimi dejavniki, na primer z ravni moških spolnih hormonov. Testosteron naj bi neposredno vplival na agresivnost (DEOMI, 1991: 19).

Tabela št. 6.13: Psihične značilnosti žensk v primerjavi z lastnostmi klasičnega bojevnika

PSIHIČNE ZNAČILNOSTI ŽENSK	KLASIČNI KONCEPT IDEALNEGA BOJEVNIKA
toplina	(fizična) agresivnost
prijaznost	dominantnost
odprtost	avanturizem
plahost	tekmovalnost
zaupljivost	višje aspiracije
čustvenost	težnja po lastni neodvisnosti
manjša čustvena stabilnost	težnja po manipuliranju z drugimi
odvisnost	dogmatičnost
pasivnost	drznost
submisivnost	netolerantnost
sugestibilnost	grobost
ranljivost	
introvertiranost	
depresivnost	
fizična neagresivnost	
miroljubnost	
usmiljenje	
altruizem	
potrpežljivost	

Vir: Dvojmoč-Kotnik, 2002: 39, Jogan, 2002: 18; Pipe-Kennedy, 2000: 33, 40

Pogosto je bila poudarjena tudi domneva, da naj bi bile ženske v stresnih situacijah manj sposobne od moških, čeprav za to ni trdnih dokazov. Po drugi strani pa obstaja cela vrsta dokazov, da so bile vojakinje povsem primerljive z vojaki tudi v okoliščinah skrajnih psiholoških pritiskov (DEOMI, 1991: 19).

Mnogi stereotipi glede razlik med psihičnimi lastnosti žensk in moških se nanašajo tudi na njihove inteligenčne sposobnosti. Tako meni Dvojmoč-Kotnik (2002: 49), da obstajajo nekatere raziskave, ki so »pokazale, da obstajajo razlike med spoloma v posameznih vidikih inteligentnosti. Medtem ko ženske dosegajo višje vrednosti pri besednih sposobnostih (razumevanje jezika in jezikovna produkcija), imajo moški boljše prostorske (razumevanje prostorskih odnosov) in matematične sposobnosti. Ti dve dejstvi sta zaradi vse večje digitalizacije sodobnega bojišča zelo pomembni za učinkovito opravljanje vojaškega poklica, zato so moški, vsaj s teh dveh vidikov nekoliko v prednosti.« Vendar obstaja nekaj podatkov in dejstev, ki to ugotovitev izpodbijejo. Med drugo svetovno vojno so predvsem ženske v vojski delale kot dešifrantke. Poleg tega je prvi vojaški programski jezik napisala ženska, Ada Lovelace. Vse te dejavnosti zahtevajo tudi dobro razvite matematične sposobnosti. To potrjujejo tudi podatki ameriškega urada za statistične podatke iz leta 1999. Urad je v neki študiji ocenil, da se ženske v večjem številu zaposlujejo na področju tehnologije. Pomemben

pokazatelj zanimanja žensk za računalništvo je podatek, da polovico uporabnikov interneta predstavljajo ženske.

Z vidika psihičnih in osebnostnih lastnosti predstavljajo oborožene sile manj primerno ali celo zelo neprijazno okolje, kar dokazuje tudi podatek, da je v oboroženih silah ZDA delež žensk s psihičnimi problemi za 40 odstotkov večji v primerjavi z enako starimi ženskami v civilnem okolju. Seveda moramo omenjeni podatek interpretirati zelo pazljivo. Vojaška organizacija je kljub obsežnim prilagoditvam in spremembam za ženske še vedno dokaj neprijazno okolje, v katerem so izpostavljene različnim nadlegovanjem in šikaniranjem, neprijaznim delovnim razmeram, družinskim pritiskom in obveznostim. Predvsem pa moramo upoštevati, da ženske svojih težav ne skrivajo v tolikšni meri kot moški in jih prej izrazijo (Dvojmoč-Kotnik, 2002: 49).

7.6. Zdravstvene značilnosti žensk

Manjša fizična in psihična primernost žensk za opravljanje vojaške službe se pogosto izraža tudi prek zdravstvenih težav. Na istih delovnih mestih v oboroženih silah imajo ženske praviloma večje in pogostejše zdravstvene težave kot moški (Dvojmoč-Kotnik, 2002: 41). Zato sta zdravstvena oskrba in zagotovitev zdravstvene odpornosti pripadnic oboroženih sil zelo pomembni.

Raziskave so pokazale, da so najbolj pogoste zdravstvene težave pripadnic oboroženih sil v ZDA:

- poškodbe (v preteklosti nastale zaradi slabe obutve),
- duševne bolezni,
- prebavne motnje

(Harrell in drugi, 1997: 45).

Težava, v čemer se ženske tudi razlikujejo od moških, je predmenstrualni sindrom, ki lahko negativno vpliva na sposobnost in učinkovitost pripadnic, in zato, preneseno, tudi na učinkovitost enote (DEOMI, 1991: 17).

Razmeroma visoka stopnja bolniških izostankov pri ženskah je bil eden od najpomembnejših razlogov proti večjemu vključevanju žensk v ameriško vojsko. Med drugo svetovno vojno, leta 1943, so v vojski ZDA ugotovili, da je bil delež obolenj pri ženskah za 35 odstotkov večji kot pri moških. Ženske so bile za 70 odstotkov bolj dovzetne za prehlad kot moški in odstotek obolelosti za grižo je bil dvakrat večji kot pri moških. Po drugi strani so moški bolj dovzetni za resnejše bolezni, kot so pljučnica ter bolezni srca in ožilja, pa tudi zdravljenje obolenj, ki niso bila neposredna posledica bojevanja, je bilo veliko daljše (Hoiberg in White, 1992: 516).

S povečanjem deleža žensk v oboroženih silah ZDA v 70-ih letih je bilo ponovno opaziti, da so bile skoraj vse diagnostične kategorije žensk hospitalizirane v večjem številu kot moški. Tudi izkušnje iz zalivske vojne potrjujejo manjšo zdravstveno odpornost vojakinj. Desetina

žensk, ki so bile predvidene za sodelovanje v tej vojni, ni bila vključena v intervencijo zaradi zdravstvenih težav, v polovici primerov zaradi nosečnosti. Na drugi strani sta zaradi zdravstvenih razlogov izpadla samo dva odstotka moških. Od tistih, ki so bili poslani na bojišče, se je zaradi medicinskih razlogov predčasno vrnilo 2,5 odstotka vojakinj in dva odstotka vojakov (Hoiberg in White, 1992: 517).

Nasprotniki obsežnejšega vključevanja žensk v vojaško službo so se pogosto sklicevali tudi na njihovo odsotnost zaradi porodniškega dopusta in negovanja otrok. Dejansko je bil najbolj pogost vzrok za bolniško odsotnost pri vojakinjah v ZDA nosečnost in s tem povezana porodniška doba. Vendar je odstotek odsotnosti zaradi nosečnosti v obdobju od leta 1973 do leta 1987 upadel, čeprav je od leta 1975 z zakonom urejeno, da lahko ženske kljub nosečnosti ostanejo pripadnice stalne sestave (Hoiberg in White, 1992: 519 – 520).

Kljub vsemu naštetemu moramo ugotoviti, da gotovo ni najhujši problem njihova fizična in psihična primernost ter zdravstvene težave. Pomembnejši so gotovo odnos javnosti do tega vprašanja, vrednote samih žensk ter nazadnje tudi tradicija.

7.7. Starševstvo in družinsko življenje

Usklajevanje poklicnega življenja in kariere ter zasebnega življenja, družine, zlasti starševstva, je zelo zahtevno, saj je težko doseči kompromis med potrebami delovnega okolja in potrebami družine. Zlasti pa je to težko v vojaški organizaciji, saj vojaško življenje, kot pravi Dvojmoč-Kotnik (2002: 42): »zahteva, tako kot družinsko, veliko predanosti, lojalnosti, časa in energije.«

a) Multipolarnost vlog pripadnic OS

Najti kompromis med civilnim življenjem in vojaškim poklicem je za ženske dosti bolj zahtevno kot za moške, saj se, za razliko od moških, morajo soočati tudi s svojimi tradicionalnimi vlogami žene, matere in gospodinje. Prav kompromisi med vlogami pogosto povzročajo konfliktnosti, ki se jim ne da izogniti ne samo v družini ampak tudi na delovnem mestu.

»Ženske ne igrajo samo bipolarne vojaško-civilne vloge, kot je bilo (pre)dolgo poudarjeno, ampak lahko govorimo kar o multipolarnosti vlog, ki jih opravljajo. Slabše zdravstveno stanje se pripisuje prav njihovi razpetosti med vojaško vlogo in različnimi civilnimi vlogami (matere, žene, negovalke staršev).« (Dvojmoč-Kotnik: 2002, 42 – 43).

b) Nosečnost, materinstvo in samohranilstvo

Težave pri vključevanju žensk v oborožene sile ZDA predstavljajo tudi nosečnost, materinstvo in samohranilstvo. Prav ti trije dejavniki so pogosti razlogi za odsotnost žensk iz njihovih enot. Zato zagotavljajo ameriške oborožene sile staršem, zaposlenim v vojski, tudi varstvo otrok.

Zelo pogost stereotipen argument, zakaj naj ženske ne bi bile primerne za služenje v vojski, je nosečnost. Ocenjuje se, da je v vojski ZDA v vsakem trenutku nosečih od 5 do 10 odstotkov vojakinj, od katerih jih vsaj polovica ni poročenih (O'Neill, 2001: 181). Problem nosečnic je, da ne morejo opravljati zelo zahtevnih dolžnosti, zlasti fizične narave. Predvsem pa ne morejo sodelovati pri opravljanju bojnih nalog. Mnogi nasprotniki vključevanja žensk v oborožene sile trdijo, da bi nosečnost pri večjem deležu pripadnic predstavljala resno grožnjo bojni pripravljenosti vojske. Vendar to ni zadosten razlog, zaradi katerega bi jim lahko oporekali primernost za vojaško službo (Goldstein, 2003: 96). Raziskave v ZDA so pokazale, da so za večino nenačrtovanih odsotnosti pripadnikov krive športne poškodbe in disciplinski prekrški (Mariner, 1994: 59). »Poleg tega vse ženske v času vojaške službe niso noseče, v času nosečnosti se razlikujejo glede opravilne sposobnosti, nosečnost traja sorazmerno kratek čas, v vojski pa konec koncev obstajajo tudi delovna mesta, na katerih nosečnost ni tako moteča.« (Dvojmoč-Kotnik, 2002: 43). Nasprotniki vključevanja pripadnic v oborožene sile prav tako poudarjajo, da bi lahko pripadnice nosečnost namenoma izkoristile, da bi se izognile napotitvi v bojne operacije. Vendar so raziskave dokazale, da temu ni tako (O'Neill, 2001: 184).

Odstotek neporočenih žensk je med vojakinjami bistveno višji kakor med njihovimi civilnimi kolegicami iste starosti ali med njihovimi vojaškimi kolegi. Materinstvo je preizkušnja tudi za druge zaposlene ženske, toda pri vojakinjah je to dodatno obremenjeno s pogosto celodnevno ali večdnevno odsotnostjo in z nočnim delom (Jelušič, 1995: 9). Zato imajo ženske v vojski, v primerjavi s civilistkami enake starosti, tudi manj otrok.

V mnogih primerih se morajo pripadnice oboroženih sil odločiti med kariero v vojski in družinskim življenjem. Moskos (1990: 75) poudarja, da je pri starejših pripadnicah z višjimi čini manj verjetno, da so poročene. Za moške velja obratni vzorec, kar je razvidno iz tabele št. 7.14.

Tabela št. 7.14: Delež poročenih pripadnikov/pripadnic oboroženih sil ZDA v odstotkih glede na čin in spol

ČINI ³¹	MOŠKI	ŽENSKÉ
O6	96	58
O4-O5	91	66
O1-03	65	50
E7-E9	89	65
E5-E6	80	62
E4	50	52
E1-E3	20	25

Vir: Moskos v Nuciari, 2003: 288

³¹ Čini ameriških oboroženih sil so obrazloženi v prilogi D.

Razlog za takšno stanje so lahko različni pogledi generacij na družinska vprašanja: višje častnice (in starejše pripadnice) dajejo prednost karieri, medtem ko častnice z nižjimi čini in vojakinje poskušajo uskladiti poklicno pot in družinsko življenje (Nuciari, 2003: 288; Moskos, 1990: 75).

Vprašanju zaposlovanja pripadnic z otroki je posvečena tudi velika pozornost javnega mnenja, predvsem ko gre za napotitve velikega števila pripadnic na bojna območja. Pri tem vprašanju sta pomembna tudi vloga medijev in način predstavitve te problematike. Mediji uporabljajo udarniška gesla, kot na primer: »Mama gre v vojno!«, ali fotografije vojakinj, ki se v solzah poslavljajo od svojih malčkov, preden odidejo v operacijo (Howes in Stevenson, 1993: 210).

Mariner (1994: 59) poudarja, da družina in otroci ne bi smeli biti argument, na osnovi katerega bi se ženske lahko izognile udeležbi v bojnih operacijah. Za ženske naj bi veljala ista pravila kot za moške. V prvi vrsti naj bodo vojaki, šele nato matere ali očetje. Kdor se ni sposoben držati teh načel, naj se odloči za drug poklic.

Še posebej velike težave, ki so povezane z varstvom otrok in s skrbništvom nad njimi, povzročajo veliko število samohranilcev. V zalivski vojni je v oboroženih silah ZDA sodelovalo kar precej samohranilcev, ki so se jim izjalovili skrbniški načrti. Kljub takim težavam bodo samski straši še naprej iskali zaposlitev v vojski, predvsem zaradi zaslužka in ugodnosti. Nekoliko presenetljivo pri tem je, da to ni predvsem problem vojakinj, saj je na primer v vojski ZDA veliko več samohranilcev kot samohranilk. Od vsega osebja v poklicni vojaški službi v ZDA je tri odstotke (67.000) samohranilk in samohranilcev, od katerih je kar 60 odstotkov moških. V zalivski vojni je sodelovalo več kot 26.000 samohranilcev, od katerih je bilo več kot 4.000 žensk. Med 375 žrtvami je bilo 6 samohranilcev, med njimi ena ženska (Dvojmoč-Kotnik, 2002: 45).

c) Vojaške družine

Precej pomemben in zelo poseben problem vključevanja žensk v oborožene sile predstavljajo vojaške družine. Vojska ZDA se je zavedala pomembnosti družine za moralo v enotah in je zato temu vprašanju posvetila veliko pozornost in finančna sredstva, zlasti z uvedbo različnih družinskih programov.

Čeprav je le manjše število žensk, ki so vključene v oborožene sile ZDA, poročeno, je večina teh poročenih z vojniki oziroma častniki oboroženih sil. To niti ni presenetljivo, saj imajo ženske, ki se odločajo za vojaški poklic, posebno osebnostno strukturo, ki je načeloma redko združljiva z osebnostno strukturo moškega, ki ni vojaško usmerjen. Hkrati vojakinje preživljajo veliko časa v okviru vojaških institucij, tako da je zgolj zaradi tega bolj verjetno, da si bodo našle partnerja znotraj oboroženih sil.

Tako sklepanje zakonskih zvez ima svoje pozitivne in negativne strani. Pozitivno je prav gotovo to, da oba partnerja natančno poznata značilnosti in logiko zaposlovanja v oboroženih silah, zato lažje razumeta partnerjevo pogosto in tudi dolgotrajno službeno odsotnost. Zaplete pa se pri varstvu otrok, saj delo v oboroženih silah ni urejeno v obliki ustaljenega urnika, ki bi omogočal izmenično prisotnost staršev ob otrocih. Težave nastanejo tudi s premeščanjem na

nove dolžnosti in s tem povezanimi selitvami, po možnosti na drug konec države ali celo v tujino, kar je v oboroženih silah prej pravilo kot izjema.

7.8. Odnosi med spoloma in diskriminacija žensk

Kot smo ugotovili že v poglavju o zaposlovanju pripadnic oboroženih sil ZDA (glej 4. poglavje), so oborožene sile socialno in spolno nereprezentivne. Kljub načrtovanim vplivanjem države za izboljšanje statusa pripadnic oboroženih sil so ženske že ob vstopu v vojaško organizacijo dvakratno marginalizirane:

- postajajo članice organizacije, ki zaradi prepričanja, da se vanjo vključujejo manj uspešni člani družbe, ponavadi v javnosti nima ravno prestižnega statusa;
- tudi v vojski, tako kot v civilnih organizacijah, menedžerska vloga ženske pogosto ni enačena z visokostrokovnimi administrativnimi in tehničnimi opravili, ampak prej z nižjimi pisarniškimi ali s fizičnimi opravili (Dvojmoč-Kotnik, 2002: 57).

Še bolj so lahko določene kategorije žensk marginalizirane v tistih vojaških okoljih, kjer se njihovi spolni depriviligiranosti pridruži še kakšna, na primer etnična ali rasna. Črne vojakinje so se morale boriti z očitki manjvrednosti ne samo zaradi svojega spola, ampak tudi zaradi svoje rasne pripadnosti. Soočati so se morale z dvema problemoma – z rasizmom in s seksizmom, zato so bile v slabšem položaju kot črni vojaki ali bele vojakinje.

Oborožene sile ZDA v primerjavi z drugimi vojskami zaposlujejo kar veliko število žensk. Vendar z ženskami popolnjujejo predvsem tradicionalna ženska delovna mesta, za katera ni dovolj zanimanja med moškimi (zdravstvene, administrativne naloge, telekomunikacije itd.), so pa nujno potrebna za brezhibno delovanje.

Dvojmoč-Kotnik (2002: 58) razlikuje dve vrsti diskriminacije oziroma diferenciacije žensk v vojaški organizaciji:

- funkcionalno (neenakopravnost pri dostopu do nalog in njihovem izvajanju) in
- položajno (neenakopravnost v dinamiki pridobivanja činov in njihovi stopnji).

»Nedvomno gre za sistemsko in družbeno pogojeno diferenciacijo in diskriminacijo, ki sta utemeljeni na tradicionalizmu določenega družbenega okolja, ki praviloma, v večji ali manjši meri, vse »vojaško« umešča predvsem ali izključno v interesno ali funkcionalno sfero moškega.« (Dvojmoč-Kotnik, 2002: 58).

Hitrost in stopnja napredovanja sta za ženske ponavadi manjši kot za moške, kadar so izkušnje iz mest, ki jim niso dostopna, del meril za napredovanje (Bukinac, 1995: 110).

Tukaj gre zlasti za naslednje primere:

- manjše možnosti pri poveljevanju v vojaških operacijah,
- zmanjšan dostop do najprivlačnejših izobraževalnih programov,

- izključitev žensk iz boja.

Posledica tega omejevanja ni samo težje napredovanje žensk v vojski ampak tudi, da jim je omejen dostop do najodgovornejših mest.

Prav diskriminacija, bodisi funkcionalna ali položajna, je lahko dejavnik, ki omejevalno vpliva na zaposlovanje žensk v oboroženih silah. Zaradi težav pri doseganju posameznih ciljev, kot je na primer napredovanje, se lahko zmanjša njihovo zanimanje za vojaško službo, kar lahko povzroči težave pri doseganju njihovega zakonsko določenega deleža v oboroženih silah.

»Funkcionalna in položajna diferenciacija in diskriminacija v oboroženih silah negativno vplivata tudi na počutje, zadovoljstvo, motiviranost in učinkovitost žensk v oboroženih silah, predvsem pa se zaradi tega ne bo mogoče izogniti nekaterim še prihajajočim in dolgoročnim implikacijam, ki se bodo izražale predvsem v odporu žensk do službe v oboroženih silah in posledično v zmanjšanju števila žensk, ki bi bile pripravljene vstopiti v oborožene sile.« (Dvojmoč-Kotnik, 2002: 60).

Diskriminacija pripadnic oboroženih sil ZDA se lahko pokaže tudi v očetovskem vedenju (paternalizem) pripadnikov do svojih ženskih kolegic. Paternalizem je navidezno pokroviteljski ali zaščitniški odnos nadrejene osebe do svojih podrejenih. Ni zlonamern in izhaja iz težnje moških, da želijo zaščititi ženske. Pojavi se zlasti pri poveljnikih, ki na podrejene pripadnice gledajo kot na hčerke, ne pa kot na vojakinje, ki morajo opraviti določene naloge (Mariner, 1994: 57).

7.9. Spolno nadlegovanje v oboroženih silah ZDA

Vojska je tradicionalno moška, ženskam neprijazna institucija. Ženske v njej predstavljajo le manjšino, zaradi česar je položaj pripadnic oboroženih sil zelo težek, zapleten in svojevrsten. Ženske se v vojski soočajo z mnogimi težavami, ki so pogojene z naravo vojaške službe in organizacije.

Ob njihovem vključevanju v tradicionalno moško delovno okolje se soočamo z večdimenzionalnostjo zapletenosti odnosov med nasprotnima spoloma. Ko želijo vojakinje in častnice hkrati izpolnjevati vojaško vlogo in vlogo ženske, se soočajo z dvema konfliktnima tradicijama, in sicer z rezultati ženske socializacije in s tradicionalno moško vojaško kulturo (Dvojmoč-Kotnik, 2002: 46).

Eden bistvenih problemov vključevanja žensk v oborožene sile ZDA v zadnjem desetletju je poleg diferenciacije in diskriminacije predvsem spolno nadlegovanje. Vojaška organizacija je zaradi (1) neuravnoveženosti spolne strukture in (2) posebnosti poveljevalnega odnosa, ki razmerje nadrejeni–podrejeni privede do skrajnosti, še bolj ugodna za razraščanje pojava spolnega nadlegovanja (Dvojmoč-Kotnik, 2002: 46).

Pri spolnem nadlegovanju gre za resen problem v vseh zvrsteh vojske in mu je bilo v zadnjih letih namenjene veliko pozornosti medijev in javnosti. Vendar sama problematika ni nov

pojav, le da ji v preteklosti ni bilo posvečene toliko pozornosti oziroma je njen obstoj bil prikrivan ali celo zanikan.

Spolno nadlegovanje je vzrok mnogih sporov v delovnem okolju ter povzroča predvsem slabo in neproduktivno delovno vzdušje. Zato je pomembno, da se problem omili s podporo uradne politike, z izboljšanjem statusa pripadnic oboroženih sil in s prilagajanjem moških na spremenjene okoliščine v vojaški kadrovski organizaciji.

Nasprotniki vključevanja žensk v oborožene sile ZDA menijo, da so razni primeri spolnega nadlegovanja dokaz, da ženske ne spadajo v vojsko. Na drugi strani pa zagovorniki menijo, da je spolno nadlegovanje v vojski dokaz, da je vojska toga institucija, ki se upira spremembam (DeGroot, 2001: 233).

a) Opredelitev in oblike spolnega nadlegovanja

V večini raziskav o spolnem nadlegovanju v ZDA, vključujoč vojaške raziskave, se uporablja definicija, ki jo je Komisija za enake zaposlitvene možnosti (Equal Employment Opportunity Commission - EEOC) opredelila kot delovni model.

Splošna definicija spolnega nadlegovanja se glasi :

Spolno nadlegovanje

je oblika spolne diskriminacije, ki zajema nezaželeno spolno približevanje, zahteve po spolnih uslugah ali drugo verbalno, neverbalno in fizično ravnanje spolne narave.

Spolno nadlegovanje:

- a) se lahko uporablja kot eksplicitno ali implicitno pogojevanje zaposlovanja;
- b) zahteva na delovnem mestu, ki je lahko povezano z pogojevanjem karijerne poti, napredovanja ali višine plače;
- c) ustvari zastraševalno in sovražno delovno vzdušje, ki negativno vpliva na posameznikovo opravljanje nalog in nanj deluje ponižujoče;
- d) drugo ravnanje spolne narave.

Vir: Sagawa in Campbell, 1992: 5

Ta splošna definicija razlikuje tri različne tipe nadlegovanja, namreč fizično, verbalno in neverbalno ravnanje.

Harris (v Jogan, 2000: 591) natančno razčlenjuje vse tri tipe ravnanja spolne narave:

- a) fizično ravnanje spolne narave: nezaželen fizični stik, dotikanje, trepljanje, ščipanje, prisilni spolni odnos in podobno;
- b) verbalno ravnanje spolne narave: nedobrodošlo osvajanje, predlogi v zvezi s spolnostjo ali siljenje k spolni dejavnosti, ponavljajoči se predlogi za druženje zunaj delovnega mesta, žaljivo spogledovanje, sugestivne pripombe, namigovanja ali opolzki komentarji;
- c) neverbalno ravnanje spolne narave: kazanje pornografskih ali spolno sugestivnih slik, predmetov ali besedil, pohotni pogledi, žvižganje ali spolno sugestivne geste.

Za spolno nadlegovanje gre zlasti, če je tako ravnanje za nadlegovano osebo nezaželeno, nesprejemljivo in žaljivo. Toda določati obseg spolnega nadlegovanja je zelo težko, saj je v veliki meri odvisno od subjektivne ocene vpletenih oseb.

(a) Eksplicitno ali implicitno spolno nadlegovanje kot pogojevanje pri zaposlovanju se pojavlja tedaj, kadar se spolne grožnje ali podkupovanje uporabljajo kot pogoj za zaposlitev. (b) Poleg tega je lahko spolno nadlegovanje povezano s sprejemanjem odločitev v zvezi z delom. To se lahko nanaša na karierno pot, na napredovanje ali na višino plače. (c) Spolno nadlegovanje je lahko uporabljeno tudi kot zastraševalno sredstvo, sem spadajo govorne in telesne kretnje, ki ustvarjajo zastraševalno in sovražno delovno okolje (Jogan, 2000: 591; Sagawa in Campbell, 1992: 5; Dvojmoč-Kotnik, 2002: 48). (d) Pod »drugo ravnanje spolne narave« so zajeta tudi nadlegovanja v obliki zasmehovanja, zastraševanja, obrekovanje, žaljive opazke zaradi pripadnosti posameznemu spolu.

b) Spolno nadlegovanje v oboroženih silah ZDA

Prehod iz spolno homogene v spolno mešano vojsko v ZDA ni bil postopen. Zato so razne oblike seksizma, zlasti spolno nadlegovanje, v oboroženih silah ZDA pogoste (Goldstein, 2003: 96).

V letih 1988 in 1995 je Pentagon opravil dve študiji o spolnem nadlegovanju v ameriški vojski. Študiji sta pokazali, da je spolno nadlegovanje resen problem v vseh zvrsteh ameriške vojske (glej tabela št. 7.15). V prvi je kar 64 odstotkov anketiranih vojakinj poročalo o spolnem nadlegovanju.

Leta 1995 je delež žensk, ki so prijavile takšno vedenje, padel na 55 odstotkov. Preventivni institucionalni naporji so sicer bili veliki, ne pa tudi povsem učinkoviti. Poleg tega raziskovalni rezultati kažejo, da med posameznimi kategorijami žensk v oboroženih silah praviloma ni nobenih bistvenih razlik glede spolnega nadlegovanja. Podčastnice in častnice so temu enako izpostavljene kakor navadne vojakinje. Prav tako ni razlik med poročenimi in samskimi ali med ženskami v operativnih enotah ali enotah za podpora (Dvojmoč-Kotnik, 2002: 47).

Tabela št. 7.15: Primerjava deleža oseb, ki so bile spolno nadlegovane v letih 1988 in 1995 (v odstotkih)

Način spolnega nadlegovanja	Ženske		Moški	
	1988	1995	1988	1995
Različni načini spolnega nadlegovanja	64	55	17	14
Posilstvo ali poskus posilstva	5	4	0	0
Siljenje k spolnim uslugam	15	11	2	1
Dotikanje	38	29	9	6
Spogledovanje	44	37	10	7
Pisma, telefonski klici	14	12	3	2
Siljenje k zmenkom	26	22	3	2
Žaljive pripombe	52	44	13	10
Žvižganje	38	23	5	3
Druga dejanja	7	7	2	2
Različni načini usmerjanja pozornosti	5	5	1	1

Vir: Študija o spolnem nadlegovanju, 1995, Ministrstvo za obrambo ZDA

Eden najbolj znanih primerov spolnega nadlegovanja v oboroženih silah ZDA je gotovo primer Tailhook³² (1991). Mnogi avtorji so prepričani, da je bil dogodek posledica moškega maščevanja zaradi vključevanja večjega deleža žensk v mornariško letalstvo (O'Neill, 2001: 172). Primer Tailhook ni dvignil prahu samo zaradi spolnega nadlegovanja in poniževanja pripadnic oboroženih sil, ampak tudi zaradi neprimerne posredovanja častnikov, nadrejenih žrtvam nadlegovanja. Kljub temu je prav ta dogodek pripomogel k ozaveščanju javnosti, pa tudi vojaške organizacije o problematiki spolnega nadlegovanja (Moskos, 2000: 23; Howes in Stevenson, 1993: 211-212).

Zlasti med zalivsko vojno je bilo vprašanje spolnega nadlegovanja zelo prisotno. V obdobju enega leta je bilo posiljenih in spolno nadlegovanih 24 pripadnic oboroženih sil ZDA. Nadlegovalci so bili predvsem ameriški častniki z višjimi čini.

Kritiki vključevanja žensk v vojsko menijo, da je spolno nadlegovanje žensk v vojski dokaz, da te ne spadajo v vojsko. Na drugi strani pa menijo zagovorniki njihovega vključevanja v oborožene sile, da je spolno nadlegovanje dokaz, da je vojska institucija, ki je do njih sovražna. Razlogi da se v javnosti govori več o spolnem nadlegovanju so, da si ženske upajo o

³² Na konferenci letalcev vojaške mornarice je bilo 26 žensk, med njimi tudi pripadnic oboroženih sil, spolno nadlegovanih. 14 izmed njih so bile častnice. Primer spolnega nadlegovanja na konferenci Tailhook je med kasnejšo raziskavo primera razkril tudi nezmožnost vojaškega sistema, da raziskuje primere spolnega nadlegovanja in krivce primerno kaznuje.

tem govoriti v javnosti ter da iščejo tudi pravno pomoč pri reševanju svojih težav (DeGroot, 2001:2).

b) Razlogi za spolno nadlegovanje žensk v ameriških oboroženih silah

Poleg nepravilnega izvajanja zakonskih določil o spolnem nadlegovanju je veliko dejavnikov, ki prispevajo k visokemu številu primerov spolnega nadlegovanja žensk v oboroženih silah ZDA.

Te pojave lahko obrazložimo na osnovi treh modelov, ki jih v svojem delu navaja Dvojmoč-Kotnik (2002: 49). S pomočjo teh modelov je mogoče podrobneje predstaviti in obrazložiti spolno nadlegovanje.

- 1) Biološki ali naravni model: spolno nadlegovanje izhaja iz naravne privlačnosti med moškimi in ženskami. Pri biološkem modelu se izhaja iz dejstva, da je spolni nagon pri moških močnejši kot pri ženskah, kar ima za posledico, da so moški spolno agresivnejši kot ženske.
- 2) Sociokulturni model: naučene vloge spolnega obnašanja omogočajo predvidljivost vzorcev nadlegovanja. Spolno nadlegovanje je utemeljeno na različni porazdelitvi moči in statusa med moškimi in ženskami, s čimer so moški spodbujeni, da delujejo spolno agresivno, ženske pa so zaradi tega spolno submisivne.
- 3) Organizacijski model: način organizacije spodbuja spolno nadlegovanje oziroma omogoča posameznikom, da izkoriščajo svoj položaj v organizaciji.

Lahko trdimo, da dejavniki iz vseh treh modelov vplivajo na spolno nadlegovanje žensk v vojski. Predvsem pa je treba poudariti sociokulturni in organizacijski model.

Spolno nadlegovanje žensk se pogosto pojavlja v za ženske netradicionalnih poklicnih okoljih, tudi kot oblika maščevanja za njihov vdor v tradicionalno moško okolje. »Podatki različnih raziskav kažejo, da je delež nadlegovanih žensk v tipično moških dejavnostih višji kot v spolno mešanih ali feminiziranih: tako je na primer leta 1991 75 odstotkov žensk v mornariških enotah ZDA doživelo eno ali več oblik spolnega nadlegovanja.« (Jogan, 200, 592).

Sagawa in Campbell (2000: 3) sta prepričani, da je pomemben dejavnik tudi izključenost iz bojnih nalog. Omejevanje žensk pri vključevanju v bojne naloge jih označuje kot manj vredne in slabše, kot so njihovi moški kolegi, kar mnoge pripelje tudi do tega, da se do njih lahko obnašajo kot do manj vrednih.

Drug dejavnik je, po mnenju avtoric, omejevanje deleža žensk v oboroženih silah ZDA, kar ustvarja sovražen odnos do žensk. Majhen delež žensk na delovnem mestu v za ženske netipičnem okolju ter nadrejeni, ki je moškega spola, lahko posledično vodita k visoki ravni spolnega nadlegovanja ali drugih vrst spolne diskriminacije.

Tretji dejavnik je dejstvo, da so tisti, ki odločajo o realizaciji ukrepov glede spolnega nadlegovanja, moškega spola in temu vprašanju ne posvečajo velike pozornosti ali s problematiko niso dovolj seznanjeni.

Problem, s katerim se pripadnice oboroženih sil tudi srečujejo, je dejstvo, da veljajo za lezbijke, če ne popustijo izsiljevanju in pritiskom spolnega nadlegovanja. Tako se pogosto dogaja, da se ženske, ki so doživele spolno nadlegovanje in se zaradi tega pritožijo, preverijo tudi glede njihove spolne usmerjenosti.

Na klimo na delovnem mestu znatno vpliva tudi obnašanje vodilnih v organizaciji. Vodstvo lahko vpliva na zmanjšanje spolnega nadlegovanja z uresničevanjem politike ozaveščanja (na primer pamfleti, plakati, izobraževalni programi in podobno) glede spolnega nadlegovanja, kar spodbuja prijavljanje takšnih dejanj in ukrepanje zoper storilce. Tako sta zgoraj omenjeni študiji o spolnem nadlegovanju pokazali upad deleža pripadnikov in pripadnic, ki so doživele katerokoli obliko spolnega nadlegovanja, s 64 odstotkov (1988) na 55 odstotkov (1995).

c) Posledice spolnega nadlegovanja

Omenjene raziskave v ZDA o spolnem nadlegovanju so potrdile, da takšno ravnanje, poleg spolne diferenciacije, negativno vpliva na psihofizično počutje žensk. Posledice spolnega nadlegovanja se kažejo zlasti v anksioznosti, depresivnih stanjih, stresu in slabši samopodobi nadlegovane osebe.

Iz tega lahko nastanejo posredni in neposredni stroški. Neposredni stroški nastanejo zaradi potrebe po psihiatričnem ali medicinskem zdravljenju. Posredni stroški pa se kažejo zaradi zmanjšanja delovne sposobnosti ter manjše produktivnosti in učinkovitosti (Howes in Stevenson, 1993: 214).

d) Poročanje o primerih spolnega nadlegovanja v ameriški vojski

Obveščanje o primerih spolnega nadlegovanja v vojski poteka po liniji poveljevanja, ki je primarna pot za reševanje pritožb zaradi spolnega nadlegovanja.

Sami postopki pritoževanja zaradi spolnega nadlegovanja se sicer razlikujejo glede na vrsto pritožbe. Na splošno pa imajo vsi pripadniki oboroženih sil ZDA dva načina, kako se lahko pritožijo zaradi spolnega nadlegovanja: neformalni in formalni postopek.

Pri prvem, neformalnem postopku, se o primeru spolnega nadlegovanja obvestijo nadrejeni, kurat, vojaški zdravnik ali častnik, odgovoren za socialne zadeve.

Drugi, formalni način obveščevanja o spolnem nadlegovanju je manj pogost. V primeru, da nadlegovana oseba ni zadovoljna s prvim načinom, lahko poišče pravno pomoč, s katero

pripravi formalno pismo o pritožbi³³. To pismo se po liniji poveljevanja posreduje vojaški pravni službi (Sagawa in Campbell, 1992: 6).

e) Odzivi na spolno nadlegovanje

Prizadeti se različno odzivajo na spolno nadlegovanje na delovnem mestu. Reakcije lahko razvrstimo na štiri glavne tipe: izogibanje, odstranjevanje, pogajanje in soočanje. Pri izogibanju gre za pasivno odzivanje na spolno nadlegovanje. Odstranjevanje je na višji stopnji aktivnega odnosa prizadetega in se kaže zlasti v pretvarjanju, maskiranju nadlegovanja ali iskanju družbene podpore. Pogajanje je bolj aktivna oblika odnosa prizadetih do nadlegovalca in se kaže zlasti v naslednjih reakcijah: neposredne zahteve ali strokovno poklicno posredovanje. Soočenje je najbolj aktivna, dejavna oblika odziva na nadlegovanje in vključuje odločne pritožbe, grožnje s formalno dejavnostjo (Jogan, 2000, 599).

»Pri izsledkih raziskav zaposlenih v federalnih ustanovah v ZDA je večina žrtev reagirala na spolno nadlegovanje s pasivnim odporom (neprizadetost, ignoriranje), vendar so bile te oblike odpora tudi najmanj učinkovite. Najbolj učinkovite so bile odločne dejavnosti (zahteva storilcu, da preneha, poročanje nadrejeni osebi ali drugi uradni osebi o nadlegovanju). Te oblike so sorazmerno redke, o čemer priča podatek iz raziskave vojne mornarice ZDA, da se je samo 5 odstotkov žensk, ki so skušale spolno nadlegovanje, formalno pritožilo.« (Jogan, 2000, 600). To je razumljivo, saj mnoge ženske poročajo, da se ni nič spremenilo ali da je bilo potem še slabše.

Raziskave tega pojava so razkrile, da so tiste ženske, ki imajo nižjo kvalifikacijo ali ki delajo v visoko ogrožajočem okolju (kjer so ženske številčna manjšina), bolj nagnjene k neodločnim načinom reagiranja na spolno nadlegovanje (Jogan, 2000: 601).

Tabela št. 7.16: Število pritožb zaradi spolnega nadlegovanja, stalna sestava, proračunsko leto 2004

	KOPENSKA VOJSKA	VOJ. MORNARICA	VOJ. LETALSTVO	MORNARIŠKA PEHOTA	MINISTRSTVO ZA OBRAMBO
Oddane pritožbe	121	93	51	43	308
Utemeljena pritožba	51 (42%)	36 (39%)	49 (96%)	26 (60%)	153 (50%)

Vir: Office of the Under Secretary of Defense. Personnel and Readiness, 2005

³³ angl. complaint of wrong

Leta 2005 je bila opravljena tudi študija o položaju osebja stalne sestave ameriških oboroženih sil. Omenjena raziskava je pokazala veliko število oddanih pritožb zaradi spolnega nadlegovanja. Vendar je študija ugotovila, da so pritožbe, razen v vojaškem letalstvu, bile utemeljene le v polovici primerov (glej tabela 7.16).

8. DEJAVNIKI, KI VPLIVAJO NA VEČJE VKLJUČEVANJE ŽENSK V OBOROŽENE SILE ZDA

Kot smo že omenili, se je delež žensk v oboroženih silah ZDA od druge svetovne vojne do danes postopoma povečal na 15 odstotkov. Glavni razlog za povečanje deleža pripadnic oboroženih sil je bil večinoma povečana potreba po kadrih, predvsem med oboroženimi spori. Ženske so bile v teh primerih zgolj nadomestna delovna sila in so opravljale dolžnosti predvsem na področju administracije, zdravstva, telekomunikacije in drugih podpornih funkcij, torej v nalogah, ki niso neposredno povezane z bojnimi nalogami. Praviloma pa so se po koncu vojn in drugih spopadov zmanjšale tudi povečane potrebe po ženskih kadrih.

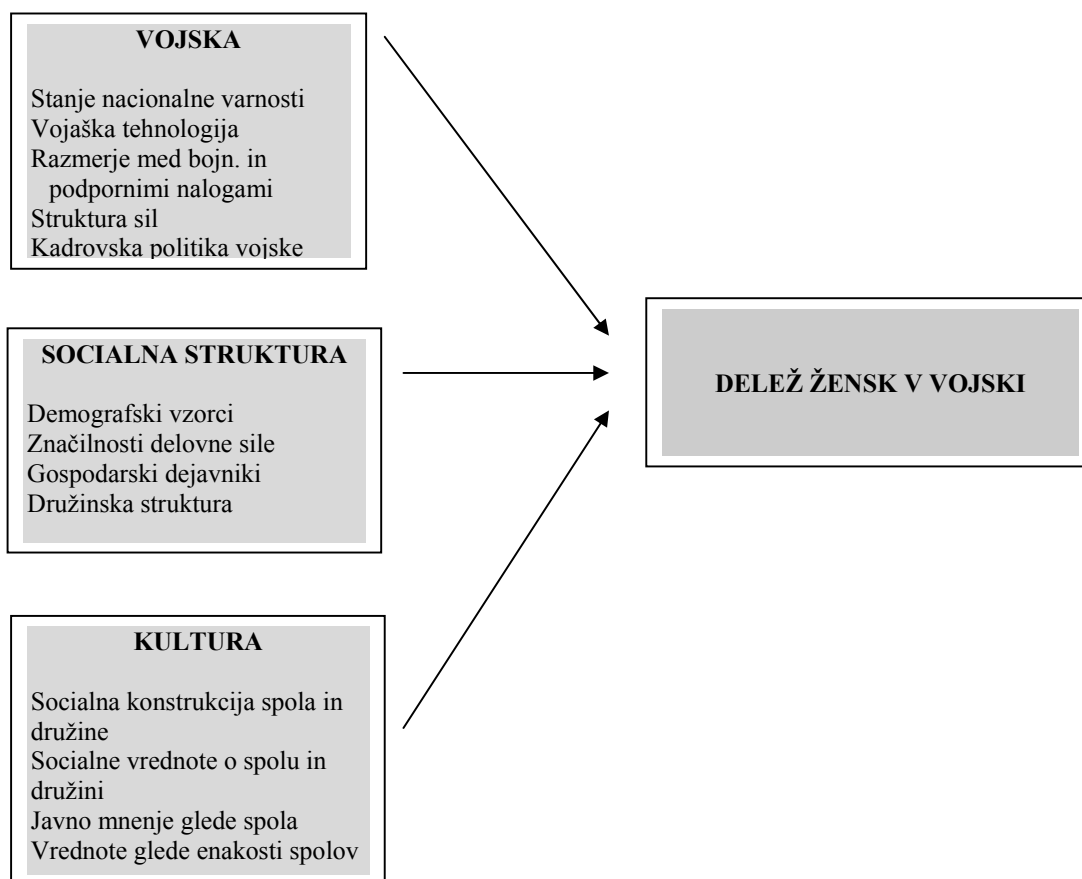
Vendar pomanjkanje delovne sile in povečana potreba po kadrih nista edina dejavnika, ki vplivata na večje vključevanje žensk v oborožene sile. Poleg tradicionalnih dejavnikov obstaja še veliko število drugih dejavnikov, ki vplivajo na delež žensk v oboroženih silah.

V sredini 90-ih je eno najodmevnejših teorij na to temo oblikovala profesorica sociologije Mady Wechsler Segal, ki se v svojem raziskovalnem delu posveča predvsem vprašanju vključevanja žensk v oborožene sile in njihovega položaja v teh. Z njo je postavila temelje za nadaljnje raziskovanje. To je teorija pogojev, pod katerimi se v oboroženih silah vloge žensk širijo ali krčijo, in se nanaša predvsem na zahodne države, kamor spadajo tudi države zaveznitva.

Po Mady Wechsler-Segal (1995: 759) lahko dejavnike, ki vplivajo na povečano integracijo žensk v oborožene sile razdelimo v tri skupine spremenljivk. Vsaka od njih opredeli določeno dimenzijo: vojaško, socialno in kulturološko (glej sliko št. 8.17). Vojaške spremenljivke vključujejo stanje nacionalne varnosti, vrsto in raven vojaške tehnologije, razmerje med bojnimi in podpornimi nalogami, strukturo sil in kadrovske politiko vojske. Socialna struktura vključuje demografske vzorce, značilnosti delovne sile, gospodarske dejavnike in strukturo družin. Kulturne spremenljivke vključujejo socialno strukturo glede spola in družine, družbene vrednote in vrednote glede opredelitve družbenih vlog ter vprašanje enakosti spolov.

Vključevanje žensk v oborožene sile je lahko odvisno od posameznih omenjenih spremenljivk ali od kombinacije slednjih.

Slika št. 8.17: Dejavniki, ki vplivajo na delež žensk v oboroženih silah

Vir: Wechsler-Segal, Mady (1995): Theory of Factors Affecting Women's Military Participation: 759

Pri vojaški dimenziji je integracija žensk v vojsko odvisna zlasti od stanja nacionalne varnosti ali od stopnje ogroženosti države. Bolj kot je ogrožena varnost neke države, pomembnejša je tudi vloga žensk v oboroženih silah. To se je pokazalo zlasti med prvo in drugo svetovno vojno. Wechsler-Segal (1999: 761–762) in Nuciari (2003: 282) pa trdita, da na trajno povečanje deleža žensk v oboroženih silah vplivajo kulturne in družbene vrednote in ne toliko grožnje državni varnosti. Zaradi slednjih se namreč delež pripadnic oboroženih sil poveča samo za nekaj časa. Pomembna spremenljivka v vojaški dimenziji je tudi razvitost vojaške tehnologije. Tehnološki razvoj pomembno vpliva na obliko vojskovanja, pri čemer se fizična moč zamenja s sposobnostjo uma (M. Wechsler-Segal, 1999: 762). Drugi dejavnik za povečano vključevanje žensk v oborožene sile je sprememba strukture oboroženih sil,

predvsem proporcionalno povečanje podpornih delovnih mest, pri čemer se zmanjša število delovnih mest na področju bojnih nalog. Prav tako pomembna je bila v ZDA uvedba poklicne vojske, s katero se je integracija žensk znatno povečala (Wechsler-Segal, 1999: 765).

Glede spremenljivk, ki opredeljujejo družbeno strukturo, so pomembni dejavniki demografskih vzorcev, zlasti ko moška delovna sila ne zadostuje povpraševanju in potrebi po vojaških delavcih, kar se je v ZDA pokazalo pri uvedbi poklicne vojske (Wechsler-Segal, 1999: 766). Značilnost in struktura delovne sile sta pomembna dejavnika vključevanja žensk v oborožene sile. V državah, kjer so ženske tudi sicer bolj integrirane v trg delovne sile, so tudi v večjem številu integrirane v oborožene sile. Ekonomski dejavniki vplivajo na njihovo vključevanje v tem smislu, da visoka stopnja nezaposlenosti povzroča večje zaposlovanje moških v oboroženih silah, pri čemer se zaposlovanje žensk znatno zniža. Prav tako je v zvezi z zaposlovanjem žensk v oboroženih silah pomembna struktura družine neke družbe, ki lahko omejuje ali podpira vključevanje žensk v oborožene sile.

Wechsler-Segal poudarja, da je dimenzija kulture eden najpomembnejših dejavnikov, saj znatno vpliva na značilnosti in spremembe ostalih dveh dimenzij. Socialna struktura spola in družine je kulturološko določena in se v istem kulturnem okolju lahko spreminja skozi čas. Wechsler-Segal meni, da »neka kultura lahko poudari enakost ali razlike med spoloma, kar zelo vpliva na vključevanje žensk v oborožene sile in njihovo vlogo v oboroženih silah. Bolj ko se neke osebne lastnosti opisujejo kot značilne za določen spol in ne kot lastnosti posameznika, tem večje je omejevanje vključevanja žensk v oborožene sile.« Sprememba kulturnih vrednot v zvezi z vlogo žensk v družbi pa je povezana tudi s spremembami v opredelitvi vloge družine; oddaljevanje od tradicionalnega koncepta družine in njene funkcije povzročajo večje vključevanje žensk v oborožene sile.

Spremembe v družbi in vojaški organizaciji v zadnjem obdobju pospešujejo sodelovanje žensk v oboroženih silah. Kateri so tisti dejavniki, ki neposredno vplivajo na vse večje vključevanje žensk v oborožene sile?

Dvojmoč-Kotnik (2002, 1995: 76) razlikuje pet neposrednih dejavnikov, ki vplivajo na proces vključevanja:

- demografska gibanja,
- razvoj vojaške tehnologije, tehnike in oborožitve,
- spreminjanje vloge in nalog oboroženih sil,
- spreminjanje vloge žensk v družbi.

Do okrepljenega vključevanja žensk v oborožene sile prihaja tudi takrat, ko:

- zaradi kakršnihkoli razlogov moški del populacije neke družbe ni sposoben zadovoljiti vseh povečanih potreb po dodatnih človeških virih v vojnah in/ali
- pride do splošnega zmanjšanja interesa za vstopanje v oborožene sile.

Primanjkljaj vojaškega osebja se pojavi ob povečanju števila delovnih mest, ki jih je treba popolniti, ali ob zmanjšanju števila razpoložljivih kadrov. Pomembni primanjkljaji vojaškega

osebja se ponavadi pojavijo takrat, ko je država v vojni ali pa ji vojna grozi. Zagato rešujejo države ponavadi s povečano uporabo žensk za pokritje kadrovske potrebe. Povečane potrebe pa so se pojavile tudi v obdobju vzdrževanja velikih stalnih oboroženih sil, za pokrivanje katerih, predvsem v državah s poklicnimi oboroženimi silami v nasprotju z državami z obvezniškim sistemom popolnjenja oboroženih sil, ni bilo na razpolago dovolj primernih moških (Dvojmoč-Kotnik, 1995: 76).

Moskos pojasnjuje, zakaj je v oboroženih silah ZDA prišlo do povečanja deleža žensk, prav z dejstvom, da z uvedbo sistema poklicnega popolnjenja oboroženih sil v ZDA ni bilo na voljo dovolj moških kandidatov, kljub temu da so dvignili vojaške plače in hkrati znižali pogoje za vstop v oborožene sile. Tudi sedaj v ZDA še vedno prevladuje mnenje, da so ženske pomemben vir za popolnjenje oboroženih sil z moštvom, ker se je zmanjšal interes moških za vstop v oborožene sile po zalivski vojni, tako kot se je to zgodilo po vojni v Vietnamu.

8.1. Vplivi demografskih gibanj

Velikost in struktura prebivalstva sta zelo pomembna dejavnika v kontekstu kadrovske potrebe različnih skupin in organizacij v družbenem sistemu, med katere spada tudi vojaška organizacija.

Glavni značilnosti demografskega dejavnika, ki ju moramo upoštevati ob obravnavanju popolnjenja sil, sta:

- kvantiteta oziroma velikost prebivalstva, pri kateri gre tako za njen absolutni (celotno število prebivalstva) kakor njen relativni vidik (število potencialnih nabornikov),
- kakovost oziroma struktura prebivalstva, pri kateri gre za izobraženost, zdravstveno stanje, disperziranost v prostoru, poklicno, spolno in starostno strukturo (Dvojmoč-Kotnik, 1995: 77).

Tendenca upadanja stopnje rodnosti, ki je opazna v ZDA in večini zahodnih industrializiranih držav od konca petdesetih let, je zmanjšala razpoložljivi kontingent moških, primernih za popolnjenje oboroženih sil. Zaskrbljujoče je predvsem to, da se bo upadanje številčnosti omejenega starostnega razreda nadaljevalo tudi v prihodnje.

Demografska gibanja torej kažejo, da bodo morale ZDA pri popolnjenju oboroženih sil v prihodnosti raziskovati druge možnosti. Nekateri avtorji (Kotnik, Nuciari) predlagajo, poleg drugih možnih rešitev, predvsem povečanje razpoložljive delovne sile z večjim vključevanjem žensk v oborožene sile. To velja predvsem za poklicne oborožene sile, ki bistveno bolj poudarjajo kvaliteto osebja ter v svoje vrste raje sprejmejo ženske, kot da bi znižale standarde popolnjenja.

8.2. Spremenjena vloga žensk v družbi

Težnja po naraščanju odstotka žensk v oboroženih silah industrializiranih držav se povečuje tudi zaradi obsežnega spreminjanja položaja žensk v sodobni družbi, zaradi česar je vedno več žensk, ki želijo svoje sposobnosti uveljaviti tudi na za to netradicionalnih področjih življenja.

Če spreminjanje položaja žensk v sodobnih družbah analiziramo nekoliko natančneje, lahko zasledimo naslednje pomembne spremembe, ki vplivajo na večjo pripravljenost žensk za vključevanje v oborožene sile:

- (1) ženske se poročajo kasneje,
- (2) poročene ženske imajo manj otrok,
- (3) okrepila se je starševska vloga moških, kar razbremeni ženske,
- (4) okrepila se je vloga žensk na trgu delovne sile,
- (5) ekonomsko aktivna populacija v mnogih državah postaja vse bolj ženska.

Odprava vojaške obveznosti je v ZDA potekala hkrati s povečanim poudarjanjem enakopravnosti zaposlovanja žensk. To je bila v bistvu sreča, saj bi bil brez velikega števila žensk na trgu delovne sile uspeh začetnega obdobja poklicnih oboroženih sil še veliko slabši. Vendar pa se je težnja po povečanju odstotka žensk na trgu delovne sile še krepila (Dvojmoč-Kotnik, 1995: 79; Nuciari, 2003: 285).

8.3. Vpliv gospodarskega razvoja

Delež žensk v vojaški organizaciji se je povečal tudi zaradi ekonomskih razlogov. V obdobjih gospodarske rasti in nizke stopnje brezposelnosti se priljubljenost vojaškega poklica zmanjša. Ker je razpoložljive ženske delovne sile proporcionalno več kot moške, in ker so, kar zadeva vojsko, ženske bolj primerne za določena področja v njej, se je vojska v ZDA mnogokrat odločila, svoje kadrovske vrzeli zapolniti z ženskami (DeGroot, 2001: 28).

Ekonomski dejavniki vplivajo na vključevanje žensk v tem smislu, da visoka stopnja brezposelnosti povzroča večje zaposlovanje moških v oboroženih silah, pri čemer se zaposlovanje žensk znatno zniža. Obratno nizka stopnja brezposelnosti povzroča večje zaposlovanje žensk v oboroženih silah.

V ZDA, kjer so ženske tudi sicer bolj integrirane v trg delovne sile, so tudi v večjem številu integrirane v oborožene sile.

8.4 Vpliv razvoja vojaške tehnologije

Eden od pomembnejših dejavnikov za večje vključevanje žensk v oborožene sile je, poleg vloge žensk v družbi in demografskih gibanj, tudi razvoj vojaške tehnologije. Znanstveno-tehnološki napredek je bistveno prispeval k spremenjenim načinom vojskovanja, ki zahteva uvajanje novih kadrovskih profilov in novih rodov v oborožene sile. Namesto fizične moči so

v ospredje prišle druge lastnosti, ki so potrebne za bojno delovanje, kar je posredno vplivalo tudi na vlogo žensk v oboroženih silah.

Znanstveno-tehnološki napredek, ki je pripeljal do večjih možnosti žensk, da lahko sodelujejo v oboroženih silah, vključuje predvsem miniaturizacijo orožja, razvoj zračnih sil ter razvoj v računalništvu, elektroniki, robotiki in genskem inženiringu (Binkin v Segal, 1995: 763).

Tako poudarja tudi Dvojmoč-Kotnik (1995; 79), da »sodobna vojaška tehnika zmanjšuje razliko v primernosti moških in žensk za opravljanje vojaške službe, saj je miniaturizacija orožja zmanjšala pomen fizične moči za opravljanje vojaške službe. Poleg tega je obsežnejše vključevanje žensk v oborožene sile v današnjem času manj dvomljivo kakor v preteklosti, saj sodobna vojaška tehnika in oborožitev omogočata povsem uspešno nadomeščanje moških, ker na sodobnem bojišču pogosto ni več fizičnega stika med vojskujočima se stranema, vse pogosteje pa med njima ni niti vizualnega stika«.

Oborožene sile ZDA sodijo med države, ki so zelo tehnološko usmerjene, s čimer se povečuje tudi njihova odprtost za ženske. Uvajanje zmogljivejših oborožitvenih sistemov ni poljubno in neodvisno, ampak je tudi povezano z načinom pridobivanja kadrov. Tako lahko opazimo, da so poklicne oborožene sile v primerjavi z obvezniškimi sistemi veliko bolj razvite na tehnološkem področju, s čimer se poveča tudi potreba po specialističnih tehničnih opravilih, s tem pa se zelo povečajo tudi možnosti za zaposlovanje žensk na tistih nalogah, ki niso bojne (Dvojmoč-Kotnik, 1995: 79).

Znanstveno-tehnološki razvoj pomembno vpliva na vse štiri zvrsti oboroženih sil ZDA, vendar ima vsaka posamezna zvrst različno stališče do vključevanja žensk v oborožene sile.

Med vsemi zvrstmi ima vojaško letalstvo največji delež žensk (glej 5. poglavje), kajti kot tehnološko razvita zvrst vključuje več tehničnih dolžnosti kot bojvniških. Večina sistemov iz njihove oborožitve zahteva visoko izobražene posameznike, pomen fizične moči pa je manjši kot pri drugih zvrsteh. Prav tako tudi vojaška mornarica temelji na uporabi zapletenih oborožitvenih sistemov, ki zahtevajo kakovostno vojaško osebje. Glavne omejitve v vojaški mornarici izvirajo predvsem iz omejenih namestitvenih zmogljivosti na nekaterih ladjah in podmornicah. Tudi enote kopenske vojske uvajajo vedno bolj avtomatizirane oborožitvene sisteme. Kljub temu je delež žensk v tej zvrsti nekoliko manjši, kajti vsebuje še veliko število dolžnosti, ki zahtevajo fizično moč in so povezane z neposrednim bojevanjem. Enako velja tudi za mornariško pehoto, ki vključuje določene, ženskam nedostopne dolžnosti na področju pehote, v tankovskih in jurišnih amfibijskih enotah.

8.5 Vpliv spreminjanja vloge in nalog oboroženih sil ZDA

Po koncu hladne vojne se je vloga ameriških oboroženih sil bistveno spremenila. Pojavili so se novi viri ogrožanja in nova konfliktna območja, ki so bistveno vplivala na poslanstvo, naravo in uporabo sodobne ameriške vojske. Poleg novih razmer, ki so nastale po padcu železne zavese, so na poslanstvo vojske vplivale tudi tehnološke spremembe in družbeno-kulturni razvoj.

Tako meni tudi Dvojmoč-Kotnik (1995: 80): »Očitno je, da so današnje razmere, v katerih opravlja vojaštvo instrumentalne funkcije, za sodobno vojsko bistveno drugačne kakor v obdobju hladne vojne. To tudi pomeni, da je treba danes pri zagotavljanju vojaškega vidika nacionalne in mednarodne varnosti poleg prejšnjega razlikovanja med vojno in mirom upoštevati še celo vrsto novih situacij, ki zahtevajo nova poslanstva in oblike uporabe oboroženih sil... Nove razmere vplivajo na pojav sprememb in novih nalog tako zunaj oboroženih sil, pri čemer gre za funkcionalni vidik, kakor tudi znotraj oboroženih sil, pri čemer gre za organizacijski vidik.« Spremembe se torej nanašajo na splošno na opredelitev vojaške doktrine in konkretno na predelitev operativnih nalog.

Nove naloge, s katerimi se sooča tudi sodobno ameriško vojaštvo, zadevajo zlasti področje mirovnih operacij, zagotavljanje humanitarne podpore in naloge s področja upravljanja s krizami. Te odločilno vplivajo tudi na način popolnjevanja oboroženih sil in delujejo pozitivno na vključevanje žensk v oborožene sile (International Military and Defense Encyclopedia, 1993: 2949). Pri tem gre za dva bistvena razloga. Prvič, izvajanje teh nalog ne zahteva velike fizične moči in uporabe orožja. Potrebne so druge lastnosti, kot na primer sposobnost pogajanja, razumevanja različnih kultur, empatije do civilnega prebivalstva v območju operacije, pri tem pa je uporaba orožja omejena na najmanjšo možno mero. Drugič, ker pomenijo mirovne operacije za mnoge, predvsem revnejše, sodobne vojske vir dobrega zaslužka, se veliko moških prijavlja na mirovne misije zunaj države, ob tem pa mora vse več vojaških nalog prevzeti ženska delovna sila (Jelušič, 2002: 12).

8.6. Primerjava motiviranosti za vključevanje v oborožene sile med moškimi in ženskami

Charles Moskos (1990: 2) je v Panami kmalu po ameriški invaziji opravil pogovore s pripadniki ameriških oboroženih sil glede njihove motiviranosti za vključevanje v oborožene sile. Ugotovil je, da se je motiviranost med ženskami in moškimi zelo razlikovala. Moški so sledili bolj gospodarsko-materialnim ciljem. Njihovi družinski člani pa so podpirali njihovo odločitev, da se vključijo v oborožene sile.

Ženske so za razliko od moških sledile drugačnim ciljem. Njihova motiviranost je temeljila bolj na negospodarskih ciljih. V primerjavi z moškimi so se zdele tudi bolj neodvisne, samostojne in celo bolj pustolovske kot njihovi moški kolegi. Njihovi družinski člani jih pri odločitvah, vstopiti v vojsko, večinoma niso podpirali. Ženske so se odločale vstopiti v vojsko, ker so želele opravljati nekaj drugega kot tradicionalno žensko delo in so se odločile oddaljiti od dolgočasnega vsakdanjaka ali zapustiti kraj bivanja, ki se jim je zdel preveč dolgočasen in provincialen.

Kar je glede vključevanja v vojsko pritegnilo moške in ženske, so zlasti izobraževalne ugodnosti, ki jih nudi vojska.

Iz tega bi lahko zaključili, da si ženske za reševanje eksistenčnih vprašanj izbirajo zaposlitve v drugih, nevojaških, sektorjih. Vendar velja poudariti, da gre tukaj za segment zaposlenih v ameriški vojski, ki so se udeležili bojnih operacij. Upoštevati je treba tudi dejstvo, da nudi ameriška vojska poleg izobraževanja številne ugodnosti, ki prav gotovo pritegnejo tudi večje

število žensk, ki v vojski ne iščejo samo pustolovščine, ampak sledijo tudi gospodarskim ciljem.

9. VPLIVI VKLJUČEVANJA ŽENSK V OBOROŽENE SILE ZDA

Eden od mnogih argumentov, zakaj se naj ženske ne bi vključevale v oborožene sile, je tudi mnenje nekaterih, da prisotnost žensk v enotah, predvsem bojnih, predstavlja moteči faktor in da ženske tako ogrožajo moralo, kohezijo³⁴, bojno učinkovitost³⁵ in v končni fazi tudi pripravljenost enote. Moški menijo, da je vključevanje žensk v vojaške enote provokacija in gledajo na ženske kot na marginalno skupino, ki s svojo prisotnostjo ogroža bojno delovanje vojske.

Nekateri avtorji (Dvojmoč-Kotnik, 2002: 50; deYoung, 2003: 135–166) navajajo več razlogov, zakaj prisotnost žensk v enotah moti moške pri opravljanju njihovih vojaških dolžnosti. Ti razlogi so:

- (1) težnja moških, da prevzamejo zaščitniško vlogo in da želijo pomagati ženskam,
- (2) tekmovanje za spolne partnerje,
- (3) neprimerno spolno vedenje,
- (4) nepripravljenost podrediti se ženski avtoriteti,
- (5) oviranje moškega povezovanja,
- (6) ranjenost, smrt in posilstvo ženske lahko demoralizira vojake.

Vsi ti razlogi po mnenju mnogih nasprotnikov vključevanja žensk v ameriške oborožene sile povzročajo znižanje operativne sposobnosti enot in negativno vplivajo na uspeh vojaških operacij.

9.1. Kohezija in bojna pripravljenost

Vojska se zelo razlikuje od civilne družbe. V primerjavi s civilno družbo je izrazito izolirana in kompleksna organizacija in zato je pomembno, da vključevanje žensk vanjo poteka pravilno. Moški in ženske med usposabljanjem ali opravljanjem drugih nalog živijo za neko časovno obdobje na zelo tesnem prostoru, kjer so razmere za življenje in delo zahtevne in stresne. Na takem izoliranem in omejenem prostoru so medčloveški odnosi zelo pomembni.

Ker se v oboroženih silah opravljanje dolžnosti splošno ocenjuje na kolektivni ravni, je kohezija enote zelo pomemben dejavnik. Torej ni pomembna kvaliteta dela posameznika, ampak kvaliteta opravljanja naloge neke skupine³⁶ ali enote, pri čemer izvedba dela neke skupine ne predstavlja seštevek dela različnih posameznikov. V oboroženih silah se to imenuje kohezija (Nuciari, 2003: 290).

³⁴ Kohezija pomeni obstoj možnih vezi, medsebojnega spoštovanja, zaupanja in razumevanja med pripadniki posamezne enote. Posebej je ranljiva v najtežjih razmerah, v boju, ko so predanost posameznikov, da bi ostali v enoti, ter motivacija, da bi izpolnili zastavljeni cilj, pod velikim pritiskom (deYoung, 2001: 137).

³⁵ Bojna učinkovitost je sposobnost enote, njenega oborožitvenega sistema ter opreme, da izvede dodeljeno nalogo, vlogo ali funkcijo.

³⁶ angl. group performance

DeYoung (2001: 137) v svoji empirični raziskavi o spolnem vedenju v oboroženih silah ZDA navaja naslednjo definicijo kohezije:

Kohezija je prisotnost močnih vezi med pripadniki neke skupine, ki temeljijo na medsebojnem spoštovanju, zaupanju in razumevanju drug drugega.

Vprašanje vključevanje žensk v oborožene sile se pogosto povezuje z vplivom na pripravljenost neke enote ali vojske, ki je močno odvisna od tovarštva in solidarnosti med pripadniki in ki se okrepi zlasti v stresnih situacijah, s katerimi se pripadniki soočajo. Prav tako se prisotnost žensk povezuje z vplivom na kohezijo in posledično na bojno učinkovitost te enote.

Nasprotniki obsežnejšega vključevanja žensk trdijo, da je mogoče potrebno stopnjo kohezije in bojne učinkovitosti zagotoviti samo v spolno homogenih (seveda moških) enotah. Nekateri avtorji tudi poudarjajo, da bi vključevanje žensk v bojne enote še bolj zmedlo že tako zmedeno bojno okolje in predvsem zmanjšalo agresivnost enote kot celote. Agresivnost bi bila namesto navzven obrnjena navznoter. Takšne pojave je mogoče nadzorovati med običajnim osemurnim delavnikom, nikakor pa ne med celodnevniimi in celotedenskimi bojnimi aktivnostmi (Dvojmoč-Kotnik, 2002: 51).

To vprašanje je bilo predmet mnogih ameriških socio-psiholoških raziskav bojne pripravljenosti. Predvsem so se te raziskave osredotočile na vprašanje, ali prisotnost žensk v enotah ogroža pripravljenost in učinkovitost vojaških enot.

Kot kažejo nekatere ameriške raziskave, vključevanje ženskega osebja v prej izključno moško okolje v začetnem obdobju zagotovo privede do trenutnega zmanjšanja kohezije v enotah. Dokler vsi skupaj ne zaključijo procesa začetnega oblikovanja in se ne prilagodijo sodelovanju ter ne oblikujejo skupnih navad in standardov, se je pač treba sprijazniti s konfliktnostjo v okviru manjših oddelkov. Na podlagi opazovanja spolno mešanih enot so v ZDA spoznali, da je kohezija vojaških enot dejansko v prvi vrsti odvisna od skupnih izkušenj njihovih članov v nevarnih situacijah, ne pa od njihove spolne pripadnosti (Haller in Miller, 1997: 5).

V osemdesetih letih so v ZDA opravili tudi raziskave, s katerimi so hoteli določiti najvišji delež žensk v enotah, ki še ne bi zmanjšal bojne pripravljenosti in učinkovitosti. Izvedli so tridnevno preverjanje nebojnih enot, nameščenih v ZDA, z arbitrarno določeno 37-odstotno žensko sestavo in ugotovili, da ni statistično pomembnih kazalcev, ki bi kazali na znižanje operativne sposobnosti enot. Ker so prisotni očitno pričakovali drugačne rezultate, so zahtevali tridesetdnevno preverjanje enot ob njihovi premestitvi v Evropo, vendar so bili prejšnji rezultati potrjeni (Wechsler-Segal, 1995: 770).

Pomembna na tem področju je bila raziskava *New Opportunities for Military Women* Laure Miller in Margareth Haller za Nacionalni inštitut za raziskave na področju obrambe, RAND, ki je bila opravljena leta 1997. Cilj te študije je bil »kratkoročni analitični poskus oceniti

napredek pri vključevanju žensk v vojaške službe ter vplive te integracije na izbrane vojaške enote.« (Haller in Miller, 1997: 5). Omenjena raziskava je bistveno vplivala na spremembe na področju zakonodaje, ki obravnava vprašanje integracije žensk v oborožene sile ZDA. Posledica tega je bila, da so se za ženske odprla številna nova delovna mesta v ameriški vojski, razen nekaterih delovnih mest, ki so povezana z neposrednimi bojnimi nalogami na kopnem.

Raziskava je bila izvedena v petih enotah kopenske vojske, sedmih mornariških in dveh enotah mornariške pehote. Te so vključevale enote, bojno podporo in zagotovitev delovanja. Avtorici raziskave sta ugotovili, da ima »integracija žensk v enote oboroženih sil le majhen vpliv na pripravljenost, kohezijo in moralo enote.« (Haller in Miller, 1997: 99). Sicer zagotavljata, da to ne pomeni, da vključevanje žensk v oborožene sile nima nikakršnega vpliva, vendar trdita, da so drugi dejavniki, kot sta vodenje in usposabljanje, bolj pomembni in da imajo večji vpliv na kohezijo in moralo v vojaških enotah. Spol naj bi vplival na kohezijo le v primeru, ko so v enotah obstajale konfliktna skupine, medtem ko prisotnost žensk ni prav nič vplivala na enote z visoko stopnjo kohezije.

Izkušnje zalivske vojne kažejo, da uporabnost spolno mešanih enot na sodobnem bojišču ni vprašljiva, saj je generalka ameriške vojske Jeanne Holm izjavila, da »izkušnje iz te operacije kažejo na sposobnost moških in žensk za skupno opravljanje nalog neposredno na bojišču«. Raziskave so celo pokazale, da so moški v spolno mešanih enotah vse naloge izvajali mnogo bolj intenzivno in dosledno (Dvojmoč-Kotnik, 2002: 52).

Rosen, Knudson in Fancher (2003: 346) so v svoji raziskavi potrdile, da prisotnost žensk v enotah lahko celo pripomore k izboljšanju negativnih kulturnih in družbenih stereotipov pripadnikov o ženskah v vojski.

Torej lahko zaključimo, da integracija žensk sama ne vpliva bistveno na kohezijo neke enote. Poleg tega lahko celo trdimo, da je uspeh integracije pripadnic v neko enoto odvisen od vodstvenih sposobnostih nadrejenih, v tem primeru poveljnikov (Nuciari, 2003: 292). Raziskave o vključevanju žensk v tipično moške institucije so pokazale, da so ženske opravljale delo bolj s poudarkom na timskem delu in na sodelovanju (Bystydzienski, 1993: 45).

10. PRISTOP RAZLIČNIH VLADNIH IN NEVLADNIH AKTERJEV K ZAPOSLOVANJU ŽENSK V VOJSKI

Zaradi vprašanja vključevanja žensk v oborožene sile ZDA, zlasti vprašanja sodelovanja žensk v bojnih operacijah, so se razvnele številne politične razprave. Javnost, akademiki, novinarji in pripadniki vojske utemljujejo primernost žensk za vključevanje v vojsko na različne načine. Na splošno pa obstajata dve nasprotni strani: tista, ki zagovarja *pravičnost in demokratske vrednote* (ženske naj bi sodelovale v bojnih operacijah, če same tako želijo), ter tista, ki zagovarja *učinkovitost* vojske (predvsem se sprašuje, ali bi sodelovanje žensk v bojnih operacijah poslabšalo pripravljenost, bojno sposobnost in moralo).

Nasprotniki in tudi zagovorniki večjega vključevanja žensk v oborožene sile ZDA vključujejo pripadnike in pripadnice oboroženih sil ZDA, politične predstavnike, sociologe, psihologe, zgodovinarje in druge izvedence (Pipe-Kennedy, 2000: 40). Vsak navaja in poudarja argumente, ki so v skladu z njegovimi prepričanji in v njegovem interesu.

Mnogi avtorji utemljujejo svoje argumente za večje vključevanje žensk v oborožene sile ZDA z upoštevanjem demokratičnih vrednot. Tako meni Snyder (2003: 185), da mora ameriška vojska zaščititi demokratično družbo in istočasno pomagati pri vzdrževanju demokratičnih vrednot. To pa se lahko zagotovi samo tako, da so ženske tudi v vojski enakopravne moškim in se, enako kot moški, vključujejo v vsa področja vojske.

Zagovorniki vključevanja žensk v oborožene sile ZDA svojo podporo pojasnjujejo z njihovim prispevkom k demokratičnim vrednotam in utemljujejo svoje trditve na naslednji način (Goldstein, 2003: 100):

- a) ženske kot državljanke demokratične republike so enakopravne moškim državljanom;
- b) kot take morajo z moškimi deliti svojo vojaško dolžnost, ki je potrebna za obrambo svoje države,
- c) pri čemer so vplivi vključevanja žensk v oborožene sile na bojno učinkovitost minimalni.

Ta pogled je v nasprotju s konzervativno miselnostjo, da je bojevnik lahko zgolj moški, ter se opira na enakopravnost spolov na vseh ravneh (Snyder, 2003: 186).

Tisti, ki so za sodelovanje žensk v oboroženih silah, argumentirajo svoje prepričanje s tem, da je vpliv žensk v bojnih operacijah minimalen. Ženskam bi bilo potrebno omogočiti vse poklicne možnosti, za katere so kot posameznice kvalificirane, in se jih ne bi smelo izključiti zaradi spolne pripadnosti.

Zagovorniki vključevanja žensk v oborožene sile se opirajo tudi na trditev, da se bo vloga vojske v prihodnosti spremenila. Samo bojevanje bo potekalo bolj na področju tehnologije, vloga vojske se bo spremenila. Njen namen ne bo več bojevanje in zavzemanje nekega območja, ampak predvsem miroljubne naloge, kot so naloge v podporo miru. Prav za te so primerne ženske osebne lastnosti (stereotipi), ki so pred tem veljale kot omejevalni dejavniki pri vključevanju žensk v oborožene sile: prijaznost, spravljiva narava žensk ter zmožnost kontrolirati svojo agresivnost so zelo učinkovite pri opravljanju nalog v podpori

miru. Pri tem so lahko, po mnenju zagovornikov vključevanja žensk v oborožene sile, te še bolj učinkovite kot moški (DeGroot, 2001: 23).

Nasprotniki vključevanja žensk v oborožene sile se opirajo zlasti na argument učinkovitosti. Menijo, da je treba dati prednost glavni nalogi vojske, in to je zmagovati v vojnah, ter da vojska ni prostor za izvajanje socialnih eksperimentov. Eden izmed pomembnih zagovornikov tega mnenja je upokojeni general Norman Schwarzkopf, ki meni, da odločitev o vključevanju žensk v oborožene sile mora temeljiti na vojaških standardih, ne pa na pravicah žensk (Goldstein, 2003: 101).

Konzervativci menijo, da vključevanje žensk zmanjšuje vojaško učinkovitost Združenih držav Amerike. Feminizacija vojske naj bi sicer bila politično korektno dejanje, ki pa škoduje bojvniški tradiciji. Njihovo sporočilo je jasno: vključevati ženske v vojsko pomeni izgubiti vojne v prihodnosti (DeGroot, 2001: 23).

Nasprotniki vključevanja žensk v oborožene sile se opirajo zlasti na mnoge stereotipe o ženskah, namreč da so v primerjavi z moškimi šibke emocionalno in telesno. Menijo, da so primerne za miroljubne vloge, kar argumentirajo z dejstvom, da je njihova naravna vloga rojevanje, ne pa ubijanje (DeGroot, 2001: 2). Argumentirajo tudi, da ženske ne razpolagajo z zahtevano mero agresivnosti, ki je potrebna za opravljanje vojaškega poklica.

Dvojmoč-Kotnik (2002: 32) meni, da je »resnica najbrž, tako kot vedno, nekje vmes. Po eni strani je treba priznati pravico žensk do enakopravnosti tudi na tem nekoliko posebnem področju človekove aktivnosti, vendar je hkrati treba paziti, da slepo in preveč aktivistično ter čustveno vztrajanje pri tovrstnih zahtevah ne bi pomenilo dejanskega slabljenja učinkovitosti oboroženih sil.«

10.1. Vladne organizacije

Na področju zaposlovanja žensk v ameriški vojski obstaja kar veliko število vladnih in nevladnih organizacij, ki se ukvarjajo s to problematiko.

Ena izmed pomembnih vladnih organizacij, ki se ukvarja z vprašanji problematike zaposlovanja žensk v ameriških oboroženih silah, je Svetovalni odbor obrambnega ministrstva za pripadnice oboroženih sil ZDA (Defence Advisory Committee on Women in the Services – DACOWITS), ki je bil ustanovljen leta 1951. Odbor je ustanovil takratni obrambni minister George C. Marshall, ki je želel vključiti več žensk v ameriške oborožene sile ter tako zagotoviti več vojaškega osebja za korejsko vojno (Goldstein, 2003: 100-101). Odbor nudi informacije, nasvete in priporočila v zvezi z vprašanji, ki se nanašajo na pripadnice oboroženih sil ZDA. Skupina je sestavljena iz strokovnjakinj in tudi nekaj strokovnjakov, ki so bili imenovani s strani kongresa ter služijo 3-letni mandat v odboru. Odbor se v glavnem zavzema za vključevanje žensk v oborožen boj ter pomaga tudi pri manjših vprašanjih, kot na primer zagotovitev primerne opreme, oblačil in obutev za ženske. V času Bushevega predsednikovanja se je število članic te organizacije zmanjšalo za polovico. Glavni razlogi za zmanjšanje števila članov organizacije in druge kadrovske spremembe je bilo njihovo zavzemanje za večjo udeležbo žensk pri opravljanju bojnih nalog. Zlasti so se zavzemali za

zaposlovanje žensk na podmornicah, opravljanje dolžnosti v enotah za specialne operacije in v enotah večcevni raketometov. Prav zaradi teh stališč je Ministrstvo za obrambo ZDA razpustilo odbor, sestavili so novo ustanovno listino in določil njegove nove člane (Curphey, 2004: 3).

Druge organizacije, ki se prav tako ukvarjajo s problematiko vključevanja in položaja žensk v oboroženih silah ZDA, so med drugim Center za veteranke (Center for Women Veterans), Defense Equal Opportunity Management Institute (DEOMI) in Svetovalni odbor za veteranke (Advisory Committee on Women Veterans). Center za veteranke je veliko pripomogel k izboljšanju položaja ameriških veterank. Zagotovil jim je dostop do različnih veteranskih ugodnosti, na primer na področju zdravstvene oskrbe in zdravstvenega zavarovanja. Zagotavlja jim tudi številne svetovalne storitve glede poklica in izobraževanja (US CODE, 38. poglavje, 2. del, 318. člen). Svetovalni odbor za veteranke posreduje informacije, nasvete in priporočila v zvezi z vprašanji, ki se nanašajo na veteranke oboroženih sil ZDA. Skupina je sestavljena iz predstavnic veterank ter strokovnjakinj in tudi nekaj strokovnjakov s tega področja, ki so bili imenovani s strani kongresa ter služijo 3-letni mandat v odboru.

10.2. Nevladne organizacije

Med nevladne organizacije spadajo Women's Research & Education Institute (WREI), Minerva Center, National Women's Law Center, Women in Military Service to America itd. Tukaj gre zlasti za neprofitne organizacije, ki raziskujejo status pripadnic ameriških oboroženih sil. Minerva Center deluje na primer kot založba za raziskovalne študije in nudi tudi obsežno bazo podatkov o omenjeni problematiki. Prav tako je tudi WREI neprofitna organizacija, ki se posveča istemu vprašanju, s tem da zbira statistične podatke, opravlja raziskave in pripravlja študije o različnih vidikih vključevanja žensk v oborožene sile ZDA. Te informacije so bistven vir ameriške administracije pri sprejemanju odločitev zadevne problematike.

Na ravni zveze Nato se s problematiko vstopanja žensk v oborožene sile ukvarja Odbor za vprašanja žensk v oboroženih silah zveze Nato, ki je bil ustanovljen leta 1973 in čigar naloga je svetovati vodstvu in državam članicam o vprašanjih, ki se nanašajo na ženske v silah zveze.

10.3. Predstavitev problematike vključevanja žensk v oborožene sile v javnih medijih

Vključevanju žensk v oborožene sile ZDA se ameriški mediji posvečajo že več kot petdeset let. V vseh teh letih je bilo o vstopanju žensk v oborožene sile ZDA in njihovi vlogi v vojaški organizaciji veliko napisanega. Področja tematike vključevanja žensk v ameriške oborožene sile, ki so jih poudarjali ameriški javni mediji, so bila:

- a) prisotnost, izvajanje nalog in izkušnje žensk v ameriških oboroženih silah,
- b) spremembe vojaških standardov in »družbeno eksperimentiranje« na osnovi vojaških potreb,
- c) argumenti nasprotnikov vključevanja žensk v oborožene sile,
- d) razprava o pravicah in odgovornostih pripadnic oboroženih sil ZDA,

e) ženske v vojnah (Fenner, 2003: 7).

Predstavitev integracije žensk v oborožene sile ZDA je bila na začetku zelo problemska. S povečanim vključevanjem žensk med drugo svetovno vojno so se ameriški mediji ukvarjali zlasti z moralnimi vrednotami pripadnic. Javna občila so se posvečala predvsem banalnim vprašanjem, kot na primer primernosti ličila in uniform, ali predstavljala pripadnice kot ženski objekt, s tem pa so prikrivala njihove resnične dosežke in prispevke ameriški vojski. Namen takšne predstavitve vključevanja žensk v oborožene sile ZDA je bil pomiriti strahove ameriške javnosti glede posledic vključevanja žensk v moško dominantno institucijo. Javnost se je namreč bala maskulinizacije žensk, ki bi posledično vodila v spremembo družbenih in kulturnih vrednot v Združenih državah Amerike. Nekateri javni mediji so tudi senzacionalizirali vprašanja morale pripadnic ameriških oboroženih sil. Namen takšne predstavitve pa je bil predvsem blatiti njihov ugled in tako javnost prepričati o njihovi neprimernosti za opravljanje dela v vojski. Vodilni predstavniki ameriške vojske so se zelo trudili, da bi popravili ugled žensk v oboroženih silah, saj so z njimi želeli popolniti nastale kadrovske vrzeli. Kljub temu se javno mnenje o ženskah v oboroženih silah ni uspelo izboljšati. Javnost si namreč bolj zapomni senzacionalistične govornice o nemoralnem vedenju pripadnic kot pomembnost njihovega prispevka za vojsko ali stisko, s katero so se te ženske soočale v vojski (Fenner, 2003: 6-9).

Pravzaprav so takšne govornice in takšno poročanje o vključevanju žensk imele pomemben vpliv na zaposlovanje žensk v oborožene sile ZDA celo v 70-tih in še dalje. Med panamsko vojno so mediji veliko poročali o prispevku pripadnic, vendar so tudi v tem primeru prikazovali popačeno sliko. Prikazovali so jih na primer kot matere, ki objemajo svoje dojenčke v slovo, napihovali spolne aktivnosti med ženskami in moškimi med opravljanjem nalog na terenu ter pretiravali z deležem nosečnic med ženskami, ki so bile nameščene v tujini. Kot v preteklosti se je ženske predstavljalo kot lahkoživke in pustolovke, ki so škodovale bojni pripravljenosti in učinkovitosti ameriške vojske.

Drugi klišeji, ki so jih uporabljali mediji, so, da vojska privlači »tradicionalne moške« in »netradicionalne« ženske. Ta kliše poudarja ugibanja, da so pripadnice vojske homoseksualno usmerjene. Dejstvo je, da so heteroseksualne ženske pogosto označene kot možače zaradi svojih kompetenc in samozavestnega nastopanja (Fenner, 2003: 20).

V zadnjem času so zelo popularna poročanja o spolnem nadlegovanju v ameriški vojski, kar, po mnenju nekaterih, vrže slabo luč na vojsko. Nekateri novinarji krivijo integracijo žensk za vse slabosti v vojski, vključujoč slabo pripravljenost vojske in letalske nesreče. Mnoga dejstva se zamolčijo ali se dogodki prikažejo v drugačni luči, kot so se v resnici zgodili (Wechsler-Segal, 1993: 50). Javna občila imajo tudi pozitiven vpliv na vključevanje žensk v oborožene sile. Pravzaprav je njihovo poročanje o tej temi glavni razlog, da se število deklet, ki se za ta poklic odločajo, povečuje (Wechsler-Segal in drugi, 2003: 50). Med prvo zalivsko vojno je sodelovalo 41.000 pripadnic oboroženih sil ZDA. Izčrpno poročanje medijev o njih je povečalo javno ozaveščenost o problematiki vključevanja žensk v oborožene sile (Wechsler-Segal in drugi, 2003: 56).

10.4. Stališče vojske, ministrstva za obrambo in vlade glede vključevanja žensk v oborožene sile ZDA

Ameriška vojska je vedno potrebovala ženske na različnih delovnih mestih. Vendar je bila ta potreba med drugo svetovno vojno in po njej le začasna in pogojena z izrednimi razmerami. Ženske so vključevali zlasti v feminizirane poklice, kot so bolničarke, telefonistke in podobno. Medtem ko si javnost in nekateri predstavniki v kongresu niso mogli zamisliti popolne integracije žensk v vojsko, jih je kopenska vojska uspešno vključevala v svojo stalno sestavo, in sicer v obliki ženske enote WAC. Mnogi višji častniki so sicer temu nasprotovali, vendar so kasneje spremenili svoje mnenje zaradi učinkovitosti, zmogljivosti in zavzetosti pripadnic oboroženih sil ZDA (Fenner, 2003: 5 - 18).

Po drugi svetovni vojni je vojska želela zadržati pripadnice, zlasti na tistih delovnih mestih, kjer so se že med vojno izkazale boljše ali enako dobro od moških, ali na delovnih mestih, ki so se medtem feminizirala. Poleg tega si je vojska želela večji nadzor nad ženskami v vojski in njihovim poklicnim razvojem, kar je bil možno samo, če so bile redno zaposlene v vojski. Kot posledica tega je ameriški kongres leta 1947 sprejel sklep, da bo vojska sprejela ženske v svojo stalno sestavo. Cilj tega sklepa je bil ustvariti jedro pripadnic, ki bi bilo dobro pripravljeno in usposobljeno, če bi prišlo do povečane potrebe ob morebitnem spopadu. Kljub temu, da so bili vodilni vojaški predstavniki in ameriški senat naklonjeni integraciji žensk v vojsko, se je postopek za njihov sprejem v vojsko upočasnil z razpravo predstavniškega doma ameriškega kongresa.

Te razprave so zajemale predvsem naslednje točke:

- razlika v fizični moči,
- biološke razlike med ženskami in moškimi,
- emocionalna nestabilnost žensk,
- maskulinizacija žensk, ki bi imela za posledico uničevanje ameriške kulture.

Nasprotniki so zlasti poudarjali, da bi bilo primernejše vključiti ženske v rezervno sestavo, čemur so nasprotovali vojaški predstavniki. Slednji so s svojim pričevanjem v predstavniskem domu poskušali dokazati, da bi bilo težko pridobiti zadostno število dobro usposobljenega rezervnega ženskega kadra. Ta razprava bi se vlekla v nedogled, če ne bi takratni minister za obrambo, James Forrestal, javno podpiral Zakon o integraciji žensk v oborožene sile ZDA, ki je bil končno sprejet leta 1948 (Fenner, 2003: 9). Čeprav je zakon omogočil ženskam trajno zaposlitev v vojski in jih je vojska tudi spodbudila pri izoblikovanju njihovih vojaških karier, pa k temu omejitve v zakonu prav gotovo niso prispevale pozitivno.

Stališče ameriške vojske do vključevanja žensk v to organizacijo se je spremenil v začetku 60-tih. To dokazuje, da je bila ameriška vojska zelo nekonsistentna v svoji politiki vključevanja žensk v vojsko. Vojska je ponovno želela zmanjšati delež žensk, ker ni potrebovala toliko osebja in ker je na tak način želela znižati stroške. Toda mnoge študije so dokazovale prav nasprotno in tako vplivale na javno mnenje. Tudi ameriško vojaško posredovanje v južnovzhodni Aziji je vplivalo na povečanje kadrovskih potreb. Spopadi so pokazali, da se je

način bojevanja spremenil in da bo ameriška vojska potrebovala več osebja. Postalo je jasno, da bo kadrovsko pomanjkanje treba rešiti tudi z večjim vključevanjem žensk, predvsem v vlogi bolničark. To potrebo je spoznala tudi Johnsonova administracija, ki je uvedla nekaj ugodnosti za pripadnice oboroženih sil ZDA in ukinila nekatere zakonske omejitve (Fenner, 2003: 11).

Ameriška vojska je med vietnamsko vojno poskušala svoje vrzeli popolniti z moškimi kadri, zaradi česar je morala povečati pridobivanje moških obveznikov. Kot je zgodovina pokazala, je bila to napaka, kajti velike izgube ameriških vojakov so v ZDA povzročale množičen odpor državljanov ZDA proti vojaškemu posredovanju v Vietnamu. Da bi umirili napetost in obvladali situacijo v državi, je predsednik Nixon ukazal umik ameriških sil iz Vietnama in predlagal prehod v poklicno vojsko.

Po uvedbi poklicne vojske leta 1973 je kongres še bolj izrazito podpiral programe večjega vključevanja žensk v oborožene sile. Razloga za to sta bila emancipacija žensk in predvsem popolnjevanje kadrovskih vrzeli, ki so nastale z ukinitvijo obvezniške vojske. Poudariti je treba, da so bili za integracijo žensk v vojsko bolj zagreti politični kot vojaški voditelji. Politični akterji so razumeli pomen emancipacije žensk v družbi, medtem ko so se nekateri predstavniki vojaškega sistema bali feminizacije vojske. Vendar so se slednji dobro zavedali, da nimajo druge alternative, razen ponovne uvedbe obvezniškega vojaškega sistema, kar bi bil lahko zgrešen političen korak (O'Neill, 2001: 189).

Med Carterjevo administracijo se je nadaljevalo odpiranje novih delovnih mest za ženske. Predsednik Carter je celo neposredno izjavil, da podpira nadaljnje vključevanje žensk v oborožene sile, zlasti po napadu Sovjetske zveze na Afganistan leta 1972 (Fenner, 2003: 14). Tudi v 80-tih letih je vojska opustila veliko ovir in omejitev za ženske ter odprla veliko novih delovnih mest, vključno s poleti v nebojne namene in z nekaterimi dolžnostmi na bojnih ladjah.

Z vselitvijo predsednika Reagana v Belo hišo so nekateri nasprotniki vključevanja žensk v oborožene sile ZDA čutili, da imajo zaveznika v boju proti integraciji žensk v oborožene sile. Takoj so se tudi začele opravljati študije, ki naj bi dokazale neprimernost žensk za opravljanje vojaškega poklica. Te študije bi prav tako morale dokazati, da vključevanje žensk v oborožene sile ZDA škoduje pripravljenosti in učinkovitosti ameriške vojske. Istočasno se je ameriška administracija odločila povečati svojo vojaško moč, kar je pomenilo tudi, da so vojaške oblasti ugotovile, da bi izključitev žensk iz vojaških enot resno škodovalo bojni pripravljenosti vojske.

Predsednik Clinton je v svojem predsednikovanju pokazal veliko strpnejši odnos do homoseksualcev in širše vključenosti žensk. Lahko trdimo, da so bili republikanci ženskemu vstopanju v vojsko vedno manj naklonjeni kot liberalnejši demokrati. To lahko opazimo tudi v tem, da se je položaj žensk v vojski v obdobju predsednika Busha ml. poslabšal. Na to kažejo mnogi dogodki, kot je zmanjšanje članic organizacije DACOWITS, izključitev žensk iz izvidniške eskadrilje (RSTA) (Manning in Wright, 2003 : 9) in tudi predlogi Pentagona o izključitvi žensk iz sodelovanja v drugi iraški vojni.

10.5. Odnos feminističnih organizacij do vključevanja pripadnic OS ZDA v bojne operacije

Na splošno lahko v ZDA razlikujemo več vrst feminističnih gibanj: liberalni oziroma mainstreamovski, socialistični in radikalni feminizem. Ti se razlikujejo ne samo glede splošnih vidikov, ampak tudi glede stališča o vključevanju žensk v oborožene sile. Razlikujemo tudi več podvrst feminizma, na primer pacifistični feminizem, konzervativni feminizem in podobno. Tradicionalni in pacifistični feminizem kategorično zavračata vse oblike nasilja, na primer spolno nasilje, nasilje v družini in druge oblike nasilja, vključno z vojnami in vojsko ter posledično tudi vključevanje žensk v vojsko (Carroll in Hall, 1993: 12; Miller, 2003: 106 - 107).

V nasprotju s tem je stališče liberalnih feministk do vključevanja pripadnic oboroženih sil ZDA v bojne naloge, da je potrebno ženskam brezpogojno odpreti vsa delovna mesta, ki so povezana z bojevanjem. Potemtakem podpirajo tudi zamisel obveznega vključevanja žensk v bojne naloge. Liberalne feministične aktivistke so prepričane, da morajo standardi, ki so veljavni za moške, enako veljati tudi za ženske (Carroll in Hall, 1993: 16 – 18; Miller, 2003: 103). Vendar mnoge pripadnice oboroženih sil ZDA menijo, da mora biti udeležba žensk in moških v bojnih operacijah prostovoljna. Mnoge zagovornice množičnega vključevanja žensk v oborožene sile so tudi prepričane, da večje vključevanje prispeva tudi k zmanjšanju agresivnosti v vojski sami (Gallagher, 1993: 36). Ženske naj bi namreč s svojo neagresivno osebnostjo in z drugimi, za ženske tipičnimi psihičnimi lastnosti pozitivno vplivale na vojaško okolje.

Feministične aktivistke, ki se zavzemajo za sodelovanje žensk v oboroženem boju, vključujejo političarke, predstavnice v kongresu, univerzitetne profesorice in profesorje (Wechsler-Segal, Stiehm), vojaške častnice in predstavnice odbora DACOWITS.

Problem mnogih vodilnih feminističnih aktivistk je, da predstavljajo mnenje dela pripadnic oboroženih sil ZDA kot mnenje vseh žensk, zaposlenih v vojski. Mnenje pripadnic glede vključevanja v oborožene sile ZDA se razlikuje zlasti glede na njihov položaj in čin: vojakinje in podčastnice so večinoma proti vključevanju v bojne operacije, medtem ko so častnice, zlasti pilotke, večinoma za (glej 6. poglavje).

Laura Miller (2003: 104), ki nasprotuje udeležbi žensk v bojevanju, trdno verjame v biološke, fizične in družbene razlike med moškimi in ženskami. Prav tako poudarja, da se ženske ne bi smele sramovati, da opravljajo tradicionalno ženske dolžnosti. Prepričana je, da liberalne feministične skupine silijo ženske v obvezno udeležbo v bojnih operacijah in da ne upoštevajo dejstva, da niso vse pripadnice pripravljene sodelovati v boju.

Nesoglasje med vojakinjami in feminističnimi aktivistkami je posledica dejstva, da se aktivistke večinoma obračajo na častnice ter poslušajo njihovo mnenje o izključitvi iz bojnih operacij. Razlogi za to so:

- častnice pogosteje kot vojakinje obiskujejo konference,

- mediji se bolj osredotočijo na častnice,
- razni odbori se o vprašanjih o zadevah spolne enakosti obračajo na častnice,
- tudi same aktivistke so včasih upokojene častnice.

Zato mnoge pripadnice oboroženih sil ZDA menijo, da so njihovi interesi v javnosti slabo zastopani, zlasti s strani feminističnih aktivistk, ki v njihovem imenu v javnosti razpravljajo o njihovem položaju, udeležbi v boju in drugih vprašanjih. Morda bi bil prvi korak k izboljšanju predstavitve pripadnic ameriških oboroženih sil razlikovanje problematike udeležbe v oboroženem boju glede na vojakinje, podčastnice in častnice.

11. SMERI RAZVOJA ZAPOSLOVANJA ŽENSK V AMERIŠKIH OBOROŽENIH SILAH

Dejavnik, ki bi lahko vplival na zmanjšanje deleža žensk v oboroženih silah, je odločitev, da se vse podporne funkcije predajo rezervnim silam ali zunanjim izvajalcem. Ker je velik delež žensk v oboroženih silah ZDA zaposlen na področju podpore, bi to lahko vplivalo na zmanjšanje deleža žensk v aktivni sestavi oboroženih sil ZDA (Wechsler-Segal, 1993: 92).

Vendar prihodnost vključevanja žensk v oborožene sile ZDA po mnenju drugih avtorjev ni tako črnogleda. Brower v svojem članku *A Case for Women Warfighters* trdi, da bo prav razvoj na področju vojaške in informacijske tehnologije pripomogel k temu, da bodo ženske v večjem številu vključene v vojaške vrste. Avtor meni, da so ženske postale nujno potrebne za delovanje ameriške vojske v prihodnosti. Prav tako strogo kritizira poskuse sedanje vlade ZDA, ki želi omejiti ali celo zmanjšati delež žensk v vojski. Avtor opozarja, da se konzervativna ameriška administracija ni ničesar naučila iz terorističnega napada 11. septembra 2001 (Brower, 2002: 23).

Kennedy-Pipe (2000: 45) meni, da se oblika vojne postopoma spreminja v virtualno vojno, ki bo temeljila na tehnologiji in računalništvu. Zato ne bodo več v veliki meri potrebni fizično pripravljene in usposobljeni vojaki, ampak nov tip vojaka, ki bo obvladal tehnološka znanja. Bojevalo se bo med drugim tudi z vojaškimi sistemi, kot so na primer brezpilotna letala, kar bo vključevalo minimalno tveganje in majhno verjetnost fizičnega bojevanja.

S tem, da se ženskam omejuje dostop do nekaterih delovnih mestih, se omejuje tudi bistven priliv znanja, izkušenj in usposobljenosti na različna področja politike, gospodarstva in vojaštva. Konzervativci, kot pravi Brower, se ne zavedajo spremenjene narave sodobnega vojskovanja, zlasti terorizma in asimetričnega vojskovanja. Brower trdi, da so na prihodnjem vojskovališču, ki deluje na osnovi tehnologije, ženske moškim enake ali jih na nekaterih področjih celo prekašajo. Danes si ne moremo zamisliti, da se v vojskovanje na digitalnem bojišču na zemlji, v zraku, na morju in v vesolju ne bi vključevale tudi ženske.

Christopher Bellamy v svojem delu *Knights in White Armour* opisuje, kakšen naj bi bil vojak v prihodnosti (Kennedy-Pipe, 2000: 45):

- vojaki naj bi bili tehnološko usposobljeni, obvladali naj bi upravljanje z različno visokotehnološko opremo, kot so na primer oprema za nočno gledanje, laserski daljinomer in računalniški simulacijski sistemi, in
- delovali naj bi na področju podpore miru in zdravstva.

Bellamy meni, da bodo klasičnega vojaka iz pehotne enote zamenjali stroji, brezpilotna letala in roboti. Slednje bodo lahko upravljale tudi ženske.

S tem, ko se narava vojskovanja spreminja in postaja vse bolj odvisna od tehnologije, so ženske našle novo pot, po kateri lahko v večjem številu vstopajo v oborožene sile. To velja zlasti za informacijsko tehnologijo.

To trditev dokazujejo dejstva iz razvoja informacijske tehnologije, saj so ženske bistveno prispevale k razvoju računalništva. Med drugo svetovno vojno so zlasti ženske dešifrirale sporočila, pri čemer so uporabljale stroj za dešifriranje Enigma, s katerim so razvozlele nemška kodirana sporočila. Med drugo svetovno vojno je med drugimi tudi šest žensk programiralo prvi računalnik, čeprav so vso slavo za to kasneje poželi moški. Program za omenjeni računalnik je napisala Ada Lovelace. V njeno čast je ameriško ministrstvo za obrambo imenovalo jezik za programiranje programske opreme Ada. Ta jezik je eden najpomembnejših računalniških jezikov na področju informacijskih sistemov za obrambno industrijo.

Leta 1999 je ameriški urad za statistične podatke³⁷ ocenil v neki študiji, da se ženske v večjem številu zaposlujejo na področju tehnologije. Pomemben pokazatelj zanimanja žensk za računalništvo je podatek, da polovico uporabnikov interneta predstavljajo ženske.

Kljub temu pa ameriška vojska vse te podatke in trende ignorira. Brower meni, da če ameriška vojska želi ostati v koraku s tehnološkim razvojem, bo morala v večjem številu vključiti ženske prav na področje tehnologije, zlasti računalniške (Brower, 2002: 24). Po njegovem mnenju je računalništvo tista panoga, ki bo ženskam pomagala pri odpravi seksizma na delovnem mestu.

³⁷ Bureau of Labor Statistics

12. ZAKLJUČEK IN VERIFIKACIJA HIPOTEZ

Začetki vključevanja žensk v ameriške oborožene sile segajo že v 18. stoletje, ko so ženske sodelovale v vojni za neodvisnost. Razlogov, zakaj so ženske sodelovale tej vojni in v kasnejših spopadih, je več: nekatere so želele zbežati nesrečnemu domu, druge so se vključevale v vojaške enote iz gospodarskih razlogov, mnogo jih je tudi želelo stati ob strani svojim možem, ki so sodelovali v bojih, nekatere je v vojsko popeljala želja po dogodivščinah. Njihove naloge so se osredotočale predvsem na skrb za bolnike in ranjence ter preskrbo s hrano, strelivom in oblačili. Bile so pa tudi zelo pomembne pri pridobivanju obveščevalnih podatkih o nasprotniku. Mnoge ženske, ki so se takrat želele vključiti v vojsko oziroma sodelovati pri izvajanju bojnih nalog, so morale prikriti svoj spol, saj je bilo ženskam sodelovanje v vojaških enotah prepovedano. Če se je izvedelo, da so bile ženskega spola, so jih sobojevniki poslali domov ali pa jim je celo grozila zaporna kazen. Uradno so ženske postale sestavni del oboroženih sil ZDA šele na začetku 20. stoletja. V prvi in drugi svetovni vojni so opravljale dela, ki so veljala za tipične ženske dolžnosti, na primer kot bolničarke, telefonistke, dešifrantke, administrativne delavke itd. Kot take niso bile vključene v mešane enote, ampak v izključno ženske enote, ki jih je ameriška vojska ukinila leta 1978. Ameriška vojska jih takrat verjetno ni želela vključiti v moške enote, saj bi tako težko upravičila njihov neenak položaj. Morda pa se je tudi bala negativnega vpliva pripadnic na kohezijo enot. Polnopravni status so dobile šele po drugi svetovni vojni s sprejetjem Zakona o integraciji žensk v oborožene sile ZDA. Po drugi svetovni vojni se je delež žensk v ameriških oboroženih silah le postopoma povečal. Največji napredek v integraciji žensk se je zgodil leta 1973 z ukinitvijo vojaškega obvezniškega sistema in z uvedbo poklicne vojske. Med zalivsko vojno so ženske v oboroženih silah ZDA s svojim odgovornim delom dokazale, da so pomembne za učinkovito delovanje vojaških sil. Tudi na splošno gledano je bil ta spopad zelo pozitivna izkušnja za njih in je predstavljala veliko prelomnico njihovega vključevanja v ameriško vojsko. Ženske med zalivsko vojno uradno niso bile vključene v bojne naloge, a so v okviru logističnih enot služile tudi v vojnih razmerah.

Kot sodobna in industrijsko razvita država zaposlujejo ZDA danes v vojski kar precejšnje število žensk. Od začetka 90-ih dalje, po sprejetju zakonskih sprememb glede omejitev njihovega deleža, je ženskam odprto več kot 95 odstotkov vojaških delovnih mest. Lahko potrdimo, da se je položaj žensk v oboroženih silah ZDA od njihove formalne vključitve resda izboljšal, vendar pa ostaja ameriška vojska moško dominantno okolje. Analiza poklicnih profilov pripadnikov stalne sestave ameriške vojske glede na spol v 5. poglavju je pokazala, da zaposluje ameriška vojska ženske predvsem na področjih, kot so zdravstvo, administracija, logistična podpora in komunikacije; pri tem je največ žensk zaposlenih na področju zdravstva. Torej kljub odpiranjem novih evidenčnih dolžnosti na področju bojevanja razporeja vojska ženske še zmeraj na tradicionalno feminizirana področja. Delež pripadnic, ki opravljajo bojne naloge, je minimalen, pa še tega predstavljajo predvsem pripadnice, ki so zaposlene na bojnih ladjah, kjer pa opravljajo naloge, ki so značilne predvsem za ženske (na primer bolničarke na bojnih ladjah). Za kopensko vojsko pa velja, da so ženske izključene iz skoraj vseh bojnih nalog. Vendar jih to ne varuje pred nevarnostmi, ki jim pretijo v sedanji iraški vojni, kjer so se za vojne običajne frontne linije zameglile in kjer iraške uporniške sile uporabljajo asimetrične metode bojevanja.

Ženske so si pridobile izkušnje na področju poveljevanja že med drugo svetovno vojno, in sicer v okviru ženskih enot, vendar tudi ob formalni vključitvi v ameriške oborožene sile niso bile pooblaščenke za poveljevanje moškimi. V vojski kot tudi v celotni družbi takrat namreč veljalo za nepojmljivo, da bi ženske poveljevale moškimi. Postopoma se je tudi to spremenilo in ženske so lahko prvič prevzele poveljniške dolžnosti v spopadih med panamsko krizo (1989) in kasneje tudi med zalivsko vojno (1991). Pripadnice vojaške mornarice zdaj poveljujejo tudi bojnim ladjam.

Glede vključevanja žensk v oborožene sile veljajo ZDA za eno najbolj naprednih držav na svetu. Poleg tega sodijo ZDA tudi med države, ki imajo dolgoletne izkušnje pri zaposlovanju žensk v vojski. Kljub temu, da so se ženske na marsikaterem področju v ameriški vojski uveljavile, potekajo še zmeraj razprave o tem, ali so ženske primerne za vključevanje v oborožene sile oziroma katere vojaške dolžnosti lahko opravljajo in iz katerih naj bi bile izključene.

Zgodovina integracije žensk v ameriške vojaške vrste je dolga. V tem času so se morale ženske soočiti številnimi omejitvami in prepovedmi glede njihovega vstopa v vojsko, s katerimi se še danes soočajo. Med omejevalne dejavnike pri vključevanju žensk v oborožene sile ZDA, ki jih navajajo nasprotniki, lahko na splošno štejemo argumente, kot so: tradicionalni vzorci spolnih vlog, stroški vključevanja žensk v vojsko, fizične značilnosti žensk, psihične značilnosti žensk, starševstvo, nosečnost in družinsko življenje ter odnosi med spoloma in diskriminacija žensk.

Vojska je sicer moško dominantno področje, kljub temu pa se ženske vedno znova odločajo za ta za ženske netradicionalen poklic. Dejavnike, ki vplivajo na večje vključevanje žensk v oborožene sile ZDA, smo omenili v glavni hipotezi. Glede slednje ugotavljamo, da lahko na splošno razlikujemo pet neposrednih dejavnikov, ki vplivajo na proces vključevanja žensk v oborožene sile. To so:

- demografska gibanja,
- spreminjanje vloge žensk v družbi,
- gospodarski razvoj,
- razvoj vojaške tehnologije, tehnike in oborožitve,
- spreminjanje vloge in nalog ameriških oboroženih sil.

Analiza teh dejavnikov je pokazal, da so ti dejavniki relevantni tudi za oborožene sile ZDA.

Tendenca upadanja stopnje rodnosti je opazna tudi v ZDA. Posledica tega je zmanjševanje razpoložljivega kontingenta moških, primernih za popolnjevanje oboroženih sil. Demografska gibanja torej kažejo, da bodo morale ZDA pri popolnjevanju oboroženih sil v prihodnosti raziskovati druge možnosti, kot na primer povečanje deleža žensk.

Tudi v ZDA se spreminja položaj žensk v družbi in se poudarja enakopravnost pri njihovem zaposlovanju. Z naraščajočo samozavestjo ženske, se slednje odločajo tudi za takšne netradicionalne poklice kot je vojska.

Gospodarska rast ZDA ima prav tako velik vpliv na delež žensk v njihovih oboroženih silah. Tako je ob nizki stopnji brezposelnosti zanimanje moških za vojaški poklic relativno manjši kot v obdobju recesije. To vrzel poskušajo tudi v ZDA popolniti z ženskimi kadri.

Oborožene sile ZDA sodijo med države, ki so zelo tehnološko usmerjene, s čimer se povečuje tudi njihova odprtost za ženske. Znanstveno-tehnološki razvoj pomembno vpliva na vse štiri zvrsti oboroženih sil ZDA, vendar ima vsaka posamezna zvrst različno stališče do vključevanja žensk v oborožene sile.

Po koncu hladne vojne se je vloga ameriških oboroženih sil bistveno spremenila. Pojavili so se novi viri ogrožanja in nova konfliktna območja, ki so bistveno vplivala na poslanstvo, naravo in uporabo sodobne ameriške vojske. Nove naloge, s katerimi se sooča tudi sodobno ameriško vojaštvo, zadevajo zlasti področje mirovnih operacij, zagotavljanje humanitarne podpore in naloge s področja upravljanja s krizami. Te odločilno vplivajo tudi na način popolnjevanja oboroženih sil in delujejo pozitivno na vključevanje žensk v oborožene. Pri tem gre za dva bistvena razloga. Prvič, izvajanje teh nalog ne zahteva velike fizične moči in uporabe orožja. Potrebne so druge lastnosti, kot na primer sposobnost pogajanja, razumevanja različnih kultur, empatije do civilnega prebivalstva v območju operacije, pri tem pa je uporaba orožja omejena na najmanjšo možno mero.

Poleg vseh zgoraj naštetih dejavnikov pa je v mirnodobnem času bil najpomembnejši dejavnik večjega vključevanja žensk v oborožene sile ZDA prehod vojske iz obvezniškega sistema v poklicni sistem. To je razvidno tudi iz pregleda zgodovine vstopanja žensk v ameriške oborožene sile. Delež žensk v ameriški vojski je takoj po drugi svetovni vojni znašal 1 odstotek vseh pripadnikov. Ta se kljub različnim spopadom, v katerih so bile vpletene ZDA, ni bistveno zvišal do vietnamske vojne. Zaradi slednje se je priljubljenost vojaške službe med ameriški moškimi drastično znižala. Posledica vietnamske vojne je bila tudi ukinitve obvezniškega služenja vojske in uvedba poklicne vojske. Vendar sistem poklicnega popolnjevanja oboroženih sil ni prinesel pričakovanega odziva pri moških, tako da je bilo treba pomanjkanje kadrov rešiti s povečanim zaposlovanjem žensk. Tako se je število žensk v vojski od 1972 do 1980 povečalo z dveh na osem odstotkov in na 14,7 odstotkov leta 2001. To potrjuje zgoraj omenjeno hipotezo (H1), da sta v mirnodobnem času bila najpomembnejša dejavnika za povečanje deleža žensk v oboroženih silah ZDA ukinitve naborništv in uvedba poklicne vojske leta 1973.

Na tem mestu lahko ugotovimo, da se ameriška vojska zaveda pomembnosti žensk kot vira delovne sile, a pri tem niso bili dosledni.

To dokazuje potrditev druge hipoteze (H2), v kateri trdimo, da je povečana potreba po ženskih kadrih v ameriški vojski vedno sovpadala z izrednimi razmerami in da je bilo praviloma po prenehanju teh razmer njihovo vključevanje manjše in bolj regulirano.

Analiza zgodovine vključevanja žensk v ameriške oborožene sile je pokazala, da lahko to hipotezo potrdimo. Število žensk v vojski se je na primer znatno povečalo med prvo svetovno vojno, ko je v vojski služilo približno 33.000 žensk. V tem obdobju so v glavnem opravljale sanitetne naloge ali delale na področju administracije, s tem da so bile te zaposlitve začasne

narave in da so ženske veljale kot dopolnilna sila. Po podpisu versajske mirovne pogodbe, s katero se je zaključila prva svetovna vojna, je ameriška vojska zmanjšala delež žensk. Tudi v letih, ki so sledila prvi svetovni vojni, ženskam ni bila pripisana pomembnejša vloga v vojski.

Vendar je kasneje, med drugo svetovno vojno, ameriška vojska spet morala spremeniti svoj pristop do zaposlovanja, saj je bilo zaradi pomanjkanja osebja nujno potrebno mobilizirati več žensk. Tako se je število žensk v vojski ponovno povečalo na 400.000 pripadnic. Po končani vojni se je ameriška vojska spet odločila zmanjšati njihov delež v svojih vrstah. V demobilizaciji, ki ji je sledila, se je število žensk v oboroženih silah ZDA zmanjšalo na raven enega odstotka. Vendar je bila druga svetovna vojna zelo pomembna izkušnja za ženske v ameriških oboroženih silah. Kljub vsemu si marsikatera ženska ni želela opustiti svojega poklica. Želele so si finančno neodvisnost in izboljšati svoj družbeni položaj. Mnoge so zato nadaljevale svojo poklicno pot, nekatere so se odločile za vojsko.

Glavni razlog, zakaj so ženske bile uporabne v vojni, v miru pa ne, je v glavnem povečano povpraševanje po kadrih med oboroženimi spori. Ženske so v primeru povečane potrebe uporabljali predvsem kot dopolnilno ali nadomestno delovno silo, ki je vojski omogočala, da je moške uporabljala predvsem pri izvajanju bojnih nalog. V večini primerov so opravljale dolžnosti na področju administracije, zdravstva, telekomunikacij in drugih podpornih funkcij, torej v nalogah, ki niso neposredno povezane z bojnimi nalogami. Po koncu vojn in drugih spopadov so se zmanjšale tudi povečane potrebe po ženskih kadrih, kajti moški so se vrnili z bojišč in so bili spet na razpolago za popolnjevanje vseh področij vojske. Čas za vključitev žensk v stalno sestavo vojske pa še ni bil zrel, saj je mnenje o njihovem vključevanju v oborožene sile bilo še preveč tradicionalno obarvano.

Na osnovi analize v 4. poglavju lahko potrdimo tretjo hipotezo, ki se nanaša na normativno ureditev deleža in položaja žensk v ameriški vojski.

Že od druge svetovne vojne dalje sta ameriška administracija in vojska poskušali z normativnimi dokumenti urediti položaj in delež žensk v vojski. Zakoni, ki so pomembno vplivali na položaj žensk v ameriških oboroženih silah so bili Zakon o integraciji žensk v oborožene sile ZDA (Women's Armed Services Integration Act - 1948), Zakon o kadrovskem upravljanju z vojaškimi častniki (Defense Officer Manpower Personnel Management Act – 1980) in Obrambni Zakon (Defense Authorisation Act).

Kmalu po drugi svetovni vojni sprejeti Zakon o integraciji žensk v oborožene sile ZDA je predvidel stalne zaposlitve žensk v vseh zvrsteh vojske. Toda omenjeni zakon je vseboval tudi številne omejitve glede številčnosti in napredovanja žensk v vojski. Ta zakon je bil kasneje, zlasti leta 1967, tudi spremenjen in dopolnjen, pri čemer se je preklicala omejitev števila zaposlenih žensk v vojski, kot tudi omejitve pri napredovanju v činih.

Te in druge zakonske spremembe, ki so sledile, so bile zelo pomembne za pridobivanje pripadnic oboroženih sil ZDA in za njihov položaj. Vendar niso bile ukinjene vse zakonske omejitve in prepovedi. Ženske še vedno niso vključene v določene rodove kopenske vojske, nimajo dostopa do delovnih mest na podmornicah in v komandoških enotah SEAL, izključene so iz določenih enot mornariške pehote in vojaškega letalstva.

Drugi razlog, da se je delež žensk v ameriški vojski le postopoma izboljšal je ta, da ameriška vojska ni bila preveč uspešna pri izvajanju vseh zakonskih sprememb, kajti število pripadnic v nekaterih ženskam na novo dostopnih enotah še zmeraj nizko v primerjavi z moškimi. Kot je razvidno iz 5. poglavja ameriška vojska, kljub odpiranjem novih vojaških evidenčnih dolžnosti na področju bojnega delovanja, zaposluje ženske še zmeraj na tradicionalno feminiziranih področjih, kot so zdravstvo, administracija, logistična podpora in komunikacije

Analiza iz 5. poglavja je na primer pokazala, da je za manjši delež žensk v kopenskih enotah bilo več razlogov:

- pripadnice se niso odločale za nekatere dolžnosti, ki so jim postale na novo dostopne;
- ni bilo dovolj usposobljenih pripadnic, ki bi lahko opravljale te dolžnosti;
- pripadnice so se slabo odrezale na testih, ki so bili pogoj za opravljanje teh dolžnosti;
- pripadnice so se lahko zaposlile le na ravni brigade in višje;
- nekatera delovna mesta so ženskam formalno dostopna, dejansko pa niso, ker so označena kot ženskam nedostopne vojaške evidenčne dolžnosti;
- neformalne omejitve, ki so povezane z odnosi s spoloma.

Položaj žensk v ameriški vojski se je postopoma sicer izboljšal. Vendar je izvajanje teh določb v marsičem odvisno od pripravljenosti posameznikov v vojski rešiti vprašanje položaja žensk v vojski in od družbenih vzorcev spolnih vlog, ki so zelo pomembni dejavniki pri vključevanju žensk v vojsko.

Analiza razporeditve delovnih mest v ameriških oboroženih silah je pokazala, da lahko potrdimo tudi četrto hipotezo, ki pravi, da je možnost vključitve žensk v oborožene sile ZDA večja, če ima določena zvrst več tehničnih dolžnosti. Prav tako smo v 8. poglavju ugotovili, da je eden od pomembnih dejavnikov večjega zaposlovanja žensk v vojski tudi znanstveno-tehnološki napredek, kajti le-ta zmanjša pomen fizične moči za opravljanje vojaške službe.

Znanstveno-tehnološki razvoj pomembno vpliva na vse štiri zvrsti oboroženih sil ZDA, vendar ima vsaka posamezna zvrst različno stališče do vključevanja žensk v oborožene sile. Med vsemi zvrstmi ima vojaško letalstvo največji delež žensk, kajti kot tehnološko razvita zvrst vključuje več tehničnih dolžnosti kot bojvniških. Večina sistemov iz njihove oborožitve zahteva visoko izobražene posameznike, pomen fizične moči pa je manjši kot pri drugih zvrsteh. Prav tako tudi vojaška mornarica temelji na uporabi zapletenih oborožitvenih sistemov, ki zahtevajo kakovostno vojaško osebje. Glavne omejitve v vojaški mornarici izvirajo predvsem iz omejenih namestitvenih zmogljivosti na nekaterih ladjah in podmornicah. Tudi enote kopenske vojske uvajajo vedno bolj avtomatizirane oborožitvene sisteme. Kljub temu je delež žensk v tej zvrsti nekoliko manjši, kajti vsebuje še veliko število dolžnosti, ki zahtevajo fizično moč in so povezane z neposrednim bojevanjem. Enako velja tudi za mornariško pehoto, ki vključuje nekatere ženskam nedostopne dolžnosti na področju pehote, v tankovskih in jurišnih amfibijskih enotah.

Mnogi stereotipi glede razlik med psihičnimi lastnostmi žensk in moških se nanašajo tudi na njihove tehnične in matematične sposobnosti. Tako poudarjajo nekateri, da obstajajo razlike med spoloma v posameznih vidikih inteligentnosti. Kot smo ugotovili v 7. poglavju, ta trditev ne drži. To potrjujejo tudi ugotovitve, ki smo jih navedli v 7. poglavju: ženske so med vojno delale kot dešifrantke, prvi vojaški programski jezik je napisala ženska, polovico uporabnikov interneta predstavljajo ženske in podatki ameriškega urada za statistične podatke iz leta 1999, ki je ocenil, da se ženske v večjem številu zaposlujejo na področju tehnologije.

Trditev pete in zadnje hipoteze lahko le delno potrdimo. Ta hipoteza je bila vodilo za analizo vpliva sodelovanja v bojnih nalogah na napredovanje žensk v ameriški vojski.

Pogoji napredovanja so, ne glede na spol, za vse pripadnike ameriških oboroženih sil enaki. Sicer mnogi avtorji trdijo, da so ženske prikrajšane predvsem takrat, ko so izkušnje z mest, ki jim niso dostopna, del meril za napredovanje. Tako se pripadnice pritožujejo predvsem zlasti zaradi svoje izključenosti iz bojnih nalog, kajti to naj bi jih oviralo pri napredovanju na delovnem mestu in tudi v činih.

Toda takšno posploševanje o napredovanju je težko, saj se ženske v večjem številu vključujejo v oborožene sile ZDA šele zadnjih dvajset let. Drug razlog, ki omejuje posploševanje, je pomanjkanje relevantnih podatkov in raziskav o dolžini kariernih poti pripadnic oboroženih sil ZDA. Prav gotovo je vpliv izključenosti iz sodelovanja v bojnih nalogah na napredovanje pomembno vprašanje, ki mu bo treba posvečati še več pozornosti in ga raziskovati.

Lahko zaključimo, da dejansko marsikateri problem na področju vstopanja žensk v ameriške oborožene sile še ni rešen in da je uveljavljanje položaja žensk v oborožene sile ZDA dejansko še »nedokončana revolucija«. Vojska ostaja, kljub različnim zakonskim spremembam, uvajanju novih evidenčnih dolžnosti in kljub ozaveščanju javnosti o položaju in delu žensk v vojski, še zmeraj moškosrediščno okolje.

13. POVZETEK

Zgodovinsko gledano so bile oborožene sile ZDA in drugod po svetu vedno moško dominantno okolje, kljub temu so se ženske vedno znova vključevale v vojsko, bodisi v zaledju ali celo v samem bojevanju. Uradno so ženske postale sestavni del oboroženih sil ZDA na začetku prejšnjega stoletja kot pripadnice korpusa bolničark kopenske vojske in vojaške mornarice, Army and Navy Nurse Corps. Leta 1948 je kongres sprejel zakon o integraciji žensk v oborožene sile ZDA, s katerim so ženske pridobile polnopravni status, vendar z določenimi omejitvami. Dejavnika, ki sta tudi bistveno prispevala k večanju deleža žensk v oboroženih silah, sta bila ukinitvev obvezniškega vojaškega sistema in uvedba prostovoljne poklicne vojske leta 1973.

Danes zaposlujejo Združene države Amerike, kot razvita država, v vojski precejšnje število žensk, namreč 15 odstotkov. Ženske so razporejene na položaje v podpori, administraciji in zdravstvu, nekaj pripadnic pa deluje tudi na netradicionalnih položajih.

KLJUČNE BESEDE

oborožene sile ZDA, vključevanje žensk v oborožene sile ZDA, položaj žensk v vojski, obvezniški vojaški sistem, prostovoljna poklicna vojska, Zakon o integraciji žensk v oborožene sile ZDA, omejevalni dejavniki, dejavniki večjega vključevanja, kohezija

ABSTRACT

Historically, the military organization in the United States of America and elsewhere was always male dominated. Nevertheless, women were always able to join the military, either in support or even in combat operations. Officially, women have been on active duty in the US military since the beginning of the 20th Century as members of the Army and Navy Nurse Corps. In 1948, the Congress passed the Women's Army Services Integration Act, which allowed women to serve in the regular forces. But, the act included certain restrictions. Two factors that had a major impact on increasing the ratio of women in the US armed forces were the end of the draft system and the introduction of the All-Volunteer Forces in 1973.

Today, the US armed forces, as a developed country, employ a number of women, that is to say 15 percent. Women are assigned to various positions mainly in support and administration, but a number of women are also assigned to non-traditional duties.

KEYWORDS

US armed forces, integration of women into the US armed forces, status of women in the military, draft system, All-Volunteer Forces, Women's Armed Services Integration Act, limiting factors, factors affecting increased integration, cohesion

14. SEZNAM UPORABLJENE LITERATURE

Sekundarni viri:

1. Binkin, Martin (1993). Who Will Fight the Next War? The Changing Face of the American Military. Washington: The Brookings Institution.
2. Borch, Fred L. (2000): Military Law and the Treatment of Women Soldiers: Sexual Harassment and Fraternization in the U.S. Army. V: A Soldier and a Woman: Sexual Integration in the Military. Harlow, England, New York: Longman.
3. Bouchard, Suzie (2002): Odbor za vprašanja žensk v oboroženih silah zveze NATO. V: Jelušič, Ljubica (ur.); Pešec, Mojca (ur.). Seksizem v vojaški uniformi. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
4. Brodnik, Urša (2002): Ženske v oboroženih silah. Primerjalna študija. V: Jelušič, Ljubica (ur.); Pešec, Mojca (ur.). Seksizem v vojaški uniformi. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
5. Brower, J. Michael (2002): A Case for Women Warfighters. Military Review. Fort Leavenworth, Kansas: Command & General Staff College.
6. Bukinac, Zorica (1995): Integracija žensk v oborožene sile nekaterih držav članic Nata. V: Ženske in oborožene sile (zbornik študij). Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Center za strateške študije.
7. Bystydzienski, Jill M. (1993): Women in Groups and Organizations: Implications for the Use of Force. V: Howes, Ruth H.; Stevenson, Michael Robert. Women and the Use of Military Force. Boulder: L. Rienner Publishers.
8. Carroll, Bernice; Hall, Barbara Welling (1993): Feminist Perspectives on Women and the Use of Force. V: Howes, Ruth H.; Stevenson, Michael Robert. Women and the Use of Military Force. Boulder: L. Rienner Publishers.
9. Cilliers, Jackie (1993): Feminism and the Military: Developments in the United States of America. South African Defence Review. Issue No. 9.
10. Coppola M. Nicholas, LaFrance, Kevin G., Carreta, Henry J. (2002): The Female Infantryman: A Possibility?
11. Curphey, Shauna (2004): 1 in 7 U.S. Military Personnel in Iraq is Female. Women's News.

12. (2003) Defense Department Advisory Committee on Women in the Services (DACOWITS) 2003 Report. Washington, D.C.: The Defense Department Advisory Committee on Women in the Services (DACOWITS), Department of Defense.
13. (1991) Defense Equal Opportunity Management Institute (DEOMI) – Statistical Series Pamphlet (1991). Women in Combat. Florida: Patrick AFB.
14. DeGroot, Gerard J. (2001): A Few Good Women: Gender Stereotypes, the Military and Peacekeeping. *International Peacekeeping*, Vol. 8 Issue 2, str. 23-39.
15. Dvojmoč, Igor Kotnik (1995): Nekateri vidiki vključevanja žensk v sodobne oborožene sile. V: *Ženske in oborožene sile (zbornik študij)*. Ljubljana: Ministrstvo za obrambo, Center za strateške študije.
16. Dvojmoč, Igor Kotnik (2002): Omejevalni dejavniki pri vključevanju žensk v oborožene sile. V: Jelusič, Ljubica (ur.); Pešec, Mojca (ur.). *Seksizem v vojaški uniformi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
17. Elshtain, Jean Bethke (2001): Women and War: Ten years on. V: Simon, Rita James. *Women in the Military*. New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers.
18. Fenner, Lorry M. (2001): Either you Need these Women or you do not: Informing the Debate on Military Service and Citizenship. V: Simon, Rita James (2001). *Women in the Military*. New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers.
19. Gallagher, Nancy W. (1993): The Gender Gap in Popular Attitudes Toward the Use of Force. V: Howes, Ruth H.; Stevenson, Michael Robert. *Women and the Use of Military Force*. Boulder: L. Rienner Publishers.
20. Goldstein, Joshua S. (2003): *War and Gender: How Gender Shapes the War System and Vice Versa*. Cambridge: Cambridge University Press.
21. Greenberg, Susan G.; Wilkinson, Ray; Torque, Bill; Bingham, Clara (1990). *The New Face of Battle*. Newsweek, September.
22. Harrell, Margaret C.; Beckett, Megan K.; Chien, Chiaying Sandy; Sollinger, Jerry M. (1999): *The Status of Gender Integration in the Military: Analysis of Selected Occupations*. Rand Organisation.
23. Harrell, Margaret C.; Miller, Laura L. (1997): *New Opportunities for Military Women: Effects on Readiness, Cohesion, and Morale*. Rand Organisation.
24. Hoiberg, Anne; White, Jack F. (1992). *Women Health Status in Armed Forces*. *Armed Forces & Society*, Volume 18, No. 4.
25. Holm, Jeanne (1992): *Women in the Military: An Unfinished Revolution*. Novato, CA: Presidio Press.

26. Howes, Ruth H. (1993): *The Impact of Women's Use of Military Force*. V: Howes, Ruth H.; Stevenson, Michael Robert. *Women and the Use of Military Force*. Boulder: L. Rienner Publishers.
27. Howes, Ruth H.; Stevenson, Michael Robert (1993): *Women and the Use of Military Force*. Boulder: L. Rienner Publishers.
28. *International Military and Defense Encyclopedia* (1993): Brassey's (US), Washington.
29. Jelušič, Ljubica (1995): *Ženske vojakinje – emancipacija ali muhavost*. V: *Ženske in oborožene sile* (zbornik študij). Ljubljana: MORS, Center za strateške študije.
30. Jelušič, Ljubica (1997): *Legitimnost sodobnega vojaštva*; Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
31. Jelušič, Ljubica (2002): *Feminizacija vojske* (uredniška beseda); V: Jelušič, Ljubica (ur.); Pešec, Mojca (ur.). *Seksizem v vojaški uniformi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
32. Jogan, Maca (2002): *Seksizem in oborožene sile* (zgodovinski in sociološki kontekst); V: Jelušič, Ljubica (ur.); Pešec, Mojca (ur.). *Seksizem v vojaški uniformi*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
33. Macdonald, Robin (2000): *Changing Roles for men and Women: Alternatives to Dominant Hierarchy*. Trinity Western University, Department of Counseling Psychology.
34. Manning, Lory; Wright, Vanessa R. (2003): *Women in the Military. Where they Stand*. Fourth Edition. Women's Research and Education Institute (WREI).
35. Manning, Lory (2005): *Women in the Military. Where they Stand*. Fifth Edition. Women's Research and Education Institute (WREI).
36. Mannings, Robert L (1992). *The Future of the Women in the Army*. *Military Review*, July.
37. Mariner, Rosemary Bryant (1994): *A Soldier is a Soldier*. *Joint Force Quarterly*, No. 3, str. 54-61.
38. Miller, Laura L. (2001): *Feminism and the Exclusion of Army Women from Combat*. V: Simon, Rita James. *Women in the Military*. New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers.
39. Moore, Brenda L.; Webb, Schyler C. (2001): *Perceptions of Active-duty African American Women*. V: Simon, Rita James. *Women in the Military*. New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers.
40. Moskos, Charles C., Wood, Frank R. (1988): *The Military More than Just a Job?* Pergamon-Brassey's International Defense Publishers, Inc., Westpark Drive, Virginia.

41. Moskos, Charles C. (1990): Women in Combat; Army Women. *The Atlantic Monthly*; Volume 266, No.2, str. 71-78.
42. Moskos, Charles C. (2000): *Toward a Postmodern Military: The United States as a Paradigm*. V: Moskos, Charles C.; Williams, John Allen; Segal, David R. The Postmodern Military. Oxford University Press.
43. Nuciari, Marina (2003): *Women in the Military*. V: Giuseppe Caforio. Handbook of the Sociology of the Military. Kluwer Academic/Plenum Publishers, New York.
44. O'Neill, William (2001): *Women and Readiness*. V: Simon, Rita James. Women in the Military. New Brunswick, N.J.:Transaction Publishers.
45. (2005) Office of the Under Secretary of Defense. Personnel and Readiness (2005). Annual Report on Status of Female Members of the Armed Forces. FY 2004.
46. (2005) Office of the Under Secretary of Defense. Personnel and Readiness (2003). Population Representation in the Military Services. FY 2002.
47. Pipe, Caroline Kennedy (2000): Women in the Military. *Journal of Strategic Studies*, Dec 2000, Vol. 23 Issue 4, str. 32-51.
48. Rosen, Leonora N.; Knudson, Kathryn H.; Fancher, Peggy (2003): Cohesion and the Culture of Hypermasculinity in the U.S. Army Units. *Armed Forces and the Society*. Vol 29 Issue 3, str. 325–252.
49. Sagawa, Shirley; Campbell, Nancy Duff (1992): *Sexual Harassment of Women in the Military*. Women in the Military Issue Paper. Washington, D.C.: National Women's Law Center.
50. Sagawa, Shirley; Campbell, Nancy Duff (1992): *Women in Combat*. Women in the Military Issue Paper. Washington, D.C.: National Women's Law Center.
51. Salmonson, Jessica Amanda, *The Encyclopedia of Amazons: Women Warriors from Antiquity to the Modern Era*, Anchor Books, 1991.
52. Simon, Rita James (2001): *Women in the Military*. New Brunswick, N.J.:Transaction Publishers.
53. Snyder, Clair R. (2003): *The Citizen Soldier: Tradition and Gender Integration of the U.S. Military*. *Armed Forces & Society*, Vol. 29 Issue 2.
54. Stiehm, Judith Hicks (2001): *Army Opinions about Women in the Army*. V: Simon, Rita James . *Women in the Military*. New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers.
55. Titunik, Regina F. (2000): *The First Wave: Gender Integration and Military Culture*. *Armed Forces & Society*, Vol. 26 Issue 2, str. 229-258.

56. Treadwell, Mattie E.(1954): The Women's Army Corps. Center of Military History, United States Army, Washington D.C.
57. Van Creveld, Martin (2000). Less than We Can Be: Men, Women and the Modern Military. Journal of Strategic Studies. Vol. 23 Issue 4.
58. Wechsler-Segal, Mady (1993): Women in the Armed Forces. V: Howes, Ruth H.; Stevenson, Michael Robert. Women and the Use of Military Force. Boulder: L. Rienner Publishers.
59. Wechsler-Segal, Mady (1995): Theory of Factors Affecting Women's Military Participation. New York; Boston, Dordrecht, London; Moscow: Kluwer Academic/Plenum Publisher.
60. Wechsler-Segal, Mady (1999): Gender and the Military. V: Saltzman Chafetz, Janet (ur.). Handbook of the Sociology of Gender (563-581). New York; Boston, Dordrecht, London; Moscow: Kluwer Academic/Plenum Publisher.
61. Wechsler-Segal, Mady; Segal, David R.; Bachman, Jerald G.; Doan, Peter Freedman; O'Malley, Patrick (2001): Gender and Propensity to Enlist in the U.S. Military. V: Simon, Rita James. Women in the Military. New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers.
62. Wood, David (2002): National Security. In the War on Terrorism Women are in the Front Lines. Newhouse News Service.
63. Young, Marie de (2001): Histories, Behaviors, and Lifestyles that Impact Unit Readiness and Cohesion. V: Simon, Rita James. Women in the Military. New Brunswick, N.J.: Transaction Publishers.

Internetne strani:

1. Women and the draft in America; internet: <http://www.sss.gov/wmbkgr.htm>
2. Women in the Military: Combat Roles Considered; internet: <http://www.cdi.org/issues/women/combat.html>
3. Gendergap: American Women and the Military; internet: <http://www.gendergap.com.com/military/usmil.htm>
- 4.(1999) Rand Research Brief, Military Readiness: Women are not a Problem; internet: <http://www.rand.org/publications/RB/RB7515/30.01.2004>
5. Defense Manpower Data Center; internet: <http://www.dmdc.osd.mil>
6. The Minerva Center; internet: <http://www.minervacenter.com>

7. Defense Department Advisory Committee on Women in the Services; internet: <http://www.dtic.mil/dacowits>
8. Center for Women Veterans; internet: <http://www.va.gov/womenvet>
9. Defense Equal Opportunity Management Institute; internet: <http://www.patrick.af.mil/DEOMI/DEOMI.htm>
10. Women's Research & Education Institute (WREI); internet: <http://www.wrei.org>
11. Bureau of Labor Statistics; internet: www.bls.gov
12. Wikipedia; internet: <http://en.wikipedia.org>

Primarni viri:

1. US CODE, Chapter 10, Subchapter A: General Military Law, Part 2: Personnel
2. US CODE, Chapter 38, Part 2, Article 318: Center for Women Veterans
3. US CODE, Chapter 38, Part 15, Article 42: Advisory Committee for Women Veterans
4. Army Policy for the Assignment of Female Soldiers, Army Regulation 600-13, Headquarters, Department of the Army, Washington, DC, 1992

SEZNAM TABEL IN SLIK:

Tabela št. 3.1	Število pripadnic oboroženih sil ZDA, ki so sodelovale v različnih vojaških akcijah od leta 1918 do danes
Tabela št. 4.2	Delovna mesta v oboroženih silah ZDA, na katerih se zaposlujejo ženske, pred in po zakonskih spremembah
Slika št. 5.3	Delež pripadnic stalne sestave oboroženih sil ZDA od leta 1973 do 2002
Tabela št. 5.4	Osebe aktivne sestave oboroženih sil ZDA
Tabela št. 5.5	Delež častnic ter podčastnic in vojakinj aktivne sestave oboroženih sil ZDA v odstotkih
Slika št. 5.6	Delovna mesta in enote, ki so trenutno odprta za pripadnice aktivne sestave ameriške vojske glede na zvrsti, 2003 (v odstotkih)
Tabela št. 5.7	Poklicni profil častnikov stalne sestave glede na spol (v odstotkih)
Tabela št. 5.8	Poklicni profil vojakov/podčastnikov stalne sestave glede na spol (v odstotkih)
Tabela št. 5.9	Delež kandidatk (v odstotkih), ki so zaključile šolanje na ameriških vojaških akademijah v letih 1980, 1990 in 2001
Tabela št. 5.10	Odstotek pripadnic oboroženih sil ZDA glede na raso (delež v odstotkih)
Slika št. 5.11	Delež veterank oboroženih sil ZDA v letih 1986, 1992, 2001 (v odstotkih)
Tabela št. 5.12	Veterani oboroženih sil ZDA glede na spol, starost in raso (v odstotkih)
Tabela št. 7.13	Psihične značilnosti žensk v primerjavi z lastnostmi klasičnega bojevnika
Tabela št. 7.14	Delež poročenih pripadnikov/pripadnic oboroženih sil ZDA v odstotkih glede na čin in spol
Tabela št. 7.15	Primerjava deleža oseb, ki so bile spolno nadlegovane v letih 1988 in 1995 (v odstotkih)

- Tabela št. 7.16** Število pritožb zaradi spolnega nadlegovanja, stalna sestava, proračunsko leto 2004
- Slika št. 8.17** Dejavniki, ki vplivajo na delež žensk v oboroženih silah

SEZNAM PRILOG:

- PRILOGA A:** PREGLED DELEŽA ŽENSK V OBOROŽENIH SILAH POSAMEZNIH DRŽAV
- PRILOGA B:** ŠTEVILO VSEH VETERANK OBOROŽENIH SIL ZDA GLEDE NA POSAMEZNE DRŽAVE
- PRILOGA C:** SMRTNE ŽRTVE MED PRIPADNICAMI OS ZDA
- PRILOGA D:** VOJAŠKI ČINI ZDA

15. PRILOGE

Priloga A

PREGLED DELEŽA ŽENSK V OBOROŽENIH SILAH POSAMEZNIH DRŽAV

Država	Skupno število pripadnikov	Število pripadnic	Delež žensk v %
Avstralija	50.920	6364	12,5
Belorusija	79.800	4000	5,0
Belgija	39.260	3230	8,2
Ciper	10.000	500	5,0
Češka	49.450	1.935	3,9
Danska	22.700	685	3,0
Finska	31.850	500	1,7
Francija	260.400	23.660	9,0
Grčija	177.600	5.520	3,1
Irska	10.460	200	1,9
Japonska	239.900	10.400	4,3
Južna Afrika	60.000	8.681	14,4
Kanada	52.3000	61000	11,6
Kitajska	2.270.000	136.000	6,0
Madžarska	33.400	2957	8,8
Nizozemska	49.580	4155	8,4
Norveška	26.600	1030	3,9
Nova Zelandija	8.710	1280	14,7
Poljska	163.000	239	1,4
Portugalska	43.600	2875	6,6
Rusija	988.000	100.000	10,1
Španija	177.950	9.400	5,3
Turčija	514.850	917	1,8
Združeno kraljestvo	210.450	17.350	8,2

Vir: Manning in Wright, 2003: 30

**ŠTEVILO VSEH VETERANK OBOROŽENIH SIL ZDA GLEDE NA POSAMEZNE
DRŽAVE**

Alabama	30,397	Montana	6,912
Alaska	6,943	Nebraska	10,627
Arizona	41,888	Nevada	18,715
Arkansas	17,442	New Hampshire	8,275
California	165,159	New Jersey	30,486
Colorado	35,375	New Mexico	14,530
Connecticut	14,886	New York	67,180
Delaware	5,751	North Carolina	59,230
District of Columbia	3,383	North Dakota	3,557
Florida	129,404	Ohio	61,684
Georgia	66,500	Oklahoma	23,242
Hawaii	8,508	Oregon	24,874
Idaho	9,203	Pennsylvania	62,537
Illinois	52,488	Puerto Rico	7,000
Indiana	31,530	Rhode Island	5,409
Iowa	13,478	South Carolina	31,309
Kansas	15,775	South Dakota	4,915
Kentucky	21,659	Tennessee	36,141
Louisiana	26,578	Texas	130,043
Maine	9,230	Utah	8,965
Maryland	43,235	Vermont	3,745
Massachusetts	28,492	Virginia	73,510

Michigan	46,901	Washington	49,455
Minnesota	22,583	West Virginia	10,196
Mississippi	17,581	Wisconsin	26,845
Missouri	34,128	Wyoming	3,749
		Skupaj (veteranke)	1,692,398
		Skupaj (veterani in veteranke)	24,793,336

VIR: Center for Women Veterans

SMRTNE ŽRTVE MED PRIPADNICAMI OS ZDA

Datum	Ime	Čin	Zvrst	Vzrok smrti
Oktober 2006	Lannaman, Denise A.	Vodnica	Kopenska vojska - Nacionalna garda	Nesreča
September 2006	Huff, Ashley L. Henderson	Nadporočnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
September 2006	Hartman, Jennifer M.	Vodnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
September 2006	Perez, Emily J.T.	Nadporočnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
September 2006	Gunterman, Hannah L	Vodnica	Kopenska vojska	Nesreča
Junij 2006	Jaenke, Jamie	Vodnica	Vojaška mornarica	Sovražni ogenj
April 2006	Navarro Arellano, Juana	Poddesetnica	Vojaška mornarica	Sovražni ogenj
Marec 2006	Pinson, Amanda N.	Vodnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
Marec 2006	Duerksen, Amy A.	Naddesetnica	Kopenska vojska	Nesreča
Marec 2006	Priest, Tina M.	Naddesetnica	Kopenska vojska	Neznane okoliščine
Januar 2006	Campbell, Jaime L.	Nadpročnik	Kopenska vojska - Nacionalna garda	Helikopterska nesreča
December 2005	Maravillosa, Myla L.	Vodnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
December 2005	Reali, Regina C	Vodnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
December 2005	Atkins, Julia V.	Vodnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
Oktober 2005	Banaszak, Debra A.	Nadporočnica	Kopenska vojska - Nacionalna garda	Neznane okoliščine
September 2005	Jacobson, Elizabeth Nicole	Naddesetnica	Voj. letalstvo	Sovražni ogenj
Avgust 2005	Green, Toccara R.	Častnica specialistka	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
Julij 2005	Johnson, Lavena L.	Vojakinja	Kopenska vojska	Nesreča
Julij 2005	Jameson, Tricia L.	Višja vodnica	Kopenska vojska - Nacionalna garda	Sovražni ogenj
Junij 2005	Valdez, Ramona M.	Naddesetnica	Vojaška mornarica	Sovražni ogenj
Junij 2005	Charette, Holly A.	Naddesetnica	Vojaška mornarica	Sovražni ogenj
Junij 2005	Clark, Regina R.	Višja vodnica	Vojaška mornarica – rezervna sestava	Sovražni ogenj
Junij 2005	French, Carrie L.	Naddesetnica	Kopenska vojska - Nacionalna garda	Sovražni ogenj

Junij 2005	Villar, Linda J.	Civilistka	Ministrstvo za obrambo, oddelek za kopensko vojsko	Sovražni ogenj
April 2005	Huff, Sam W.	Desetnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
April 2005	Ramirezgonzalez, Aleina	Naddesetnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
Marec 2005	Salem, Adriana N.	Naddesetnica	Kopenska vojska	Nesreča
Marec 2005	Robles, Lizbeth	Naddesetnica	Kopenska vojska	Nesreča
Februar 2005	Bell-Johnson, Katrina Lani	Naddesetnica	Kopenska vojska	Nesreča
Februar 2005	Housby, Jessica M.	Vodnica	Kopenska vojska - Nacionalna Garda	Sovražni ogenj
Januar 2005	Heald, Barbara	Civilistka	Ministrstvo za obrambo, oddelek za kopensko vojsko	Sovražni ogenj
December 2004	Time, Tina Safaira	Vodnica	Kopenska vojska – rezervna sestava	Nesreča
December 2004	Gasiewicz, Cari Anne	Vodnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
Oktober 2004	Osbourne, Pamela G.	Vodnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
Oktober 2004	Cawvey, Jessica L.	Naddesetnica	Kopenska vojska - Nacionalna garda	Sovražni ogenj
September 2004	Morrison, Shawna M.	Vodnica	Kopenska vojska - Nacionalna garda	Sovražni ogenj
Julij 2004	Reed, Tatjana	Vodnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
Julij 2004	Tarango-Griess, Linda Ann	Štabna vodnica	Kopenska vojska - Nacionalna garda	Sovražni ogenj
Junij 2004	Hobart, Melissa J.	Desetnica	Kopenska vojska	Nesreča
Maj 2004	Jackson, Leslie D.	Desetnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
Maj 2004	Rubalcava, Isela	Naddesetnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
April 2004	Witmer, Michelle M.	Naddesetnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
April 2004	Felder, Tyanna S.	Naddesetnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
Marec 2004	Holland, Fern L.	Civilistka	Ministrstvo za obrambo, oddelek za kopensko vojsko	Sovražni ogenj
Marec 2004	Jones, Gussie M.	Stotnica	Kopenska vojska	Nesreča
Februar 2004	Frye, Nichole M.	Desetnica	Kopenska vojska – rezervna sestava	Sovražni ogenj
Januar 2004	McGeogh, Holly J.	Desetnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
Januar 2004	Hines, Keicia M.	Vodnica	Kopenska vojska	Nesreča
Januar 2004	Hampton, Kimberly N.	Stotnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
December 2003	Voelz, Kimberly A.	Višja vodnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
November 2003	Jimenez, Linda C.	Vodnica	Kopenska vojska	Nesreča

November 2003	Swartworth, Sharon T.	Častnica Specialistka	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
November 2003	Vega, Frances M.	Naddesetnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
Oktober 2003	Lau, Karina S.	Desetnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
Oktober 2003	Bosveld, Rachel K.	Desetnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
Oktober 2003	Cannon, Jakia Sheree	Desetnica	Vojaška mornarica	Nesreča
Oktober 2003	Ramos, Tamarra J.	Naddesetnica	Kopenska vojska	Nesreča
Oktober 2003	Gutierrez, Analaura Esparza	Desetnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
September 2003	Peterson, Alyssa R.	Naddesetnica	Kopenska vojska	Nesreča
Julij 2003	Valles, Melissa	Vodnica	Kopenska vojska	Nesreča
Marec 2003	Piestewa, Lori Ann	Desetnica	Kopenska vojska	Sovražni ogenj
SKUPAJ	61 pripadnic (2,21 % celotnega števila pripadnikov OS ZDA v Iraku)			

Vir: www.ICasualties.org (25.10.2006)

VOJAŠKI ČINI ZDA**1. Častniški čini**

Prevod	Razred	KV	VM	MP	VL
General armad	O-12	General of the Armies	Admiral of the Navy	-	-
General armade / Admiral flote	O-11	General of the Army (GA)	Fleet Admiral (FADM)	-	General of the Air Force (Gen-USAF)
General / Admiral	O-10	General (GEN)	Admiral (ADM)	General (GEN)	General (GEN)
Generalpodpolkovnik	O-9	Lieutenant General (LTG)	Vice Admiral (VADM)	Lieutenant General (LTG)	Lieutenant General (LTG)
Generalmajor / Kontraadmiral	O-8	Major General (MG)	Rear Admiral Upper Half (RADM(UH))	Major General (MG)	Major General (MG)
Brigadir / Kapitan	O-7	Brigadier General (BG)	Rear Admiral Lower Half (RADM(LH))	Brigadier General (BG)	Brigadier General (BG)
Polkovnik / Kapitan bojne ladje	O-6	Colonel (COL)	Captain (CAPT)	Colonel (COL)	Colonel (COL)
Podpolkovnik / Kapitan fregate	O-5	Lieutenant Colonel (LTC)	Commander (CDR)	Lieutenant Colonel (LTC)	Lieutenant Colonel (LTC)
Major / Kapitan korvete	O - 4	Major (MAJ)	Lieutenant Commander (LCDR)	Major (MAJ)	Major (MAJ)
Stotnik / Poročnik bojne ladje	O - 3	Captain (CPT)	Lieutenant (LT)	Captain (CPT)	Captain (CPT)
Nadporočnik / Poročnik fregate	O - 2	First Lieutenant (1LT)	Lieutenant Junior Grade (LTJG)	First Lieutenant (1LT)	First Lieutenant (1LT)
Poročnik / Poročnik korvete	O - 1	Second Lieutenant (2LT)	Ensign (ENS)	Second Lieutenant (2LT)	Second Lieutenant (2LT)

1. Podčastniški in vojaški čini

Prevod	Razred	KV	VM	MP	VL
Višji štabni praporščak	E-9	Sergeant Major of the Army	Master Chief Petty Officer of the Navy	Sergeant Major of the Marine Corps	Sergeant Major of the Air Force
Višji praporščak		Command Sergeant Major	Fleet master Chief Petty Officer	Master Gunnery Sergeant	First Sergeant
Praporščak		Sergeant Major	Master Chief Petty Officer	Sergeant Major	Chief Sergeant Major
Višji štabni vodnik	E-8	Master Sergeant	Senior Chief Petty Officer	Master Sergeant	Senior Master Sargent
Štabni vodnik	E-7	Sergeant First Class	Chief Petty Officer	Gunnery Sergeant	Master Sergeant
Višji vodnik	E-6	Staff Sergeant	Petty Officer First Class	Staff Sergeant	Technical Sergeant
Vodnik	E-5	Sergeant	Petty Officer Second Class	Sergeant	Sergeant
Naddesetnik	E-4	Corporal	Petty Officer Third Class	Corporal	Senior Airman
Desetnik	E-3	Private First Class	Seaman	Lance Corporal	Airman First Class
Poddesetnik	E-2	Private E-2	Seaman Apprentice	Private First Class	Airman
Vojak	E-1	Private	Seaman Recruit	Private	Airman Basic

Vir: Wikipedia

Kratice:

- KV = kopenska vojska
- VM = vojaška mornarica
- MP = mornariška pehota
- VL = vojaško letalstvo